

Tawúratı na Injiila
dée fɔlínı

Tem: Tawúratı na Injiilaée fɔlínı Portions

Tawúratı na Injiila déε fɔ́lúnı
Tem: Tawúratı na Injiila déε fɔ́lúnı Portions

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Tem)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8c0a8cd3-d7e5-555f-be67-ae986942796a

Contents

MAATÉWU	1
-------------------	---

Yeésu Krísto-dée Laabaáaru kífengi Maatéwu waanmáa kí né.

*Yeésu ijaajaanáa
(Lúk. 3.23-38)*

¹ caajaanáa yirá ndó: ge Yeésu ijaajaanáa ijaabika ge Đáwɔɔda ijaajaanáa ijaabika.

² Ibrahim waalóro, Isaaka ulóro Yaakúbu ulóro Yúúda na igoobiya. ³ Yúúda ulé waalóro Faaréesi na Zaará (belé boɔɔ ge Tamáari), Faaréesi waalóro Esiróoni, Esiróoni ulóro Aráami. ⁴ Aráami waalóro Aminadaabi, Aminadaabi ulóro Naasóoni, Naasóoni ulé waalóro Sulemáana; ⁵ Sulemáana waalóro Bóozu, ulé igoo ge Ráabi. Bóozu waalóro Obéedi, ulé igoo ge Ruwétu. Obéedi waalóro

⁶ Yesée waaloroná wúro Đáwɔɔda. Đáwɔɔda waalóro Sulemána (ulé igoo fongéena Uríi dɛeló) ⁷ waalóro Robowáami, Robowáami ulóro Abiyáa, Abiyáa ulóro Azáa. ⁸ Azáa waalóro Yozafáati, Yozafáati ulóro Yoráami, Yoráami ulóro Oziyáasi. ⁹ Oziyáasi waalóro Yowatáani, Yowatáani ulóro Akáazi, Akáazi ulóro Ezekiyáasi. ¹⁰ Ezekiyáasi waalóro Manasée, Manasée ulóro Amóoni, Amóoni ulóro Yoziyáasi. ¹¹ Yoziyáasi waalóro Yokoniyáasi na igoobiya. Bidée saati ge baagba Israyéeli biya beɛɛena Yomiti laadó-daá.

¹² Beɛɛena Israyéeli biya Babilóoni wóro né, Yokoniyáasi waalóro Salatiyéeli, Salatiyéeli ulé ulóro Zorobabéeli. ¹³ Zorobabéeli waalóro Abiwúudi, Abiwúudi ulóro Eliyakíimi, Eliyakíimi ulóro Azóori. ¹⁴ Azóori waalóro Sadóoki, Sadóoki ulóro Akíimi, Akíimi ulóro Eliwúudi. ¹⁵ Eliwúudi waalóro Eleyazáari, Eleyazáari ulóro Matáani, Matáani ulóro Yaakúbu. ¹⁶ Yaakúbu waalóro Ísifu Maryáama weeni waalóro Yeésu weeni bánjyaa yi sisi né iwaalo.

¹⁷ Kooɔɔ Ibrahim ngóni Đáwɔɔda, caajaanáa waali ge akizaaloo naaru feyi; bika kooɔɔ Đáwɔɔda ngóni saati beɛɛena Israyéeli biya Babilóoni yomiti né, caajaanáa waadali akizaaloo naaru feyi. Kooɔɔ saati kuni ngóni baalóro Yeésu Krísto né, caajaanáa waali akizaaloo naaru feyi.

*Njini bulá ge baalóro Yeésu né.
(Lúk. 2.1-7)*

¹⁸ Ibée njinítáa baaloroná Yeésu Krísto né. Bánvaa igoo si ukpoo. Ina yi bodoyoozita booo ge Maryáama weyee fuwa na doni-daá. ¹⁹ Ísifu weeni baava yi né, kee iro weeni izuzee né, idosooli si imati ti iraa zamoo inu bika biforosi Maryáama yide, biyeele woozooli sisi ina yi batara sumuu-daá. ²⁰ Iwe wánmaazi bile né, nge Đádúo Isóo-dée naaru waadu ulu iro doozire-daá ito yi sisi: «Ísifu Đáwɔɔda kutoluú-de bu, nkanu nundaare si ngboo Maryáama né, kama na Kezena Đaciri-ciri-nga-dée yiko-daá ge weyeeena fuwa kana. ²¹ Wánloroo bu abaaló na nva yi yide sisi Yeésu, kama imo si ulee ná idée zamoo kidée alaháaciwa-daá.»

²² Birina bulá bile ge na wenti Đádúo Isóo waanmatina noo sisi:

²³ «aléere waasi abaaló né wenyee fuwa ulóro bu abaaló na bafa yi yide sisi Emanuwéeli» né ikoodi. Yide dim dugutoluú ge sisi: «Isóo we dójó.»

²⁴ Isífu weevé né, waalá ñhɛnáa Ðádóú Isóo-dée malááyika waanmáti yi né nóo ikpóo Mariyáma íbisi ídeéló. ²⁵ Amá ina yi bodoyóózi háli ikóni ulóro bú abaaló weení Isífu waava yíde sisi Yeésu né.

2

Tilíɗa túbu-dínáa wɔɔgóni bokúu bú Yeésu téédí.

(Lúk. 2.8-20)

¹ Baalóro Yeésu Betlehém tɛɛ-biyá kowe Yudée laadóo-daá né-daá ge, sáati wenkí wéndji kowúróo né. Baalóro yi wóro né, nge tilíɗa túbu-dínáa beegbélem wílasi-dée bodé né baagálíná wísi yaagaludé farándí batála Yerusalém téédí-daá. ² Nge boobózi sisi: «Yahúúɗúwá-dée wúro baalóro yi né, we lé? Káma dáagáná ídée wíloó ɗoo wísi yaagaludé farándí né ge ɗóogóni si ɗukúu yi téédí.» ³ Wúro Eróodi waaní bilé né, nge laakáari waagoró ina Yerusalém zamóo ríja. ⁴ Nge woodúuzi -dée kóɓonáa ríja na íbózi we sisi lé ge si balóro? ⁵ Nge belé boobúsi yi sisi: «Betlehém, Yudée laadóo-daá, káma beɛ wentí Isóo waanmatiná nóo né ndó:

⁶ «Nyóo Betlehém Yudée laadóo-daá, ndékée tɛɛ-biyá buɗɔríná ke Yudée laadóo-dáa né, káma nyóo nyádaá ge wúro weení si ikéti médeɛ zamóo né si ulúná.»

⁷ Nge Eróodi weeyéle bayáa tilíɗa túbu-dínáa beegbélem wílasi-dée bodé né súmúú-daá, íbózi we sáati wenkí ɗéyi-ɗéyi wíloó waɗɗo kalí né. ⁸ Nge weeyéle beɗée Betlehém bika itó we sisi: «íbo íbózi itilí bú umó ɗiɗaare ɗéyi-ɗéyi. A míiná yi iyéle mandilí, na móo ɗóɗo mobó mogógúu yi téédí.»

⁹ Wúro waanmáti we bilé bité né, boogbóo níbaáwo. Nge baana wíloó wenká baagáná ke wísi yaagaludé né baazá-daá kéndɛɛ. Kaadála lenlé bú we né, nge kaazím. ¹⁰ Baana wíloó bilé né, nge bɔbá bilá we niini. ¹¹ Nge baazóo ɗaána-daá boɓɓoná bú na igoo Mariyáma. Nna ge baagá baɗoná-ro bokúu bú téédí, bobóɗi bagbíná-daá balízi síká, bánvoodí né, na tulaari banjáa ki sisi né. ¹² Nge Isóo waabási wé ɗoozire-daá sisi bákábisi Eróodi-jó; nge boogbóoná níbaáwo nakíri babísi balaadóo-daá.

Isífu wɔɔgbóo bú na igoo bese beɗée Mísíra

¹³ Beɗée wóro né, nge Ðádóú Isóo-dée waadɗo ulí Isífu-ro ɗoozire-daá itó yi sisi: «kuró, kpoo bú na igoo ise ɗée Mísíra. Coo rína háli sáati wenkí si mɔɗo nya sisi ngábisi né, káma wóngoní ɗáa bú si ikɔ yi.» ¹⁴ Isífu waagoró ikpóo bú na igoo nuvoowú beɗée Mísíra. ¹⁵ Wɔɔjóo rína háli Eróodi ikóni isí. Bilá bilé ge na wentí Isóo waanmatiná nóo sisi: «Mááyáa mebiyaaló sisi ulí Mísíra» né ikóodi.

Wúro Eróodi weeyéle bakɔ biya abaaláa.

¹⁶ waadilí sisi tilíɗa túbu-dínáa beegbélem wílasi-dée bodé né boodúulí yi né, nge waabá iyée baaná. Nge waava wéɗe sisi bákó biya abaaláa ríja boɓɓoná bízi nasíle ngbóo ngédi né Betlehém na kídeɛ farándíwá-daá. Bízi sum sídaa ge tilíɗa waawilí sisi bánloróo bú umó. ¹⁷ Bilá bilé ge na wentí Yeremíya waavónhmati sisi:

¹⁸ «Baaní lowú nakíri Raamáa téédí-daá, wíidi na meɗire ge bigée.

Rasíla wénwii kɔ ɗée biya,

ɗánjaa bebéélí yi, káma íbiya waazí» né, ikóodi.

Isífu na Mariyáma na bu baagábisi Nazaréeti.

19 sím wóró ge Isóo-dée waadɔ ulí Isífu-ro doozire-daá Mísíra laadóo-daá. 20 Nge woódó Isífu sísí: «Koró, kpoo bú na igoo nbísi laadóo-daá, káma wenbá bánvonjáádi sí bakoo bú né baazí.» 21 Nge Isífu waaguró ikpóo bú na igoo íbísí Israyéélí laadóo-daá. 22 Amá waaní sísí Aríkelawóósí Eróódi biyaaló wéndjii koo kowuróo íjaa wóró Yudée laadóo-daá né, bulá yi nundááre rína bodé. Nge Isóo waanmatiná yi doozire-daá idée Galilée fárándí-daá. 23 Nge woobó ícáo téédí bánýáá tí sísí Nazaréeti né tídaá. Bulá bilé ge na wentí waavónhmatí sísí: «Sí bayáa yi ge sísí » né, ikóodi.

3

Yaayá wánlám iráa waázu Yuudée teewólóo-daá.

(Maa. 1.1-8; Lúk. 3.1-18; Yoh. 1.19-28)

1 Bowóro ge weení wénlirii iráa lím-daá wónzóo we túúbá lím né waadɔ ulí Yudée teewólóo-daá wánlám waázu sísí: 2 «Igeé mílakási, káma Isóo-dée waajóo.» 3 tóm ge Esáya waavónhmatí sísí:

«lowú nakírí woowoo teewólóo-daá sísí:

"Igbíírí Dádóo-dée níbaáwo,

izízí idée níbéyísi."»

4 Raakúm-dée fónú tóko ge Yaayá sóona bíka tónđe-danbára nyaarée idinóo-daá. Buga né, igídjím ge cíbááni na tóóní. 5 Yerusalém na Yudée ríña, na Yoro dááni buwá fárándí-daá iráa wóngóní íjó 6 bánlám túúbá iráa-daá bíka wénlirii we lím-daá wónzóo we túúbá lím Yoro dááni buwá-daá.

7 Yaayá waana sísí dabata na wóngóní íjó sísí ilíri we lím-daá íso we túúbá lím. Nna ge woódó we sísí: «Míi boozá ana djo! Weení waawilná míi sísí ísé ulí Isóo-dée tóm foonáa tujóo né tídaá? 8 Ilá lakási sínwílí sísí míílá túúbá ikée né; 9 Íkamáází mídaá sísí míjáajáa ge Ibrahim né budé. Káma ménveerím míi sísí Isóo wánbuzí ikpóo bó ana djo íbísíná Ibrahim kutoluú-de bíya. 10 Bánghbíri kpenbiyá sí bebelína tííní tigutolíní-dé né. Tíwó wenkí ríña kídándjoo bíya kazóo níba né, bénbelí kí baɔɔ nimíni-daá. 11 Lím-daá ge móo ménlirii míi mónzóo míi túúbá lím na bíwílí sísí míílá túúbá ikée, amá weení ígerenje mówóro né waagílí ma. Mádátála malízí yi takamíwá. Ilé sí ilíriná míi na nimíni. 12 Idókíná kífalanáko unózi-daá, sí ulízí tolá fowóso bíka ikpóo mílá íbíri igbeewú-daá, na ikpóo tolá íbíri nimíni idándjím né ídaá bíde.

Yaayá weeliri Yeésu lím-daá.

13 Bídée sáátí ge Yeésu waagálíná Galilée íkóní Yaayá-jó Yoro dááni buwá-jó sísí ilíri yi lím-daá. 14 woójóólí yi ító yi sísí: «Móo mómoóna koo mógóní nyójó nlíri ma lím-dáa nzo ma túúbá lím, na nyóo ngúti nyóngóní mójó?» 15 Amá Yeésu woobúsi yi sísí: «Yele djlá bilé leleedjé, káma bilé ge bímoóna djlá wenbí ríña Isóo woobóózí né.» Nna ge Yaayá weedísi ilíri Yeésu lím-daá. 16 Weelíri Yeésu lím-daá ulí né, bídée sáátí kíím ge waadoló, nge Yeésu waana wéngedím nyazí djuvóore kófólómíde déére kókóní kosóm íwoozí. 17 Nge baaní lowú nakírí ísóodáá sísí: «Ceení ge máábá mózóolée yi né. Iro ge máádjé médée soólím ríña.»

4

1 Nna ge Isóo-dée Kezena wooboná Yeésu teewólóo-daá sísí íyí yi kóósi.

2 Wójóo wé neéle nuvoowú na ídaawó ídedjé idonjóo wóró né, nge nyóosi

waalá yi. ³ Nge woogódúu ɔ́jó kító yi sɔ́sɔ́: «A nyéǵéé , tɔ́ bó ana abísi kidjím ndi.» ⁴ Amá Yeésu woobúsi ki sɔ́sɔ́: «Baanmáa Isóo-déé tóm tákarɔ́dá-daá sɔ́sɔ́ bɔ́dekée kidjím riké ge ɔ́ró wéndii na ɔ́sóo weezuú-daá, bínbɔ́ɔ́zɔ́ ɔ́matire ríɲa dínlɔ́náa Isóo nɔ́o-daá né dɔ́dɔ́.»

⁵ Nna ge wooboná Yeésu Yerusalém Isóo-déé téédɔ́-daá, ɔ́dée dǵaána kojsoó-daá. ⁶ Nge kiɔ́dó yi sɔ́sɔ́: «A nyéǵéé Isóo Biyaaló, tɔ́ nyáɔ́ɔ́ nzúu aɔ́e, káma baanmáa Isóo-déé tóm tákarɔ́dá-daá sɔ́sɔ́:

"Isóo wánváa ɔ́dée malááyikawá wéɔ́ɔ́e sɔ́sɔ́ bekpéki nya banóózi-daá na nyánɔ́vó ikótuúli bó"».

⁷ Nna ge Yeésu wɔ́ɔ́dó ki sɔ́sɔ́: «Baadánmáa Isóo-déé tóm tákarɔ́dá-daá sɔ́sɔ́: "ńdándǵáázɔ́ Nyádóu Isóo nbée sɔ́sɔ́ wánbɔ́zɔ́?"»

⁸ waadási kiboná yi bóu kóboǵɔ́ nakírɔ́ kojsoó-daá, nge kiwíli yi dǵúúlinya ríɲa na kidée ásícé, ⁹ nge kiɔ́dó yi sɔ́sɔ́: «A nyáágá nyádɔ́nǵá-ro ngúu ma téédɔ́, mánváa nya biríɲa.» ¹⁰ Nna ge Yeésu wɔ́ɔ́dó ki sɔ́sɔ́: «Laná ma bolíni, Sitáánɔ́! Káma baanmáa Isóo-déé tóm tákarɔ́dá-daá sɔ́sɔ́: "Nyádóu Isóo riké ge nyónǵúú téédɔ́, bɔ́ka iriké ge nyánlám bɔ́wɔ́tá."»

¹¹ Nna ge sitáánɔ́ wéedǵe kiyéle yi. Nge malááyikawá woogódúu Yeésu-jó balá yi bɔ́wɔ́tá.

¹² Yeésu waaní sɔ́sɔ́ bɔ́ɔ́ɔ́ Yaayá sáráka. Waaní bilé né, nge waalí ńna ɔ́dée Galilée. ¹³ Amá idokúti ɔ́sóo Nazarétɔ́, wéedǵe ɔ́sóo Kapernawúm lɔ́ré kóboǵɔ́-jó, Zabulónɔ́ na Nefitalí bedée ladási-daá, ¹⁴ na wenti Esáya waanmáti sɔ́sɔ́:

¹⁵ «Zabulónɔ́-déé laadóo na Nefitalii-déé laadóo mídíláana tenkú, na ɔ́ɔ́ɔ́dǵáanɔ́ buwá-déé fɔ́lɔ́sɔ́ kɔ́iganáa né, Nyóó Galilée, ɔ́ráa bedekée Yahúǵúwá né bedée téédɔ́,

¹⁶ Zamóo kiwe temeenuú-daá né kɔ́ina dǵenyem kóboǵɔ́, bɔ́ka dǵenyem ɔ́ɔ́o kilí

sím-déé temeenuú téédɔ́-daá» né, ikóódi.

¹⁷ Bɔ́dɔ́ɲa-ro ge Yeésu waabáázɔ́ waázu lám sɔ́sɔ́: «Iǵée mílákási, káma Isóo-déé waajsoóná.»

¹⁸ Waadála Galilée tenkú nɔ́o-jó né, nge waana ɔ́ráa nɔ́wóle ɔ́ró na igoobú bónlóo birúú, káma beǵéé birini lɔ́ɔ́ráa ge; ɔ́ráa beǵéé bayirá ge Simóonɔ́ weení baava yi yíɔ́e sɔ́sɔ́ né, na Andirée. ¹⁹ Nge Yeésu wɔ́ɔ́dó we sɔ́sɔ́: «Iǵónú ma bɔ́ka mabɔ́sɔ́nǵá mí wenbá bánǵáá ɔ́ráa sɔ́sɔ́ bófú ma né.» ²⁰ Nna-ńna ge beeyéle birini bofú yi. ²¹ Woodúu bolíni né, nge waana koobíya nɔ́wóle: banáábílé Yaakúbu Zebedée biyaaló na igoobú Yuháánɔ́ bɔ́we bedée kpíírɔ́o-daá, bána bajaa Zebedée bónnɔ́ɔ́zɔ́ bedée birini. Nge waayáa we. ²² Nna-ńna ge beeyéle bedée kpíírɔ́o na bajaa bofú yi.

²³ Nge Yeésu woobó wéngilím Galilée laadóo ríɲa-daá wánwílí ɔ́ráa Isóo-déé tóm , wénveerím we Isóo-déé -déé Laabááro Kifeǵi bɔ́ka wánwaazí ɔ́ráa-déé kodómɔ́nɔ́ báa wentí na bedée mádáǵiyáti. ²⁴ ɔ́ráa waaní bánǵmatí Yeésu-déé tóm Siríi téédɔ́wá ríɲa-daá, nge bóǵɔ́ɔ́ɔ́nǵá yi wenbá baríɲa bényélem né, na kodóndɔ́nǵá na wenbá zíiniwá wánjaarí we né, kazála-déédɔ́-dɔ́nǵá na gaala-gáálási, bɔ́ka Yeésu wánwaazí we.

²⁵ Zamóo kóboǵɔ́ fóóna ko yi. Badaá nebére waagálíínná Galilée na téédɔ́wá fuú tɔ́damáa né, na Yerusalém na Yudée na ɔ́ɔ́ɔ́dǵáanɔ́ buwa-déé fɔ́lɔ́sɔ́ kɔ́iganáa.

5

¹ Yeésu waana zamóó né, nge waagba bóo-daá ɩkójóó. Nge woogódúu ɩjó. ² Nna ge waabáázi we wɩlɩ sɩsɩ:

³ «Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá banyɩ bewenbé-daá sɩsɩ begée kadanborósi né,

káma badɩná Isóo-dée .

⁴ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bojóó dɩkúru né,

káma Isóo wénbeelí we.

⁵ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bojóó dɩyooɩwóo né,

káma Isóo wánlám we laadóo kujooɩ.

⁶ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bojóó wenbí Isóo soolée ɩró ɩooóná né, ooó na we nyooósi na doloó né,

káma babokáata wánzím. ⁷ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá banní baranáa konyóm né,

káma Isóo wánnú bagonyóm. ⁸ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bewenbé-daá ooó né,

káma bannáa Isóo. ⁹ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bánjaanáa bána we né feezɩre né,

káma sɩ bayáa we ge sɩsɩ Isóo-dée bíya. ¹⁰ Wenbi-niini-dɩnáa ge wenbá bannáa wahála káma bovoó Isóo-dée níbaáawo na toovonúm né,

káma badɩná Isóo-dée kowúróo.

¹¹ A bigée bándóodi míí, bannaazí míí bika bónbuunáa míí tómwá ndɩ-ndɩ móróozí, mínyóó ge wenbi-niini-dɩnáa. ¹² Mínyóó ɩváari bika ɩooó wenbi-niini-daá káma mídee kɩverewo wónɩjó . Bilé dɩdɩ ge baanáazi baavóndée míí níbaáawo né.

¹³ Mínyóó mígééna dúúlinya-dée dóm. A dóm waazí niini, niini ge bánlám bi na bitálám niini? Asée bokpoo bi ge bebedɩ aso bika ɩráa ɩóm bi.

¹⁴ Mínyóó mígééna dúúlinya-dée dɩnyem. Téedɩ baama ti bóo kujooó-daá né, ɩdánmósi. ¹⁵ Ngó bodónzóm fitíla na bokpoo gbégidi bofu kɩro. Amá bóngbowó kɩ ge batɩni ɩsoódaá na bika bilósi báa weení qaána-daá. ¹⁶ Bilé dɩdɩ ge mídee dɩnyem mooóna kilósi báa weení ɩna mílakási kazoo nízi na basá míjáa ɩwe né.

¹⁷ ɩkamáazi sɩsɩ móógóni sɩ mandí Múúsá-dée na baaganáa-dée ɩmáadi. Móóókóni sɩ mandí ti, amá móógóni ge na tibízi tikóodi. ¹⁸ Ménveerím míí toovonúm sɩsɩ: háli dúúlinya ɩkoró ge Mará-daá báa ɩmáadi-bú yáa tomka tándoo. ¹⁹ Bilé né, weení idofu Mará amó adaá kóɩmíde báa dɩgée kúmuudé, nge weeyéle baaganáa ikizi de né, sɩ bayáa yi kúmúu ge Isóo-dée -daá. Amá weení woovu ti nge waawíli ti ɩranáa né, sɩ bayáa yi kúboní ge Isóo-dée Kowúróo-daá. ²⁰ Ménveerím míí sɩsɩ a mídee toovonúm fáa tojóo bikíli na , mídánzoo ɩsoó-dée Kowúróo-daá.

²¹ Mííní sɩsɩ baanmáti dájáajaanáa sɩsɩ: «Ndángóo nyórowó, weení waago ɩrowó né, bánvooónáa yi.» ²² Amá móó ménveerím míí sɩsɩ: weení weeyeená ɩrowó baaná né, bánvooónáa yi; weení wooóo ɩrowó sɩsɩ ɩvéyina lomaazé né, bánvooónáa yi; weení waadóo ɩrowó sɩsɩ dɩjinde né mooóna baɩo yi . ²³ A bigée sɩsɩ nyáádála Isóo sɩ nlá saróo, nge nyóódoózi sɩsɩ nyórowó yéena nya káma noóoya we mílówótáa, ²⁴ yelee saróo ɩna nbó nnyóózi nyána nyórowó mílówótáa naaní ngábisi nlá nyázaroo.

²⁵ A nyána naáro tóm, caari nyadi ɩnyóózi ti míléení míwe níbaáawo-daá né, na ɩkókóni iboná nya tom-vooóná-jó, belé bokpoo nya becele sóójawá

boto nya sáraka. ²⁶ Toovonúm ge ménveerím nya, a ndeferetá háli bkpédína faram kegbiirinóó ngi, belé bedénjemí nya.

²⁷ Mííní sísí bɔɔdó sísí: «nkacáa naáru dɛeló nyána yi ífíní». ²⁸ Amá mósó ménveerím míí sísí: uró weení waana naáru dɛeló ícílí yi sísí iyuu yi ína yi bafíní né, ítílí sísí waayisíná Isóó iwenbiré-daá. ²⁹ A bigéé nyaazíre kídjíwú wényèlìí kó ge nyánlám alaháací, lizí-dé nlo bolíni, káma bijóó sóncí nbéđi nyédéé dɛelí na nyáríŋa nzóó nimíni-daá. ³⁰ A ngó nyanóóní kídjíwú wényèlìí kó nyálám alaháací, cɛ yi nbéđi bolíni, káma nbéđi nyanóóní kóđóm cɔó sóncí na nyáríŋa nzóó nimíni-daá.

³¹ Bɔɔdótóm dɔdɔ sísí a naáru weegízi idɛeló, ícéle yi wasíika kínwílí sísí weegízi yi né. ³² Mósó ménveerím míí sísí weení írínja weegízi idɛeló bidékééna sísí waalí íwóró naáru ícáa yi né, waadóná aló imó wásangarítí a woobó ísáa naáru; ngó bulé dɔdɔ ge weení wɔɔgbóó aló weení naáru weegízi yi né, waalá wásangarítí.

³³ Míídání dɔdɔ sísí bɔɔdó dájáa-jáanáa sísí: a uró nyóóđúúná Isóó ízá-daá sísí nyánlám wenbí né, asée nlá bí ge. ³⁴ Amá mósó ménveerím míí sísí íkóđuuná nabóro. Íkóđuuná káma Isóó-déé kowuro-gbelé ge bigéé, ³⁵ cáńfáná adɛ laadóó káma kegéé Isóó-déé nɔvó yaazíde ge, cáńfáná nduuná Yerusalém téédí, káma tígéé Isóó wúro kóbóní-déé téédí ge. ³⁶ Ngó nkođuuná nyágójsó, káma ndánbíízí nlá nyagójsó-daá nyóká kóđómóó íbísí kófólómóó yáá kíkpédóó. ³⁷ Wenbí sí ílá né ge sísí a bɔɔbóózi míí tóm, a mínyí tí, idísi sísí: Ín; a míísi tí sísí: Aayí. Wentí bónzuurí né wánlúnáa Sitáání-jó ge. ³⁸ Mííní sísí bɔɔdó sísí: "A uró wɔɔyó nyáázíre, waazíre ge bónyóm befére; a weebelí nyégéle, bénbelí ídée-ńde." ³⁹ Amá mósó ménveerím míí sísí: a uró waalá míí bidaavé, íkéfere yi. A uró weejé nya kadaŋa nyédéegbeluú kídjíwú-ro, keezi kíganáa njéle yi. ⁴⁰ A naáru sí íboná nya tóm-vóoró-jó íbuuná nya tóm na íkpóó nyédéé dazíki, yele íkpóó bkpédína kpáyí. ⁴¹ A naáru waagba nya dóóle sísí nzóó yi sóótí nboná kadarási nasíle, sɔs nboná nasínáázá. ⁴² Fa weení wánzulúú nya né, bíka ngí weení ízɔɔléé ngí yi né.

⁴³ Mííní sísí bɔɔdó sísí: sɔɔlì nyórówó bíka nlízí weení ídánjaa nya né báđááre. ⁴⁴ Amá mósó ménveerím míí sísí: ízɔɔlì menbá badánjaa míí né, bíka ísóló wenbá bánváa míí fúkúmsí né bɔro, ⁴⁵ na íbísí toovonúm míjáa weení íwe ísódáá né ídée bíya. Káma Isóó waalá wísí ge sínlosí íráa-vénáa na badaavé né baríŋa, wényèlìí tééwɔ wánní íráa-vénáa na badaavé né bedéé fásí-daá. ⁴⁶ A wenbá bɔɔɔléé míí né beriké ge mízɔɔléé, kíverewɔ wenkí ge míđamáa Isóó-jó? Bulé ge tikée mɔoráa dɔdɔ wánlám. ⁴⁷ A bigéé mígóóbíya ríké ge mínzéé, we ge maamáací míílá? Bulé ge wenbá baasi Isóó né dɔdɔ wánlám. ⁴⁸ Wenbí íŋŋínáa míjáa weení íwe ísóó-daá né íbáází ízúuzéé né, mínyóó dɔdɔ ízízí bulé.

6

¹ Íkalá mídée adjíní íráa-daá sísí na balaakáari íkábísí míró. Tífa mínyéyína kíverewɔ nakírí míjáa weení íwe né íjó. ² A bigéé nyóó nyánváa kadanbórosí nabóro nkalá háli íráa laakáari íbísí nyóró íŋŋínáa munáavíkíwá wánlám na níbáání-daá né; belé bánlám bulé ge sísí na íráa ísá wɛ. Ménveerím míí toovonúm sísí belé bánmóó bedéé kíverewɔ nblé. ³ Amá nyóó, a sí nva kadanbórosí nabóro, nyánóóní níbúwó íkátílí wenbí kídjíwú waava né, ⁴ na bílóó nyána weení nyáává yi né mílówótáá, na njaa weení wánnáa súmúú-daá né, ífere nya bídée kíverewɔ.

⁵ A si ɔ́sɛ́ ɔ́sɔ́, íkalá nyazi munáávikíwá wánlám né, belé bángoróo ge bazíjéé yáá níbáadará na boco uráa ríjha una we. Ménveerím míi toovonúm sisi baaján bánmóo bedéé kiverewo nbilé. ⁶ Amá nyóó a bigéé si nzéé ɔ́sɔ́, sɔs nyádamí-daá ndo tará na nzéé ɔ́sɔ́ náa súmúú-daá, na njaa ɔ́sɔ́ weení ɔ́bɛ́na súmúú-daá né, ɔ́fɛ́re nya bídéé kiverewo.

⁷ A si ɔ́sɛ́ ɔ́sɔ́, íkókpóo ñmature tomm bídéndemí bika míláána tóm kóɔmíti tivéyina fóózire né busí ññunáa wenbá baasi ɔ́sɔ́ né wánlám né. Belé bedéé lomaazé ge sisi, asée uró waañmáti buɔ́o na ɔ́sɔ́ umó idée solónídi. ⁸ Íkamáází we, káma míjáa ɔ́sɔ́ nyi wenbí bijaarée míi né naaní ɔ́bóózi yi. ⁹ Iníi ññíní bímóona ɔ́sɛ́ ɔ́sɔ́daá né:

Đájáa weení ɔ́we ɔ́sɔ́-daá né,
báyáa nyáyíɔ́e na ɔ́aciri-ciri;

¹⁰ íkédi ade laadóo-ro,
bála nyózoolím ade laadóo-ro ññunáa ɔ́sɔ́daá.

¹¹ Fa ɔ́aa sinje wíre-déé kíɔ́ím.

¹² Ce ɔ́aa ɔ́édéé yisítíwá,
ññunáa ɔ́enjém wenbá baayisíná ɔ́aa né.

¹³ Nkeyéle ɔ́aa ɔ́isála íbɛ́re-déé kóɔsɔ́-daá,
amá laná-ɔ́aa bolíni na Sitáání.

[Káma nyanaa kowúróo na yíko ríjha, na kpoo leleedóo háli bikpóo bíɔ́é.
Amí.]

¹⁴ Bílé né, a bigéé mínjém míranáa bedéé yisítí, míjáa weení ɔ́we ɔ́sɔ́daá né wénjem míi ɔ́ɔɔ, ¹⁵ amá a mídénjem míranáa bedéé yisítí, míjáa ɔ́ɔɔ ténjem míi mídéé-ndí.

¹⁶ A bigéé sisi mívókíná, íkóóo cómím ññunáa munáávikíwá wánlám né. Belé bóñvorósi baazá-daá ge bika bódónnyoozi badí na báa weení una sisi bówókíná. Ménveerím míi toovonúm sisi belé bánmóo bedéé kiverewo nbilé. ¹⁷ Amá nyóó, a bigéé sisi nyóvókíná, ko nyáázá bika nzaari nyágojoo tulaari, ¹⁸ na baaganáa íkátulí sisi nyóvókíná; amá yele bíloo nyána ɔ́sɔ́ mílówótáa na bika umó weení wánnáa súmúú-daá né, ɔ́fɛ́re nya bídéé kiverewo.

¹⁹ Íkácaa ɔ́óole umáari ade laadóo-roozí lenlé sizé na koroo wánbuzí bɔ́forósi ɔ́e yáa ñmuláa wánbuzí banmíli ɔ́e né. ²⁰ Íjaa ɔ́óole umáari , káma náa sizé na koroo tánbízi bɔ́forósi ɔ́e cáñfána ñmuláa iyó basoo banmíli. ²¹ Káma lenlé nyédéé ɔ́óole we né, náa ɔ́ɔɔ ge nyálaakáari we.

²² Izíre ge tónsoo-déé fitíla. A nyáázíre na ɔ́idi, bínnáa nyáríjha ge kazoo riké. ²³ Amá a nyáázíre féyí ɔ́eyí-ɔ́eyí, nyáríjha nyówe temenuú-daá ge. A ngó bílé ge ɔ́enyem kiwe nyóroo né kéé temenuú, yaatá bínbá binyóózi bílá temeenuú ge.

²⁴ Naáru féyí wánbuzí ulá kóbonáa nówóle bówotá: wónzoolí kóɔmí, ikízi lííní; yáa wánmalanáa ɔ́di kóɔmí bika ikpeená lííní. Mídánbízi ulá ɔ́sɔ́ na liideé bówotá.

²⁵ «Boroozi ge móódó míi sisi íkáyítí mídi kíɔ́ím si idi na ɔ́oo weezuú-daá né, na kúsúúdi-ro. Weezuú waagíli kíɔ́ím bika tónsoo ikíli kúsúúdi, yáa bídekée bílé? ²⁶ Ibemná simsi síngorooo né: sidónɔ́u, sídangóm; ngó sídánjaa kíɔ́ím símáari kpéeni-daá, amá míjáa weení ɔ́we né wénjelí si. Mínyóó mívéyina fóózire bikíli simsi? ²⁷ Mídaá weení wánbuzi ko idée ɔ́di yítí-daá itúuzi iweezuú?

²⁸ Tóo ngbaalá ge mínyítí mídi kúsúúdi-roozí? Ibemná nyíidi na tídéé féédítí-déé kazoo, tídánlam tímére, tídánloo, ²⁹ amá wúro Sulemáána tíjha na idée , idée kúsúúdí tacooná ti. ³⁰ A ɔ́sɔ́ wónzóo nyíidi towe

sinje bika ceré si bosó ti nimíni né lím ññunáa djo, idónzoo míi bukíli bulé? Yarađá bumísi-dunáa míi. ³¹ Bilé né ikáyítu mídi sisi: «We ge dëndji. We ge dónnyoo yáa we ge dónzuú.» ³² Wenbá baasi Isóo né moóna ku balá bilé. Mínyoo míjaa Isóo nyi wenbí bijoo míi takáási né. ³³ Ijaa kađaa-dée, Isóo-dée kowúroo na wenbí bizuzée yi né. Biiga wenbí ríña né, wánvaa míi bi. ³⁴ Bilé né, ikáyítu mídi ceré-roozí sinje. A ceré-dée ñbi woogóni, uró wánnaa wenbí si ukooná né. Baa wíre wéndé na dídée dɔwure ge.

7

¹ «Ikáfuná naáru, na badánvuná míi; ² káma wenbí míivúoná míránáa né ge si bafuná míi, bika kímáazoo wenkí míimáázíná míránáa né ge si bamaazíná míi. ³ Ngbaalá ge nyébééna keyiká kowe nyóroowó izíre-daá né bika ndánnáa qaagbetumuú kowe nyédée-ndé-daá né? ⁴ Nñíní ge nyánbuzí ndó ngoobú sisi: «yele malízí keyiká kowe nyáázíre-daá né,» bika qaagbetumuú ge nyédée-ndé-daá. ⁵ Munáávikí, lízì qaagbetumuú nyáázíre-daá naaní na boco nya nna kazoo nlizí keyiká kowe ngoobú izíre-daá né.

⁶ Ikokpoo wenbí baalízí bi basí Isóo né ifa fáazí; Ikokpoo kejisi ilo afawá na tókókóni tìnóm si bika fáazí ifaná míi izá sunyasí míi.»

⁷ «Ibóozí, bánvaa míi; íjaa mínnyú; igóti bándolúu míi tará. ⁸ Káma weení ríña wónbocozí né bánvaa yi, weení wánjáadı né wónnyúu bika bándolúu weení wóngotí né tará. ⁹ Mídáa naáru we a ibú wocobóozí yi kpónó, wánvaa yi bóore? ¹⁰ Yáa a wocobóozí yi tінде, wángbáa dom ícéle yi? ¹¹ Na biríña mídáávé né, mínyí mínvaa míbiya wenbí bijoo kazoo né. Bínlám nñíní na míjaa weení iwe né idánvaa ibiya kazoo ñbi wenbí bónbocozí yi né?

¹² «Ilá míránáa wenbí ríña mízoolée sisi bála míi né, káma bulé ge Múúsá-dée na baaganáa waawíli.

¹³ Izusuná dam wocoo kadawála né, káma dam wocoo kaawála né, na níbaáawo kuwála kurcoozí féyí káale noné né wéndéé nimíni-daá ge. Nge kilé ge iráa dabata wánmonáa. ¹⁴ Amá dam wocoo kadawála né, na níbaáawo kudawála kurcoozí cocoo káale noné né, wéndéé weezuú-daá ge. Iráa cóko wóngbocóna ku kilé.»

¹⁵ «Iguná laakáaru na bobotínáa. Bóngoní míjoo né, bogozóona ge nyazi . Amá badaá, káwo-káwowá ge begéé. ¹⁶ Balakási ge míndilína we, káma bodóngorí furúu bíya sozoozoo-daá, yáa kujicílúu bíya bovóm-daá. ¹⁷ Tiwó kazoo nígi wándúu bíya kazoo ñba ge, bika tiwó kidaavé né idu bíya badaavé né. ¹⁸ Tiwó kazoo nígi tánbuzi kidu bíya badaavé né, yáa tiwó kidaavé né idu bíya kazoo ñba. ¹⁹ Tiwó wenkí ríña kidándúu bíya kazoo ñba né, bénbelí ki ge badu nimíni. ²⁰ Bilé né andébiwá bobotínáa, balakási ge míndilína we.»

²¹ «Bidekéé wenbá ríña bánjyaa ma sisi Đádúu, Đádúu né si basuná Isóo-dée -daá, amá wenbá bánlám majaa weení iwe né idée soolím né ge. ²² Tóm fúodi wíre wándalíi né, dabata wóndóm ma sisi: «Đádúu, mányí sisi na nyáyíde-daá ge dáánmatí iráa Isóo-dée tóm, dídoo zíiniwá ya. Na nyáyíde-daá, dáálá maamáaciwá dabata.» ²³ Na mobúsi we sisi: «Ketengere mádatíli míi; ilaná ma bolíni, mínyoo wenbá mínlám bidaavé né.»

²⁴ «Iró weení waaní tóm mánnmatí míi ti djo né, nge woovu ilá wenbí tóbocozí né, cocoo ge nyazi uró ásénsi-doo weení waama idoo bitángbaloo-ro né. ²⁵ Tééwo waaní búuzi isu siyelí, fefelimá kóboná

iféti na dóni buríŋa bikoróna dɔ́o kemí; amá dɔ́o kemí kadasála, káma bitángbaló-ro ge baagáa kedée ade-bó. ²⁶ Amá ıró weení waaní tóm mánŋmatí míí ti dɔ́o né, nge idalá wenbí tınbɔ́ɔzı né ɔ́ɔ́o ge nyazi ıró kɔ́jɔ́ féyí-dúo weení waama idɔ́o kanyíŋa-daá né. ²⁷ Tééwo waaní, búúzi isu sıyelí, fefelimá kóbóná iféti, nge dɔ́o waazála konúúdi.»

²⁸ Yeésu waanmáti tómwá tumí bité né, nge idée wılı́i waalá zamóo bíti. ²⁹ Idánwılı́i nyazi bedée wánwılı́i né, amá wánwılınáa yıko wenkí Isóo weejéle yi né ge.

8

¹ Yeésu weedí búo né, zamóo kóbónŋi woovu yi. ² Nna ge nekéere woogódúu ıjɔ́ kokúu yi téédı kotó sısı: «Kóbónı mányı sısı a nyóózóólı, nyánbuzı nyéle mawáa malá .» ³ Nge Yeésu weedekiná yi na ınóónı ıtó yi sısı: «Méédısi, waa nbısi ɔ́acırı-cırı-dúo.» Nna-nna ge ıró ceení-dée cenıti waawáa. ⁴ Nge Yeésu wɔ́ɔ́dɔ́o yi sısı: «welesi nnıı ma kazóo. Nkeféeri naáro wenbí bulá né. Amá bo ına wenbí nyójóo né, na nlá wenká Anđébi Múúsá wɔ́ɔ́dɔ́o sısı bala né, na baa weenı ıtılı sısı nyááwáa.»

⁵ Yeésu sı ısoo Kapernawúm né, nge Róoma ısooja kóbónı naáro woogódúu ıjɔ́ ıtó yi sısı: ⁶ «Kóbónı, médee tumé-landɔ́o lewáa ɔ́aána biılı yi ıbá wényelém.» ⁷ Nge yeésu woobúsi yi sısı: «Mónbodé mangáwáazi yi.» ⁸ Nge sóoja kóbónı woobúsi yi sısı: «Kóbónı, mádatála nzoo máɔ́aána-daá, amá ŋmati tóm-bú kóɔ́m, médee tumé-landɔ́o wánwaa. ⁹ Máđıtıŋa mówená médee kóbónáa, bıka mówená sójjawá médeézı médee tumé-re-daá. A móódó médee yomı sısı: ɔ́ge, wéndɔ́é ge, a mááyaa weenı né, wóngónı ge, a móódó naáro sısı la dɔ́o, wánlám ge.» ¹⁰ Yeésu waanı ıró ceení-dée ŋmatıre né, nge bulá yi mááde ıtó wenbá bovoo yi né sısı: «Toovonúm ge ménveerım míı, máđanáata toovonúm-faa ŋŋınáa ıró ceení-dée ŋŋı taká Israyéelı bıya-daá. ¹¹ Ménveerım míı sısı ıráa ɔ́abata wángalınáa wısi yaagalıɔ́de na sıyaagazaláde farándı bána Ibrahim, Isaaka na Yaakúbu boyóózi bɔ́ɔ́o beɔ́i Isóo-dée -daá. ¹² Bıka wenbá báta basoo kadaá né, bebédı we aso temeenuú-daá bewıı balá mányı lé.»

¹³ Nge Yeésu wɔ́ɔ́dɔ́o sóoja kóbónı sısı: «Bo ngbé, nyédee toovonúm-faa wényelıı nyuú wenbí nyóóbóozı né.» Nge kóbónı-dée tumé-landɔ́o waadawáa saátı kım nóo.

¹⁴ Bwóro né, Yeésu woobó -dée ɔ́aána. Nge wɔ́ɔ́mɔ́óná nɔ́ɔ́o ıvınee wánnyaadı bıka ıɔ́nsoo ıbáazi kizoláa. ¹⁵ Yeésu weedekiná ınóónı, nge waawáa ıkuroo ıɔ́o yi kıđım.

¹⁶ ɔ́aanıŋa waalá né, bɔ́ɔ́óná Yeésu ıráa ɔ́abata zıınıwá wánjaarı we né, na idée ŋmatıre ge wɔ́ɔ́ɔ́óná zıınıwá. Nge waawáazi kɔ́ɔ́ndınáa bɔ́ɔ́ónı né barıŋa. ¹⁷ Waalá bilé ge na wentı Ezáya waanmáti sısı: «Wɔ́ɔ́gbóo ɔ́edée máđafıyáti ıró, bıka ımo ɔ́ágóɔ́mını rıŋa» né ikóodi.

¹⁸ Yeésu waana wenbí zamóo waalára kamılıná yi né, nge sısı bedééná lıre kóbónɔ́de-dée fıú lí ŋŋı-ro. ¹⁹ Nna ge naáro woogódúu ıjɔ́ ıtó yi sısı: «Kóbónı, baa lé ge nyéndɔ́é mónoo nya ge.» ²⁰ Nna ge Yeésu woobúsi yi sısı: «Soóléerásı wená bóónı sızsoo, bıka simısi wená ɔ́éndéla sızsoo, amá féyına lenlé sı ıfını ıféezi né.»

²¹ Bwóro ge Yeésu-dée wanbaaráa-daá naáro wɔ́ɔ́dɔ́o yi sısı: «Kóbónı, fa ma níbaáwo mobó megébi majaa naanı.» ²² Nge Yeésu woobúsi yi sısı: «Kovu ma bıka nyéle ııɔ́áa ibı bedée ııɔ́áa.»

²³ Bilé bowóró ge Yeésu waagba kpíírú-daá, nge waaláazi yi. ²⁴ Nna-ńna ge fefelimá kóboná waabáazi fetí lúré kóbónđe-ro bika bíndańdı kpíírúó hálí lím wánzúó kidaá. Amá Yeésu we wónđóm. ²⁵ Nna ge ıwanbaaráa woogódúu ıjó beféezi yi boto yi sısı: «Kóboní, lee d́aa, d́anzím!» ²⁶ Nge Yeésu woobúsi we sısı: «Ngbaalá ge mįjóo nundáare bulé, yarađá bumsi-dınáa mįı.» Nge waagoró ıkazí fefelimá na lím, nge aazála bıcóo đefee. ²⁷ Nna ge bulá ıwanbaaráa rınja bítí hálí bónbóozí badı sısı: «Iró ceení ge weení ge bıkpedína lím na fefelimá wánlám wenbí wóobóozı né?»

²⁸ Yeésu weedesıná lúré kóbónđe-dée fúu li ńgı-ro Gadaráa téedı-daá né, nge ıráa nówóle zıınıwá wánjaarı we né, waagálíıná boláanı-daá begegerenje sı basın yi. Bedée bánlám ıráa bidaavé né weeyéle naáru tóngbóoná, níbaáwı kım. ²⁹ Nge ıráa bem baabáazi agogo sısı: «, we ge nyózóolee na d́aa? Yáa nyózógónı sı nva d́aa fúkúmsı naanı alıwáati Isóo waazı kı né kıtála?»

³⁰ Afawá natırı cóna we bolını cókó, tulé tıwe tindji kídjım. ³¹ Nge zıınıwá waavını Yeésu sısı: «A bıgée sı ndjóo d́aa, yelee d́aa đısúu afawá fuúre đına đıdaá.» ³² Nge Yeésu waava tı wéđe sısı: «İbó ıđée!» Nge zıınıwá waalí ıráa nówóle bana boro tibó tısúu afawá. Nge afawá waalí bóoyóo kujúó-daá na sewóo tısúu lúré kóbónđe-daá lím idjı tı tısı. ³³ Wenbá bengetı afawá tım né beeze bobó téedı-daá batı wenbí bulá né beféeri, na wenbí bumóoná zıınıwá-dınáa nówóle bana né. ³⁴ Nna ge téedı-daá ıráa rınja waagálı sı bekéti Yeésu. Baana yi né, nge baavını yi sısı ılıu bem balaadó-ro.

9

¹ Nge Yeésu waagba kpíírú-daá itésı lúré kóbónđe ıbısı ıdéeđı-daá. Nna ge bóogóna yi gaalo-gáálóo kagavínee kagıgbéléwı-ro.^a ² Yeésu waana nńını baava yi toovonúm né, nge wóodó gaalo-gáálóo sısı: «Đokı nyadı móbú, mééjé nya nyédee alaháacíwá.» ³ Nna ge Mará wılıd́aa nebere wóodó badaá sısı: «Iró ceení wánńmatı wéngbeenáa Isóo.» ⁴ Yeésu waadılı wentı bánmaazı né, nge wóodó we sısı: «we-ro ge mınmaazı wenbí bidaavé né bilé?» ⁵ Módo sısı: «beejé nya nyédee alaháacíwá, na koró nnóm bolowotáa, wenbí féyına káale?» ⁶ Amá mózóolee ıtılı sısı wená yıko ıcé ıráa bedée alaháacíwá ade laadó-ro cé.» Nge wóodó gaalo-gáálóo sısı: «Koró ngbóo nyágıgbéléwı ngbé nyédee.» ⁷ Nge ılé waagoró ikpé ıdee. ⁸ Zamóo waana bulé né, nge kınıtı nundáare bika kınzám Isóo ńńınáa waava ıráa yıko ńńınáa kına né.

⁹ Yeésu waalí ńna wéndeé né, nge waana abaaló naáru bánjaá yi sısı Maatéwu, ıjóo wánmúu tikée ıdee tímere-daá. Nge wóodó yi sısı: «Kovu ma.» Nge Maatéwu waagoró ikónú yi. ¹⁰ Bıgónı Yeésu ibó ısóu Maatéwu-dée đaána-daá kídjım đjı. Tikée mısıráa na alaháací-dınáa, bóogónı bócóo ıjóo bána ıwanbaaráa béndjı kídjım. ¹¹ Farızı-dınáa waana bulé né, nge bóodó Yeésu-dée wanbaaráa sısı: «Bıyáası ge mıdee kóbonı na tikée mısıráa na ıráa bidaavé né booyóozı béndjı kídjım?» ¹² Yeésu waanı bánńmatı bulé né ge sısı: «Kóđonđınáa wánjaadı kó lókóta, alaafıya-dınáa baaféyına yi. ¹³ İbó ıcáa Isóo-dée tóm waanmátı sısı: "Konyonıre waagılı ma fónđı kpınáa mıngúu sısı míılá ma saróo né" tugutoluú, kama módókónı sı mayáa wenbá bazıızee né, amá alaháací-dınáa-ro ge móógónı.»

^a 9:1 9.1 Kıgbéléwı kım kıjóo ge nyazı đoo tará bánzoonáa ıró né.

14 Yeésu waanmáti bilé bité né, nge -dée Yaayá wanbaaráa woogódúu ijó bobóózi yi sisi: «We-ro ge dójó dána dónvoki noó ge nyédée wanbaaráa tónvoki?» 15 Yeésu woobúsi we sisi: «Mínmaazi sisi wetáháru dónúnáa moóna boóóo izányíñire-daá sáati bána wetáháru né? Bidánlamí bilé. Sáati nakíri wóngóni, bóngóni bokpóó wetáháru bojó bedeená. Bidée sáati ge bónvoki noó.»

16 Yeésu waadási itó we sisi: «Naáru féyí wóngbowóó bisaawó kedeyóó kifalóó itóná tóko kíbuñgi. Tífa bisaawó kifalóó wánjuri tóko kíbuñgi ge boóóo inyóózi kiwála. 17 Ngó bilé ge bodónzuú solóm kifábi bidabutá bité né tónđe furuú kíbuñgi-daá, tífa kínyáa ge solóm íbiri ade tónđe furuú ilá ásaráwó. Amá bóonzúú solóm kifábi bidabutá bité né tónđe furuú kifalóó-daá ge na biríña bicóó dèyí-dèyí.»

18 Yeésu bamáa nmatire bilé né ge Yahúdíwá-dée kóbóni náaru woogóni uká idóná-ro inová-daá itó sisi: «Lelkekina ge mewelée weevéti. Amá kóni ngádini nóoni iro, wénevém.» 19 Nna ge Yeésu waagoró ina batíni iwóró.

20 Nge aló náaru azimá wéndináa yi biwená bíizi fuú na nasíle nbulé né woogódúu itekiná Yeésu-dée tóko njóóre na iwóró. 21 Aló imó waamáazi sisi: «A dé máábíizi medekiná idóko, mánwaa.» 22 Yeésu weegéézi idi íbéem yi, nge woóóo yi sisi: «Đokí nyádi, mewelée nyédée toovonúm fáa weelée nya.» Sáati kím nóó ge aló imó waaján iwáa.

23 Yeésu woobó itála Yahúdíwá-dée kóbóni imó idée. Nge woóóóóná foyisi-dináa bángburí si bedée uró bím, bika iráa zamóó we dāána-daá bēnwii bóngoó.^c 24 Nna ge Yeésu woóóo we sisi: «Ilíi, káma aléeré tasi, wónđóm ge.» Nge belé baamóm yi. 25 Baalizi zamóó asu né, Yeésu waazóó dām-daá idóki aléeré imó inóóni-daá, nge aléeré waagoró. 26 Nge tóm timí timí farándí kím kiríña kidaá.

27 Yeésu waalí náa wéndéé né ge njema nowóle waalí batíni iwóró bóngoó sisi: «, nu dágonyóm.»

28 Yeésu waadála dāána né, njema woogódúu ijó. Nge woóbóózi we sisi: «Míivá toovonúm sisi mánbuzi mawáazi míi?» Nge belé boobúsi yi sisi: «Íin kóbóni.» 29 Nna ge Yeésu weedekiná baazá itó sisi: «Bíla míi nñináa wenbí míivá toovonúm né.» 30 Nge baabáazi náa. Nge waabá íbasí we sisi békéyele náaru iní ti. 31 Amá belé boobó ge bekilíná ti farándí kím kiríña kidaá.

32 Sáati wenkí njema wánlí né ge boogóná Yeésu uró náaru zíini waabisináa yi komóómúña né. 33 Yeésu woóóóo zíini kím né, nge komóómúña waabáazi nmatire. Nge bulá zamóó bití bika kíndóm sisi: «Ketengere dādánáata bina bidaká Israyéeli téedi-daá cé.» 34 Amá faarizi-dináa belé sisi zíiniwá-dée wúro wánvāa ku yi yíko wónđóónáa zíiniwá.

35 Yeésu we wéngilím téedíwá na tee-bíizi-daá wánwulí iráa Isóo-dée tóm , wénveerím we Isóo-dée -dée , wánwaazí kudóm bāa wenkí na mādáfíyáti bāa wentí. 36 Waana iráa zamóó né, nge bulá yi konyóm, káma bííníi iráa bika balaakáari koráa nñináa féeni tivéyina né. 37 Nna ge woóóo iwanbaará sisi: «Kídjím si bakó né buđóó, amá kumđáa tođóó. 38 Izólo fóó-dúú ikédiri kumđáa buđóó bokóni bakó.»

^c 9:23 9.23 Bidée sáati, Yahúdíwá-dée né, a uró waazí, bóngbowóó wiiraa ge bokóni líiya-daá bēnwii, wiiraa bēni né, bána foyisi-dináa ge.

10

¹ Nge Yeésu waayáa tundínáa fuú na nɔwéle ɪfa we yíko sɪsɪ bóɔɔ zíiniwá bɪka bawáázɪ uráa-dée kodómɪnɪ na gala-gáálátɪ. ² fuú na nɔwéle bem bayirá ndó: kaɔaa níni ge Simóónɪ weení bánýaa yi sɪsɪ né, na igoobú andirée, Yaakúbu na igoobú Yoháánɪ Zebedée bíyaalínáa, ³ Filíipu na Bartelemíi, Tomáa na Maatéwu tikée mɔsɔró, Yaakúbu alfée biyaaló na Taadée; ⁴ Simóónɪ téédɪ-bú na Yudási Isikariyóo weení sɪ ɪyá yi né.

⁵ Iráa fuú na nɔwéle bana ge yeésu weediri, iféeri we sɪsɪ: ⁶ «Íkóbó wenbá bedekée Yahúúɔúwá né bojó, ngó íkásóo Samaariya téédɪwá-daá. Amá ibó Israyéélɪ bíya-jó; bojóo ge nyazi féeni tɪdelém né. ⁷ Níbaáawɔ-daá, ɪlá waázu iféeri uráa sɪsɪ: "Isóo-dée waajɔoná míi." ⁸ ɪwáázɪ kodondínáa, ivézi ɪsɪɔáa, ɪwáázɪ cenɪsɪ, ɪɔóo zíiniwá. Faala ge baava míi, mínyóo ɔɔɔɔ ɪva faala. ⁹ A sɪ ɪdée, íkádɔ siká, liidee yáa jɪtóo mízɪba-daá. ¹⁰ Ngó íkókɔpóo furuu níbaáawɔ kíɔɔénákɔ, íkókɔpóo tókowá natɪle. Íkókɔpóo takamíwá yáa ɔɔnɪ ^a káma bínbɔɔzɪ sɪsɪ weení wánlám tɪmère né ɪɔɪ kíɔɪm.

¹¹ A míibó téédɪ yáa tɔe-biiyá nekere-daá, ɪjáa ɪbée sɪsɪ naáru we wéndisɪ ɪmɔ míi bɪka ɪcóo ɪdée háli wíre wendé sɪ ɪdée né. ¹² A míizóo ɔaána wenká-daá né, ɪdó sɪsɪ: "Isóo-dée fɔezɪre ícóná míi." ¹³ A bɪgée baamo míi, Isóo-dée fɔezɪre wónjɔonáa we. Amá a badamɔ míi, mídée koorítɪ wángabɪsɪ míi. ¹⁴ A bɪgée míizóo ɔaána nekere yáa téédɪ natɪri-daá, nge badamɔ míi ngó bedewélési míi, ɪlí nna bɪka ɪkpízi mínovó-dée buuruú ɪtalná we^b. ¹⁵ Ménveerim míi toovonúm sɪsɪ wíre wendé Isóo sɪ ɪfɔoná uráa né, Sodóom na Gomóori-dée fɔonáa wánlám sóncɪ na téédɪ tɪmɪ.

¹⁶ ɪwélési ɪnɪ ma. Méndiríi míi dó né, bɪjɔo ge nyazi bónbonáa féeni káwó-káwówá lɔwótáá né. Bilé né ɪlá laakáari, ɪlá ɔenyem nyazi ɔomáa bɪka níhɪnáa avówa kófólómá cɔó bɪ né, míwénbɛ-daá ɔɔɔɔ ɪfólɔ bilé. ¹⁷ ɪlá laakáari, káma uráa wánýaa míi wanásɪ tóm-vɔuráa-dée bako mídóm, bamá míi agbáázá bedée Isóo; ¹⁸ móo móróozɪ bónbonáa míi téédɪ níbaadɔeráa na wúrowá-jó, nna né mínlɪzɪ sériya bána wenbá bedekée Yahúúɔúwá né bojó. ¹⁹ A bɪgée booboná míi tóm-vɔuráa-jó, íkáyítɪ mídɪ sɪsɪ nɪnítáa ge sɪ ɪɪmátɪná, yáa wentí ge sɪ ɪɪmátɪ, káma sáati kɪmɪ nóo, Isóo tɪtɪɪa wénveerim míi wentí sɪ ɪɪmátɪ né. ²⁰ Káma bídekée mínyóo sɪ ɪɪmatɪná, míjáa-dée Kezeɪa sɪ ɪɪmatɪná na mínovó. ²¹ Koobúu wóngonɪ iyéle bakpa koobúu sɪ bákó yi, caáwó iyéle bakpa ibú sɪ bákó yi; bíya ɪkɔró na bajaanáa bako bódóm sɪsɪ bákó we. ²² Móo móróozɪ, uráa rɪɪa wánlɪzɪ míi báɔááre. Amá weení wɔɔɔkɪ ɪdɪ háli bɪkádóló né, Isóo wénléé yi. ²³ A bɪgée sɪsɪ bánváa míi fúkúmsɪ téédɪ natɪri-daá, ize ɪkéé téédɪ. Ménveerim míi toovonúm sɪsɪ mídɛngilí Israyéélɪ téédɪwá rɪɪa-daá ɪté na ɪkónɪ.

²⁴ Wanbaaró tángilí weení wéngbelem yi né, cánfána bɔwotá-dóo ɪkɪli ɪdée kóbónɪ. ²⁵ Wanbaaró mɔóna ɪjɔo ge nyazi weení wéngbelem yi né, bɪka bɔwotá-dóo nyazi ɪgóbónɪ. A baadóo ɔaána-dóo sɪsɪ Belzebúuli, mínyóo ɔaána-daá nba, badándɔsɔ míi bícezi bilé?

²⁶ Bilé né, íkaní banúndááre, nabóru féyí bɪmósée bɪdánlɪ bana bɪ né, cánfána ásíri badándɪlɪ kɪ né. ²⁷ Wentí ménveerim míi nuvoowú né, ɪɪmátɪ tɪ ɪdaawó. Wentí bánzaazɪ míi né, ɪbóo tɪ ɔamínɪ kojónɪ-rɔ. ²⁸ Íkaní wenbá bángóo tɔnɔó bɪka badánbuzɪ bako kezeɪa né banúndááre, amá ɪnɪ weení wánbuzɪ ɪkɔ kezeɪa na tɔnɔó níminɪ-daá

^a **10:10** 10.10 ɔɔnɪ bóndɔkɪ né ge. ^b **10:14** 10.14 Yahúúɔúwá-dée, bekpízi novó-dée buuruú batalná ɪró cɔo ge nyazi Tem-dáa bóndóm sɪsɪ: máálzɪ mótóm níminɪ-daá né.

né unndaáare. ²⁹ Mányi sɪsɪ fárám ge bánjám cɪcɪsɪ nasíle ya? Amá na birɪŋa bulé, sɪdaá nekére féyí kánzalı ade bɪka mɪjáa Isóo waasɪ burɔ né. ³⁰ Nyááná mínyóo né, birɪŋa na mínyóózi, Isóo nyɪ sɪgojɔú. ³¹ Bilé né, íkání unndaáare, míwéna Isóo fóózɪre bɪcezi cɪcɪsɪ birika.

³² A naárus waanmáti zamóo ɪzá-daá sɪsɪ umó ɪgéé médée rɪní, móo dɔdɔ majaa weení ɪwe ɪsóodáá né waazá-daá, mánŋmatí sɪsɪ budúú kée médée rɪní. ³³ Amá a naárus wóodó zamóo ɪzá-daá sɪsɪ waasɪ ma, móo dɔdɔ móndóm majaa weení ɪwe ɪsóodáá né waazá-daá sɪsɪ máási yɪ.

³⁴ Íkámáázi sɪsɪ fɛezɪre ge móógóná ade laadóo-ro; módókóná fɛezɪre, amá yowú ge móógóná. ³⁵ Móógónɪ ge sɪ madára ɪró na ɪjaa, aléere na ɪgo, awónboolú na ɪwóní. ³⁶ Íráa wánlɪzɪ bogoobiya bádqáare. ³⁷ Weení wóozóólɪ ɪgo yáa ɪjaa bɪkíli ma né, tekée médée rɪní, weení wóozóólɪ ɪweelée yáa ibiyaaló bɪkíli ma né, tekée médée rɪní. ³⁸ Weení ɪdɔkpóo ɪdée dɛní abelí akóo ikónú ma né, tekée médée rɪní. ³⁹ Weení wóozóólɪ iweezuú né, wénbedí kɪ; amá weení wénbedí iweezuú móróózí né, wóngoyuú kɪ.

⁴⁰ Weení waamɔ mí ɪgónɪ né, móo ge waamɔ bulé; ngó weení waamɔ ma né, waamɔ weení weegédiri ma né. ⁴¹ Weení waamɔ ɪgónɪ rɪŋɪnáa bɪbóózi sɪsɪ bámó né, kɪverewɔ bɪbóózi sɪ bɛfére né-dée nóo ge bɛnverí yɪ. Weení waamɔ ɪró toovonúm-dóo ɪgónɪ sɪsɪ káma wénzewóo Isóo né, kɪverewɔ bɪbóózi sɪ bɛfére toovonúm-dóo né-dée nóo ge sɪ bɛfére yɪ. ⁴² Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ: weení ɪrɪŋa báa lím-gaanɪjá kagbóo ge waava médée wanbaaráa-dáa báa kúmuú sɪsɪ ɪgéé médée wanbaaró-ro né, wángamóo ɪdée kɪverewɔ.»

11

¹ Sáati wenkí Yeésu weedé tómwá tɪna wɪlí né, nge weedée téédɪwá-daá Isóo-dée tóm wɪlí, na waázu lám.

² Anqébi Yaayá we ɪdée sáraka-daá né, waanɪ bánŋmatí tɪmé wánlám ye né adóm. Nge weediri ɪwanbaaráa bɔbóózi yɪ sɪsɪ: ³ «Nyánaábílé weení sɪsɪ wóngóní né yáa dándasí dɪdám naárus?» ⁴ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Íbó iféeri Yaayá wenbí míńńí na wenbí míńńá né. ⁵ Njema wánnaa bɪka gala-gáálásɪ wánŋŋé, waawáa sulá dɔcɪrɪ-cɪrɪ, ndamáa wánní, ɪsɪdáa wénvém, bɪka bɛnveerím kadanborósi Laabáarus Kifeńgi. ⁶ Wenbi-niini-dóo ge weení ɪdebédí toovonúm waava ma né.»

⁷ Sáati wenkí Yaayá-dée wanbaaráa weedée né, nge Yeésu wóogbóo wánŋmatí zamóo Yaayá-ro sɪsɪ: «Wé ge míibó ɪkébéém tɛwólóo-daá? Dɪgeré fefelimá wónjɪúdi dɛ né? Aayí. ⁸ Bilé né wé ge míibó ɪkébéém? Író izóóna tókowá kifeńdi né? Wenbá bónzuú tókowá kifeńdi né bɔwe wúrowá-dée kowuro-déézɪ-daá ge. ⁹ Bilé né we ge míibó ɪkébéém? ? Ín, bilé ge ménveerím míí, hálɪ waagíli . ¹⁰ Káma Yaayá-dée tóm ge Isóo-dée tóm tákarɪdá waanmáti sɪsɪ: «Méndirii médée tundúo ɪte nya bɪzá ɪnyóózi nya níbááwɔ.» ¹¹ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ ɪráa-daá, naárus tɔcɔo waagíli Yaayá. Ngó nbéém né, weení ɪgéé kúmuú Isóo-dée -daá né waagíli yɪ. ¹² Kogbóo Yaayá-dée sáati ngónɪ lɛlɛdɔ, Isóo-dée kowúro-dɔo wánnáa fúkúmsi, fúkúmsi-dɪnáa wánjádɪ sɪ belée ke. ¹³ Káma anqébiwá rɪŋa na Múusa-dée waanmáti Isóo-dée kowúróo tóm hálɪ Yaayá. ¹⁴ A mízóolée ɪní ge, Yaayá kééna weení baanmáti sɪsɪ wángabɪsí né. ¹⁵ Weení ɪwená nɪgbamɪní né, ɪní.

¹⁶ Weení ge mánbuzí megɛɛzɪná zaamáani kɪna kɪdée ɪráa? Bɔjɔo ge nyazi bíya bɔjɔo wɔnɔo kóbɔńga-daá bɔndóm baranáa sɪsɪ: ¹⁷ «Dáávólo míí foyísi, amá mídábáa. Déedée líiya yéńdi, mídéméédɪ iwíi» né. ¹⁸ Káma

Yaayá wɔɔgóni né, idedji ɔɔnyɔɔ, nge boɔdó sɔsɔ: «ɪwená zíini.»¹⁹ wɔɔgóni né, wéndji wónnyɔɔ. Nge boɔdó sɔsɔ: «Ibée ceení, djiɾú na solóm nyɔɔró ge ɪgée; na alaháací landáa ge ɪɔɔndɪnáa.» Amá bilé umó bɪdaá ge bánnanáa Isóɔ-dée ásénsí.

²⁰ Nna ge Yeésu waabaázi téédɪwá wentí waalá mamááciwá tɪdaá dɔbata né yoonáa, káma tɪdekée tɪlakási tɪlá túúbá. ²¹ Yeésu wɔɔdó tɪ sɔsɔ: nbusú dɔmáa na nya Korazíini! Nbusú dɔmáa na nya Betɪsayɪdáa! Káma mamááciwá tɪlá mɪdée né, a baraalá tɪ Sɪdóɔni na Tíiri téédɪwá-daá, belé barajó líiya bosúu kpetekini tókowá bofuná badɪ tɔɔlɪmá bɪwɪli sɔsɔ baalá túúbá bekée lakási. ²² Bɔɔɔ ge ménveerím míí toovonúm sɔsɔ tóm fóɔdɪ wíre, bedée fɔɔnáa wánlám sóncí na míí. ²³ Bɪga nyóɔ Kapɛernawúm, nyánmaazí sɔsɔ nyángbáa Isóɔ-jo yáa wé? Béndisi nya háli ɪɪɔáa-daá. Káma maamááciwá tɪlá nyédée né, a bayaalá tɪ tééde-daá, téédɪ tɪm tífɔnwɛ háli na sinje. ²⁴ Bɔɔɔ ge ménveerím nya sɔsɔ: tóm fóɔdɪ wíre, Sodóɔm-dée tóm fɔɔnáa wálám sóncí na nya.»

²⁵ Bɪdée sáati ge Yeésu wɔɔdó sɔsɔ: «Majaa, Mádóɔ Isóɔ ade na ɪsódáa landó, ménzée nya kɪzɛwɔ nɪnáa nyáámósi tɪlɪɔa na ásénsí-dɪnáa wentí né, nyéyéle bíya ɪtɪlɪ tɪ né. ²⁶ Ín. Bilé ge nyóɔzólɪ né, bɔɔɔ ge bɪlá bilé.

²⁷ Majaa weejéle ma báa wenbí. Naáɔ fɛyí ɪnyɪ Biyaalóɔ, asée Caáwóɔ riké, ngó bilé ge naáɔ fɛyí ɪnyɪ Caáwóɔ asée na wenbá wɔɔzólɪ sɔsɔ batɪlɪ yɪ né.

²⁸ Mínyóɔ wenbá mírɪɲa bínní míí bɪka mízówáana né, ɪgóni mójó mánváa míí fɛzɪre. ²⁹ Igbóɔ médée ɪtɪni míró bɪka ɪkóni megbélém míí; káma médée fúu cɔɔ níni bɪka mójóɔ dɔɔɔɔɔɔɔ. Nna né, mɪnyúú fɛzɪre. ³⁰ Ín, médée dɛni kíkáwó fɛyí káále sɔɔ bɪka médée sɔɔtɪ fɛyí yíni.»

12

¹ Bɪdée sáati kɪmí, wíre fɛzɪre wíre neɔere ge Yeésu wéndési bilée a fási. Nyóɔsi wánjáárɪ ɪwanbaaráa né, nge baabaázi bilée kpée bóndɔwóɔ kibíya. ² -dɪnáa waana bilé né, nge boɔdó yɪ sɔsɔ: «Bee nyédée wanbaaráa wánlám wenbí dɛdée Mará tafa níbááwɔ sɔsɔ bála fɛzɪre wíre né.» ³ Yeésu woobúsi we sɔsɔ: «Mídákála wenbí Đáwɔɔa waalá sáati wenkí nyóɔsi waago ɪna ɪwanbaaráa né? ⁴ Waazóɔ Isóɔ-dée bɪsaagéréɲe-de, nge wɔɔgógbóɔ kpónówá baalá tɪ Isóɔ saróɔ né bɔtóɔ. Ngó bɪdafa níbááwɔ sɔsɔ umó Đáwɔɔa yáa ɪwanbaaráa bɔtóɔ tɪ, asée riké. ⁵ Yáa mɪdákála Múusa-dée Mará-daá sɔsɔ fɛzɪre wíre bánlám tɪméré -daá né bodónvúu fɛzɪre wíre-dée Mará bɪka badánýisi? ⁶ Ménveerím míí sɔsɔ wenbí bowe cé né, bɪgɪli Isóɔ-dée dɔána. ⁷ A mɪyaanɪ Isóɔ wɔɔdó sɔsɔ "Kɔnyɔɔɪré ge mózólée bɪdekée sarási" né bugutoluú, mɪtáko ɪráa bana badayisi né bɔdóm. ⁸ Káma wenána kɔ yíko fɛzɪre wíre-ɔ.»

⁹ Waalí nna né, nge weɔɔɔɔnɔ bedée dɔána fárándí ibó ɪsúɔ kadaá. ¹⁰ Abaaló naáɔ we nna biilí ɪnóɔni. ɪráa wánjáadɪ sɪ bayí Yeésu nɔɔ-jó na bakɔ ɪdóm né, nge boɔbóɔzi yɪ sɔsɔ: «Bɪva níbááwɔ sɔsɔ bawáazi ɪró fɛzɪre wíre?» ¹¹ Yeésu woobúsi we sɔsɔ: «Mídáa weení ge a fée kóɔm ge ɪwená, nge fée umó waazála boɔwó-daá fɛzɪre wíre, idéndimí ɪkálizí yɪ? ¹² Ngó ɪró wená fózɪre bɪcezí fée. Bilé né dɛdée Mará waava níbááwɔ sɔsɔ bála kazóɔ níbi fɛzɪre wíre.» ¹³ Nna ge Yeésu wɔɔdó abaaló umó sɔsɔ: «Fɔ nyánóɔni.» ɪlé wɔɔvó nóɔni, nge nóɔni waawáa ɪbisi nyazi líini. ¹⁴ -dɪnáa waalí nna né, nge boobó balá sááwóra nɲini báta balá na bakɔ Yeésu né.

¹⁵ Yeésu waaní bulé né, nge waalí dɪdɔ́are dɪm dɪdaá. Zamóo kóboŋgi woovu yi, nge waawáázi badaá wenbá rɪŋa bánnyaadí né. ¹⁶ Nna ge waabási we sisi békéyéle iráa utlí weení imó igéé né ¹⁷ na bɪka wentí Esáya waanmáti sisi:

¹⁸ «Isóo sisi: "Ibée médée bowotá-dóo máadá malízi yi né, unáa máábá mozóoli, wénveezi ko méwénbiré, mándóo médée Kezeŋa ɪɔ na iféeri zamóo wenbí bizɪzée né. ¹⁹ Idánjaa yóóni, idóngoo, idángbáázi ilowú zamóo yaaduuzidé.

²⁰ Idénbelí dɪgeré dɪngóodi né bɪka idándɪm fitíla kidéndée kazóo né hálɪ iyéle toovonúm idɪ,

²¹ Yiri báa wenkí wándóo tamóo ɪɔ né ikóodi"» né ikóodi.

²² Nge boogóna Yeésu ɪɔ naáru zɪiniwá wánbísíná yi njem na komóómúŋa né. Wawáázi yi hálɪ ulé wánŋmatí bɪka wánnaa né, ²³ nge bulá zamóo rɪŋa bití kíndóm sisi: «Bɪdekée ceení ge?» ²⁴ Amá waaní bulé né, nge sisi: «Belzebúuli, zɪiniwá-dée wúro ge ceení wónɔɔonáa zɪiniwá.»

²⁵ Yeésu nyi bedée lomaazé né, nge sisi: «Laadóo wenká kadaá iráa wónyoo né, asée kooyó. Téedi natiri yáa koobire neɔere féyí dɪdaá iráa tánnu damá ge dɪjoo né. ²⁶ A Sitáani wónɔɔwóo Sitáani, wónyoo ɪɔ nɪilé, bɪnlám ŋɪnɪ na ɪdée téedi ɪɔo ɪɔɔnɔm? ²⁷ Nge a na Belzebúuli ge móo mónɔɔonáa zɪiniwá, mídée wanbaaráa ní? Na weení ge bóndɔɔonáa ti? Míwánbaaráa tɪtɪŋa wángóo ko mídóm. ²⁸ Amá a na Isóo-dée Kezeŋa ge mónɔɔonáa zɪiniwá, bɪnwɪlí sisi Isóo-dée kowuro-dɔo wándálí mílówótáa nɪilé. ²⁹ Yáa ŋɪnɪ ge naáru wánbuzí ɪsós ɪɔo ɔóni né ɪdée ɪkpóo ɪgbiná, a ɪdafónbuzi ɪfóki ɔóni-dóo imó. Asée woovóki yi na ɪbízi ɪkpóo ɪgbiná. ³⁰ Weení ɪraavoo ma né ɪyéena ma, bɪka weení ɪdánzɪná ma tuuzí né, wányaazí ge.»

³¹ «Bɔɔozí ge ménveerím mí sisi bénjém iráa alaháací báa wenkí na kudóowó báa wenkí ge baadóo Isóo, amá weení waadóo Isóo-dée Kezeŋa ɔacɪɪ-cɪɪ rɪŋa né, bedénjem ɪlé. ³² Weení waanmáti ɪyɪsɪná né, bénjém yi, amá weení waanmáti ɪyɪsɪná Isóo-dée kezeŋa né, bedénjem yi dɪúúlɪnya kɪna kɪdaá cánfána lááhira.

³³ Naanɪ na ɪɔo ɪyuú tɪwó bú kazóo ɪnɪ né, asée wooyuú tɪwó kazóo ɪŋi. A tɪwó wánnyaadí, kibíya dɔɔɔ kudɔndɪnáa ge. Tɪwó-dée bíya ge bándɪlí na kɪ. ³⁴ Mí boozá ana! Mínlám ŋɪnɪ ɪbízi ŋmáti tóm kazóo ɪndɪ bɪka mídáávé? Káma wenbí biizu wenbíre-daá né ge ɔo wánŋmatí. ³⁵ ɪɔo kazóo ɪnɪ wánlɪzɪ wenbí bujoo kazóo né ge wenbí ɪwená kazóo ɪbí né bɪdaá, ɪɔo kíдавéénúu ɪlɪzɪ wenbí bɪdaavé né wenbí ɪwená bɪdaavé né bɪdaá. ³⁶ Ménveerím mí sisi: Tóm fóodi wíre, iráa wándɪnáa bóndózi tóm-bú tite ɪnɪ weení baanmáti né. ³⁷ Káma wentí rɪŋa nyáanmáti né, tɪnaa sɪ bafóoná na nya na beɔézi nya yáa bakɔ nyódóm.»

³⁸ Nna ge Mará wɪlɔ́dɔ́a nebére na woódo Yeésu sisi: «Kóboŋí, dɔɔoolée nlá dɔ́a maamáaci nakiri.» ³⁹ Yeésu woobúsi we sisi: «Zaamáani kɪna kídee iráa bɪka badánzɪmná Isóo riké né, bónbóozí sisi bála maamáaci, amá Inúusa-dée ɪŋi baasí badádanáa nakiri. ⁴⁰ Káma ɪŋɪnáa Inúusa waalá wé náádóozo nuvoowú na ɪdaawó tɪŋɔe kóboŋɔe lóodi-daá né, bulé dɔɔɔ ge sɪ ɪlá wé náádóozo nuvoowú na ɪdaawó ade laadóo-daá.

⁴¹ Tóm fóodi wíre Niníivi téedi-daá iráa wángoróona zaamáani kɪna kídee iráa bakɔ bódom, káma Niníivi rɪba waalá túúbá bekée balakási sáati

wenkí baaní Inúusa-dée waázu né. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagíli Inúusa. ⁴² Tóm fúodu wíre, Sebáa laadóo-dée wúro aló wángorúona zaamáani kina kídée iráa, ɪko bɔdóm káma waagálíiná ɔoo bolini ɪkóni iwélési wúro Sulemáana-dée áseńsí. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagíli Sulemáana.

⁴³ A Zíini waalí ɪró ro, kínbodé ge kíngabísi ɔɪdáare wílɪna ńɔe-daá kíńjáadi yaaveezɪdɛ, amá kidónyúú. ⁴⁴ Nna né kíndóm sɪsɪ: «Mánbisi mɛdɛe ɔaána wenká máagáli kadaá né.» A kídála ge kumɔɔná ke naáru féyí kadaá, bánígbári ke bɔnyóózi, ⁴⁵ ńna né kínbodé kíkájaa zíiniwá lobe tigidaavéeníti waagíli kumí né, na ɪkóni tisúu ńna. Bɪgedeeziya, ɪró ɪmó ɪdɛe kidaavéeníti wángulí kaɔaa ńdi. Bɪlé ge zaamáani kina kídée iráa kidaavéenáa si betená.

⁴⁶ Yeésu bamáa zamóo ɲmatɪnáa ge ɪɔɔ na igoobíya baadála bazɪńɛe aso bánjáadi si banmatɪnáa yi. ⁴⁷ Nna ge naáru wɔɔdó Yeésu sɪsɪ: «Bee ngoo na ngoobíya bazɪńɛe aso bɔɔɔlɛe si banmatɪnáa nya.»

⁴⁸ Nna ge Yeésu woobúsi weení waanmatɪnáa yi né sɪsɪ: «Weení ge mɔɔɔ? Wenbá ge mogoobíya?» ⁴⁹ Nge waawíli ɪwanbaaráa na ɪúúni ɪtó sɪsɪ: «Bee mɔɔɔ na mogoobíya. ⁵⁰ Weení ɪrɪna wánlám majaa ɪwe ɪsóódaá né ɪɔɔlím né, ɪlé ge mogoobú aló yáá abaaló yáá mɔɔɔ.»

13

¹ Bɪdɛe wíre ɔum, nge Yeésu waalí ɔaána-daá ibó ɪɔɔ lɪré kóbońɔe-jó si ɪwíli iráa ɪsóo-dée tóm. ² Nge zamóo kóbońɔe waalára kumilɪnáa yi hálɪ biyyéle ɪkpa kpíɪrúo-daá ɪɔɔ bɪka zamóo síńɛe lím nɔɔ-nɔɔ. ³ Waawíli zamóo kumí tómwá ɔabata na tóm-geezɪre. Nge wɔɔdó we sɪsɪ: «Wíre ge ɪró naáru woobó ɪɔɔ-daá kúɔúúdi larɪa. ⁴ Wánlarí né, nge natírɪ waazála ńɪbááwɔ-ńɪbááwɔ, nge simsi wɔɔgóni síɔi ti. ⁵ Natírɪ waazála bó-daá lɛnlɛ téedɪ tɔɔɔ né, nge ɪɪjájɪ ɪnyo káma téedɪ telím. ⁶ Wísi wɔɔgóni sísaá né, nge bunyóo ti, nge ɪɪwíli káma wóózi tafíya. ⁷ Kúɔúúdi natírɪ waazála ɔɔɔɔɔzi-daá, nge ɔɔɔɔɔzi waabí sínyosó ti. ⁸ Natírɪ waazála téedɪ kazóo ńdi-daá. Nge ɪlé ɪɪɔɔ bíya; nakírɪ ńɪnówá, nakírɪ ńɪidóozo nakírɪ ɔɔɔ ákóosaaláa.» ⁹ Nge Yeésu waadási sɪsɪ: «Weení ɪwená ɪɪgbamíni né, ɪni.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée woogódúu ɪjó bɔbóózi yi sɪsɪ: «We-ro ge nyánɲmatɪnáa iráa na tóm-geezɪre bɪlé?» ¹¹ Nna ge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: "Mínyóó né, ɪsóo waava mí sɪsɪ ɪtílɪ ɪdɛe -dée ásíri, amá belé né ɪdafa we ki. ¹² Káma weení ɪwená né, bándasí yi na iyuú bíbá bíɔɔ; amá weení ɪvéyina né, bɛnlɛé ɔókoyóo wenká ɪwená né. ¹³ Wenbí bɔro mánɲmatɪnáa we na tóm-geezɪre né ge sɪsɪ bebeéna amá badánnáa; bɛnwelesí amá badánni cánfáná baní bugutoluú. ¹⁴ Bɪlá bɪlé ge na wentí Ezáya waanmáti sɪsɪ:

«Mínbá iwélési amá mídánni,

mínbá ɪbéém amá mídánnáa

¹⁵ káma zamóo kina kiwenbíre waagbízi,

baabísi ɪɪgbáɔni-dɪnáa

boovu baazá

na bákána na baazá

yáá banɪná banɪgbamíni

na bitekiná bewenbé

balá túúbá na melɛe we» né ikóódi.

a **13:3** 13.3 Bɪjó ge nyazi ɔdɛe cé bánlarí ɲmaawó fɔɔ-daá né

¹⁶ Buga mínyóó né, muna wēnbi-niini dīnāa, kama mízā wānnāa bika mīnīgbamīni wānnī. ¹⁷ Mēnveerīm mī toovonúm sīsī dābata na irāa dābata boovu Isóo na toovonúm né bōwóólī sī bana wēnbī míbēēna dō né, amá badana; banī wentī mīnnī dō né, amá badanī.

¹⁸ «Bilé né, iwélesi inī duurú umó idée tóm-gēezire kutoluú. ¹⁹ Wenbá bānnī -dēe tóm bika badānnī tīgutoluú né cōó ge nyazi nībāáwo-nībāáwo lé kúdíúdi waazála né. Sitāāni wóngonī ge ikpezī wēnbī boodúu bewēnbé-daá né. ²⁰ Weenī wānnī Isóo-dēe tóm na icān umō tī na wēnbi-niini né cōó ge nyazi bō-dāa lēnlé kúdíúdi waazála né. ²¹ Amá wóózi féyī né, tidénleerī. A bigēe nōwōya yāá fúkúmsi waadála yī Isóo-dēe tóm-ro, wānbisī iwóró. ²² Weenī wēnwelesi Isóo-dēe tóm na iyéle dūúlinya lomaazé na dōóle-dēe ayiila inyosō tī bika idāndōso bīya né cōó ge nyazi sōwóólī-daá lēnlé kúdíúdi waazála né. ²³ Wenbá bānnī Isóo-dēe tóm bika bānnī tīgutoluú né cōó ge nyazi téedī kazóo ndī wentī-daá lēnlé kúdíúdi waazála né. Borō ge wāndōso bīya; naāro nīnōwā, naāro nīidóozo, naāro akóosaalāa.» ²⁴ Nge Yeésu wēdékéézī wē tóm natīri sīsī: «Ibēe wēnbī bēngēezenāa né: Irō naāro wooduunā kúdíúdi kazóo ndī iwóó-daá. ²⁵ Wīre nuvoowú irāa rīna wōndóm né, nge irō umó ibādāa wōwōnā nyīdī tīte ndī isō ilé idée bilée-daá ^b bika idēe. ²⁶ Kídīdī wōonyo bīdō bīya né, nge nyīdī tīte ndī dōdō waadō tīlī. ²⁷ Nge dāana-dōo-dēe bōwōtā-dīnāa wōwōnī bōtō yī sīsī: «Kōbōnī mānyī sīsī kúdíúdi kazóo ndī ge nyóóđūu nyóvóó-daá ya. Le ge nyīdī tīte ndī waalīnā?» ²⁸ Nge woobūsi wē sīsī: «Ibēe naāro waalanā bilé.» Nna ge idée bōwōtā dīnāa sīsī: «Bilé né nyówōlé sīsī dībō dīkpezī nyīdī tīte ndī tīmī?» ²⁹ Nge ilé sīsī: «Aayī, íkókó ikpezī bīkpedīna kídīdī. ³⁰ Iyéle bīrīna bībī hālī kóm sáátī. Sáátī kīmī, mēnveerīm komdāa sīsī: "Igó nyīdī tīte ndī ífókī na isō tī nīmīni, buga bilée né, a mīgō kī bité, ibonā kī ibīri mégbeewú-daá".»

³¹ Nge Yeésu waadānmāti wē na tóm-gēezire nedēre sīsī: «Ibēe wēnbī bēngēezenāa né: kaalī bānīnāyóó bú irō wōwōbōo idūu iwóó-daá né ge^c. ³² Dōóziwā bānvarīm né-dēe bīya-daá, igēe kúmūu ge, amá a wōonyo, na ibīsī tikīni-daá tikú kōbōngī hālī simīsi wóngonī sīngāa sīdēe dēndéla kīdēe wīlāázī-daá.» ³³ Nge Yeésu waadānmāti wē na tóm-gēezire nedēre sīsī: «Ibēe wēnbī bēngēezenāa né: kojóó ge nyazi faadīni aló wōwōbōo ifuudinā kpónó mōlóm agúwee natúdóozo nge bīgba kazóo né ge.»

³⁴ Na tóm-gēezire ge Yeésu waanmatīnā zamóo tómwā tīna tīrīna. Idanmāti natīri bīdekēe na tóm-gēezire ³⁵ na bika wentī waanmāti sīsī: «Mónvulūu mōnóo maanmatīnā wē na tóm-gēezire. Mōnbōwōsō wentī tīmósēe dōo baalā dūúlinya» né ikóódi.

³⁶ Nge Yeésu weyéle zamóo idēe dāana. Nge woogódūu ijó bōtō yī sīsī: «Izī dāa fōó-daá nyīdī tīte ndī-dēe tóm-gēezire kutoluú.» ³⁷ Nge woobūsi wē sīsī: «Weenī woodúu kúdíúdi kazóo ndī né ge , ³⁸ fōó ge dūúlinya. Kúdíúdi kazóo ndī ge wēnbā badūnā né. Nyīdī tīte ndī ge wēnbā bovóo kīdaavēénūu né. ³⁹ Ibēe weenī woodúu nyīdī tīte ndī né ge . Kóm sáátī ge dūúlinya-dēe korós. Buga komdāa ge . ⁴⁰ Nnīnāa bānlizī nyīdī tīte ndī na bōsō tī nīmīni né, bilé ge sī bilā dūúlinya korós. ⁴¹ wēngedirīi idēe malāáyīkawā balizī idēe kowúrōo-daá wēnbā rīna bēnyēlii baranāa wānlām alahāaci né na wēnbā rīna bānlām bīdaavé né ⁴² na bōlo wē

^b 13:25 13.25 bilée cōó ge nyazi nmaawó, bānvarīm kī Israyēli laadóo-ro, kīnāa bānlanāa kpónó mōlóm ^c 13:31 13.31 Tūwó bú weenī dōógbōo dīkēezīnā bānīnāyóó né, Israyēli bīya-dēe, idēe tikú ge bānyāa sīsī Senevée.

nimíni kóbóní-daá, ńna ge b́enwii balá manyi lé. ⁴³ B́id́ée sáátu kum né, toovonúm-d́ináa wénd́ée nyazi wisi bilé bajaa-d́ée kowúŕoo-daá. Weení ɔ́wená nɔ́gbamini né, ɔ́ni.

⁴⁴ ɔ́oo ge nyazi d́óóle baamósi de f́oo-daá ge naáru waalí d́uro né; ɔ́le d́ud́o wándamósi de ge na ń́nnaa bujó yi niini né, wónbodé ɔ́yá wenbí ríña ɔ́wená né na umó f́oo kem. ⁴⁵ ɔ́oo ge nyazi bééd́ée-d́oo weení wánjáadı keji biya kazoo ńba né. ⁴⁶ Wooyuú liide-bóné keji-bú né, nge woobó ɔ́yá wenbí ríña ɔ́wená né ibó umó yi.

⁴⁷ ɔ́oo ge nyazi biruú bónĺoo tenkú-daá na kikóbúu tiiná ń́di-ń́di né. ⁴⁸ A tiiná woozu biruú, na banára kɔ́ baluná kpaam-ro, na balzı́ tiiná kazoo ńna baɔ́ d́okini-daá na bebédı́ weená avéyina f́óózire né. ⁴⁹ Bilé nóo ge si bilá d́úúlinya koróo. wánd́oo balı́ na bata balzı́ toovonúm-d́ináa f́oolóo, badaavé né f́oolóo, ⁵⁰ na b́olo badaavé né nimíni kóbóní-daá. Nna ge b́enwii balá manyi lé.

⁵¹ Nge Yeésu wóobóózi ɔ́wanbaaráa sisi: «Míini wenti ríña máánmati d́o né tigutoluú?» Nge belé boobúsi yi sisi: «In.» ⁵² Nge Yeésu wóodó we sisi: «Mará wı́léd́o weení baawı́li yi -d́ée tóm né ɔ́oo ge nyazi d́aána-d́oo weení wánlızı́ ı́d́ée d́óóle-daá kífabi na kibińbi né. ⁵³ Yeésu waanmatıná tóm-geezire tómwá tina bité né, nge waalí d́idáare d́im d́idaa. ⁵⁴ Nge weed́ée téedı́ wenti-daá wóójoo ı́bi né; nge wánwı́li ı́raa ı́soo-d́ée tóm bedée -daá. Nge bilá belé bitı́ bónóm sisi: «Le ge wooyuúna áseńsi na maamáaciwá tina? ⁵⁵ Manyi sisi káfı́nta biyaaló nı́lé? Manyi sisi ı́oo ge Marı́yama bı́ka ı́goobiya ge Yaakúbu na ı́sıfu na Sımóoni na Yuudée ge? ⁵⁶ Manyi sisi d́ana ı́goobiya aláa ríña ge cé ya. Nge le ge umó wooyuúna bina biríña?» ⁵⁷ Nge bedée banyi Yeésu né wóodó we níbááwo sisi bafa yi toovonúm. Nna ge Yeésu wóodó we sisi: «Bánv́aa girımá b́aa lé, asée ı́d́edı́ na ı́d́aána-daá baası ge b́engbeenáa yi.» ⁵⁸ Téedı́ tum tı́daa, Yeésu talá mamáaciwá d́abata káma badafa yi toovonúm.

14

¹ B́id́ée sáátu kum, Eróodi^a weení wénd́ii kowúŕoo Galilée né waanı́ b́anmatı́ Yeésu-d́ée tóm. ² Nge wóodó ı́d́ée b́owótá land́aa sisi: «Iró ceení d́o, Yaayá ge. Weevé ı́ıd́aa lówótáa-ro ge ɔ́wená yı́ko wánlám mamáaciwá.» ³ Wúro waamáazi bilé káma waavónyélı́ bakpa Yaayá baɔ́ yi agbaran-gbára b́oto sáraka; káma Wúro Eróodi wóogbóo ı́goobú Filı́pu d́eeló né, ⁴ Andébi Yaayá wóodó yi sisi: «Ńdómóóná nlá bilé.» ⁵ Wúro Eróodi wóozólı́ si ı́ko yi, amá wánnı́ zamóo nundáare, káma kulé kiid́eezi sisi Yaayá kée ge. ⁶ Ngó nbéem né, Wúro Eróodi-d́ée loróo wı́re ɔ́oo-d́ée jı́ngáarı́ wı́re waadála né, nge weelée waabáa zamóo bayáa kɔ́ d́iina né kuzá-daá. ı́d́ée báare waalá wúro kazoo. ⁷ Nge Eróodi wooduuná sisi b́aa wé ge wóobóózi, umó wánv́aa yi. ⁸ B́ináa bú ı́oo waadasi yi tóm sisi ı́to sisi: «Fa ma cé Yaayá kujóó télélé-daá.» ⁹ Wúro laakáarı́ waagoróo. Amá ń́nnaa wooduuná zamóo bayáa kɔ́ d́iina né ı́zá-daá né, waava wéd́e sisi b́ókógóná aléere Yaayaá kujóó. ¹⁰ Nge weedı́ri bekéje Yaayá kujóó sáraka-daá. ¹¹ B́oógógóná kujóó télélé-daá becéle aléere, nge ı́le wooboná kɔ́ icéle ı́oo. ¹² Nge Yaayá-d́ée wóogónı́ b́okpoo ı́d́onóo bebı́; nge boobó bekéveeri Yeésu.

¹³ Yeésu waanı́ tóm tum né, nge wóogbóo kpı́ı́roo ı́d́ee fad́ama-daá ı́oojóo ı́lanáa ı́raa bolini. Zamóo waanı́ bilé né, nge kulı́ téedı́wá-daá

a 14:1 14.1 Eróodi ceení ge b́ányáa sisi Antı́pasi, ı́jaa tóm ge baagánmati kujóo 2.1-daá.

kifu yi. ¹⁴ Yeésu weedí kpíírúó-daá né, nge waana zamóo kóbońgi. Nge kudée tóm waalá yi konyóm. Nge waawáazi bedée kudondináa. ¹⁵ Daanija waalá né, nge Yeésu-dée woogóduu ijó botó yi sisi: «Đójóna téedi bolíni ngó kudáani, bulé né feeri zamóo kudée tee-bíizi-daá kikámó kídíim kidji.» ¹⁶ Amá Yeésu woobúsi we sisi: «Bidobóózi sisi bobó deeli, mídítija iva we kídíim beđi.» ¹⁷ Nna ge belé boodó yi sisi: «Kpónówá natónówá na tiiná náále ge dójó cé.» ¹⁸ Nge Yeésu woodó we sisi: «Igoná ma Kpónówá natónówá na tiiná náále amó cé.» ¹⁹ Nge waava wéde sisi zamóo icoo ade nyíidi-ro. Nge woogbóo Kpónówá natónówá na tiiná náále amó, isa Isóo buró. Bulé bowóro ge weebelí kpónówá, ikpóo ti icéle batára zamóo. ²⁰ Baríja boodóo bofóo. Foolási suga woodóózi né woozu dokini fuú na natíle. ²¹ Abaaláa nyazi míili noónówá bulé weedji ná kídíim bumí, ngó badakála aláa na biya.

²² Bulé buján bowóro ge Yeésu waajáari sisi bákpa kpíírúó-daá bete umó níbaáwo betesiná foolóo kuganáa. Bidée saati né, umó iyéle zamóo iya damá. ²³ Weeyéle zamóo iya damá bité né, nge waagba búu-daá si isólo Isóo. Kudáani né, iwe náa iriké. ²⁴ Kpíírúó wánlaná laadóo bolíni ge lím wángurúu binyóo ki, kama fefelimá wónyóo ki. ²⁵ Asobáa ge Yeésu woogóni iwanbaaráa-jó wanganonje luré kóbońde-ro. ²⁶ Wanbaaráa waana yi wanganonje lím-ro né, nundáare waazoo we bóndóm sisi: «Asínálí ge.» Nge baabáazi agogo. ²⁷ Nna-náa Yeésu woodó we sisi: «Idóki mídi, móo ge, ikání nundáaré.» ²⁸ Nna ge woodó yi sisi: «Dádóo a toovonúm nyánaábíle, fa ma níbaáwo manóm lím-ro mngóni nyójó.» ²⁹ Nge Yeésu woodó yi sisi: «Konu.» Nge waalí kpíírúó-daá, wánonje lím-ro wéndéé Yeésu-jó. ³⁰ Amá waana fefelimá-dée dóni né, nge nundáare waazoo yi. Nna ge waabáazi lím-daá tím. Nge woogoo sisi: «Dádóo, lee ma.» ³¹ Nna-náa ge Yeésu woolo noóni idóki, nge woodó yi sisi: «Nyédée toovomúm fáa tođóo, ngbaalá nyaála sika?» ³² Baabási bakpa kpíírúó-daá né, nge fefelimá waazála. ³³ Nge wenbá bowe kpíírúó-daá né boogúu yi téedi botó sisi: «Toovonúm ge, nyóo ge.»

³⁴ Beedési luré kóbońde bité né, nge beedí Genezaréeti téedi-daá. ³⁵ Téedi tím tidaá iráa waadili yi, nge beegili beféeri iráa farándi kúni kiríja kidaa, nge boogóna yi kudondináa ríja. ³⁶ Nge baavini yi sisi iyéle kudondináa itekiná báa idée tóko njóore riké. Nge wenbá baríja beedekiná né, baawáa.

15

¹ Bulé bowóro né, nge na waalína Yerusalém bokóni Yeésu-jó, nge boobóózi yi sisi: ² «Ngbaalá ge nyédée tónvúu caajaanáa-dée taáde? Kama badanzam banóózi naaní beđi kídíim.» ³ Yeésu woobúsi we sisi: «Mínyóo ní, we-ro ge mínyisínáa Isóo-dée Mará mídée taáde-ro? ⁴ Kama Isóo woodó sisi doozu ngoo na njaa, nge woodótóm sisi weení waalá igoo yáa ija lálí né móóna bako yi. ⁵ Amá mínyóo míndóm sisi: "A naáru woodó igoo yáa ija sisi: wenbí máazí si malá nya kojoo wo na bisiná nya né, móogbóo bi malá Isóo saróo, ⁶ bidokúti bibóózi budúu idóózi ija". Bulé ge mídée caajaanáa-dée taáde-ro mínjoolí Isóo-dée tóm. ⁷ Munáavikíwá, Esáya wená toovonúm waavóndóm míró sisi:

⁸ "Na ntóoni ge zamóo kina kinyaanáa máyíde, amá kiwenbire cóo na ma bolíni,

⁹ Faala ge bánlám sisi bénzéé ma kama wentí bánwílí né kée iráa-dée Mará ge."»

¹⁰ Nge Yeésu waayáa zamóo uto kí sɪsɪ: «Iwélesi unú kazóo. ¹¹ Bɪdekée wenbí bínzúo uró noó-daá né wényelii kɔ , amá wenbí bínlú ɪnoó-daá né ge.» ¹² Nge Yeésu-dée woogóduu ijó bɔtɔ yɪ sɪsɪ: «Nyáádílí sɪsɪ wentí nyáánmáti né tɪgɔsɪ laakáári?» ¹³ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Tɪwó wenkí ríŋa majaa weení ɪwe né toɔúu kí né, béngbezú kí. ¹⁴ Iyéle we, njema wéngeti kɔ njema. Ngɔ bulé ge a njem wéngeti kɔ njem, belééní bánzáli bɔwó-daá.»

¹⁵ Nna ge sɪsɪ: «luzí ɔáa tóm nyéégéézi tɪ ɔó né tigutoluú.» ¹⁶ Nge Yeésu sɪsɪ: «A bilé mínyóó ɔɔɔó mínyína tɪlú ɔɔɔó? ¹⁷ Míisi sɪsɪ wenbí ríŋa bínzúo noó-daá né, bíndím lóodi-daá ge na bilí bɪɔ́e ɔɪyáásó-daá? ¹⁸ Amá wenbí bínlú uró noó-daá né wánluná wenbire-daá ge. Nge bulé binjéllii kɔ ge uró féyí ɔacɪrɪ-cɪrɪ. ¹⁹ Bilé né wenbire-daá ge lomaazé tɪte ńná wánlunáa: beɛ ɪráa kɔsɔ, uró ɪlí ɪwaaló yáa ɪɔeɪó wóró, wásángarítɪ, ŋmɪlím, seríya tɪte ńgɪ, na ɪráa tóóɔɔ. ²⁰ Wenbí binjéllii uró féyí ɔacɪrɪ-cɪrɪ né nblé. Amá uró ɪɔi kíɔ́ím ɪdasám ɪnoózi ténjéllí ɪdánlam ɔacɪrɪ-cɪrɪ.»

²¹ Yeésu waalí ńna né, nge weɔ́e Tíiri na Sidóónɪ fárání. ²² Nge Kanáánɪ aló naáru ɪwe fárání kíɔ́m kídaá né wɔ́gónɪ ijó wóngoó sɪsɪ: «Nɪ mágɔnyóm Kóbońí, ɔáwóɔa . Zíini ɪbaná kínjaarí médeɛ aléere.» ²³ Amá Yeésu tobúsi yɪ báa tóm-bú. woogóduu ijó né, nge belé bɔɔó yɪ sɪsɪ: «ɔɔo yɪ, káma ɪvóo ɔáa wánjaarí ɔáa na agogo.» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi sɪsɪ: « tɪɔelém né tiriké tɪɔ ge beegédirɪ ma.» ²⁵ Amá aló ceení wɔ́gónɪ isóm waazá-daá ɪfɪnɪ yɪ sɪsɪ: "ɔáɔó, ɪe ma" ²⁶ Nge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Bɪvéyí kazóo sɪsɪ bɔkɔ́o bíya-dée kíɔ́ím bɔlo fáá-bíya.» ²⁷ Nge aló sɪsɪ: «Toovonúm ge, amá fáá-bíya wánjalaazí cókɔ wenkí kínlú sɪɔnáa-dée tébiri-ɔ bínzáli né síndjɪ.» ²⁸ Nna ge Yeésu woobúsi aló ɪmó sɪsɪ: «ɔ́gɔo nyédeɛ toovonúm fáa wɔ́ɔ́o. Isóo ɪfá nya wenbí nyóózóólɪ né.» Sáátɪ kíɔ́m nóó ɔɔɔo ge ɪdeɛ aléere waawáa.

²⁹ Bilé bɔwóro né, nge Yeésu waalí ńna ɪɔ́e Galilée ɪuré kóbońɔ́e-jó. Nge waagba bɔsɔ-daá ɪtí ɪcɔo. ³⁰ Nge zamóo kóbońgɪ wɔ́gónɪ ijó kígána novo-dɪnáa na njema na wenbá biilí we né, na komóómúsi na kɔɔndɪnáa nebére ɔɔɔo. Nge bɔɔgóná we basí Yeésu novo-jó. Nge Yeésu waawáazi we. ³¹ Bilá zamóo mááɔ́e kína komóómúsi wánŋmatí né, na biilí we né baawáa né, na novo-dɪnáa wánŋŋé bazɪzée né, na njema wánnáa né. Nge kíɔ́ozi Israyéeli-dée Isóo.

³² Nge Yeésu waayáa uto we sɪsɪ: «Zamóo kína kíjɔ́o ma kɔnyóm, káma wé náádóozo nblé kíwe mójɔ né, ngó kívéyína nabóru sɪ kíɔi. Mádánjaa mɔndó kí sɪsɪ kíkpɛ bíka kidedjɪ nabóru, na kíókónɪ kíwɪ níbááwu-daá.» ³³ Nge wɔ́bɔ́ozi yɪ sɪsɪ: «Lé ge ɔónyúuna kpónówá faɔ́ama kína kadaá bitála zamóo ńŋnáa kína kíɔi kífóo.» ³⁴ Nge Yeésu wɔ́bɔ́ozi we sɪsɪ: «Kpónówá ńŋíní ge míwená.» Nge boobúsi yɪ sɪsɪ: «Tɪɔ lɔbe na tiiná yááwá cókɔ ɔ́o.» ³⁵ Nge waava wéɔe sɪsɪ zamóo ɪcɔo ade. ³⁶ Nge wɔ́gbɔ́o Kpónówá lɔbe tɪm na tiiná amó. Waazá Isóo bité né, nge weebelí tɪ ɪkpóo icéle ɪwanbaaráa batára zamóo. ³⁷ Baríŋa bɔɔóo bɔfóo. Fɔ́lásɪ sɪga wanbaaráa wɔ́ɔ́ozi né woozu ɔ́kínɪ lɔbe. ³⁸ Abaaláa míli ɔ́onáázá weedjɪ ná kíɔ́ím bím, ngó badakála aláa na bíya. ³⁹ Yeésu weyéle zamóo ɪya ɔ́amá wóró né, nge waagba kpíruó-daá ɪɔ́e Magadánɪ farání-daá.

16

¹ na woogóduu Yeésu-jó sɪ bayí yɪ kɔɔká. Nge bɔɔó yɪ sɪsɪ ɪla maamáaci nakírɪ kínlú sɪsɪ Isóo-jó ge waagálíná né. ² Yeésu woobúsi

we sɪsɪ: «A ɔaanɪŋa waalá, míndóm sɪsɪ Isóódaá wénjém káma ɲmíndi weezé. ³ Bika tééré né míndóm sɪsɪ: sinje ɪsóódaá féyí ɔéyí-ɔéyí káma bivóo biyaajemáa. Bilé ge mínyɪ mínbeenáa ɪsóódaá míndaaɪ sáátíwá. Amá wentí tínlám lɛlɛɔɔ né ge míisɪ. ⁴ Zaamáánɪ kɪna kídee írása badaavé né bika bánlí Isóó wóró né bónboɔzɪ maamááci. Amá Inúúsa-dée maamááci baasí badánnáa nakírɪ.» Nge Yeésu weeyéle we ɲna ɪɔé. »

⁵ beedési lɪré kóboɔɔɔ-dée fúu lí ɲgi-ro né, boɔzɔ boɔɔkpóo kpónówá. ⁶ Yeésu woɔɔɔ we sɪsɪ: «Ilá laakáárɪ na na -dée faadɪnɪ bánvɔɔɔɔnɪna kpónó né.» ⁷ Yeésu woɔɔɔ bilé né, wanbaaráa waamáázɪ sɪsɪ beɪ bí boɔɔkpóo kpónówá-ro ge woɔɔɔ bilé. ⁸ Amá Yeésu waadlí bedée lomaazé. Nge woɔɔɔ we sɪsɪ: «Mídee toovomúm fáa tɔɔɔ, ngbaalá ge míímáázɪ sɪsɪ mídókógbóo kpónówá-ro né ge. ⁹ Mídánɪ tá kazóo? Míyááɔɔzée kpónówá natónówá írása mílɪ nɔɔnówá woɔɔɔ bika né, na kpónó ɔɔkɪnɪ ɲɲínɪ bɪga ɪkpóo ɪkpedína né? ¹⁰ Yáa míyááɔɔzée kpónówá lɔbe írása mílɪ nɔɔnáázá woɔɔɔ bika né na kpónó ɔɔkɪnɪ ɲɲínɪ bɪga ɪkpóo ɪkpedína né? ¹¹ ɲɲínɪ ge mídábízɪ ɪnɪ sɪsɪ bídekée kpónówá-dée-ɲɲɪ ge mánɲmatí sáátɪ móódó mí sɪsɪ ɪla laakáárɪ na Faríízɪ-dɪnɪna na Sadusée-dɪnɪna-dée faadɪnɪ bánvɔɔɔɔnɪna kpónó né?» ¹² ɲna ge baanɪ sɪsɪ ɪɔɔtɔ sɪsɪ bála laakáárɪ na faadɪnɪ bánvɔɔɔɔnɪna kpónó né, amá Faríízɪ-dɪnɪna na Sadusée-dɪnɪna-dée wentí bánwɪlɪ írása né ge balána laakáárɪ.

¹³ Yeésu waadála Sezaarée téedɪ wentí wúro Filípu waama tɪ né tɪdee fáránɲí-daá né, nge woɔɔɔzɪ ɪwanbaaráa sɪsɪ: «Írása-dée ɲmatɪre-daá, weení ge kée.» ¹⁴ Nge belé boobúsi yɪ sɪsɪ: «Nebére sɪsɪ nyóo ge , nebere sɪsɪ , nebere ɔɔɔ sɪsɪ nyanaa yáa anɔébiwá-daá naárɔ.» ¹⁵ ɲna ge Yeésu woɔɔɔzɪ we sɪsɪ: «Mínyóo míjɔ ní, weení ge mégée?» ¹⁶ woobúsi yɪ sɪsɪ: «Nyóo ge , Isóó weezuú-dóo Biyaaló.» ¹⁷ ɲna ge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Símɔɔnɪ Inúúsa biyaaló, nyóóyúú wenbi-níni káma bídekée ɪró waawɪlɪ ná nya wentí nyáánmatɪ tɪ ɔɔ né, amá majaa weení ɪwe ɪsóódaá né ge. ¹⁸ Nge móo ménveerím nya sɪsɪ nyégée Bóóre ge, nge bóóre ɔɔm ɔɔro ge sɪ mama médée koduuziya. Sí m tɪtɪŋa na bídee yíko bídánbɪzɪ bilá ke nabóro. ¹⁹ Ménjelii nya -dée sááfíwá. Wenbí sɪ nvókɪ bí ade laadóo-ro né bónboɔkɪ bí ɪsóódaá, bika wenbí sɪ nbóɔkɪ bí ade laadóo-ro né, bónboɔkɪ bí ɪsóódaá.» ²⁰ ɲna ge waabási ɪwanbaaráa sɪsɪ békéfééri naárɔ sɪsɪ ɪmó ge .

²¹ Sɪnɪ sáátɪ kúm ge Yeésu waabáázɪ wɪlɪ sɪsɪ bínbɔɔzɪ ɪmó ibó Yerúsalm ɪna wahála ɔabata na sarási lanɔáa kóboɔnɪna na nóúzɪ-daá, bakɔ ɪmó amá we náádóozo wíre ɪmó wánbɪsí ífé ɪlɪ ɪsɪɔáa-daá.» ²² ɲna ge waanáara yɪ ɪlɪnɪ kpómóo, nge weegiziná yɪ ɪtɔ yɪ sɪsɪ: «Isóó wénveríi nyóro ɔáá. Aayí wentí nyáánmatɪ ɔɔ né tɪdónmɔɔnɪna nya.» ²³ Amá Yeésu weegéézɪ ɪdɪ né, nge woɔɔɔ sɪsɪ: «Laná ma bolíni Sitaánɪ! Nyégée ma kɔɔkɪ ge máníbaáwɔ-ro, káma nyólómaazé tekée Isóó-dée ɲná, amá írása-dée ɲná ge agée.»

²⁴ Nge Yeésu woɔɔɔ ɪwanbaaráa sɪsɪ: «A naárɔ sɔɔlé sɪ ifu ma, íkizi ɪdɪ bika ɪkpóo ɪdee ɔéni abelí akóo ikónú ma. ²⁵ Káma weení wánjáádɪ sɪ ɪlee ɪweezuú né wénbedɪ kɪ, amá weení wénbedɪ kɪ mórózɪ né, wóngoyúú kɪ. ²⁶ Író ɪdɪ ɔúúlɪnya rɪŋa amá ɪbedɪ ɪweezuú né, we ge bívóózɪre? Yáa we ge wánbɪzɪ ɪfere na ɪmó ɪweezuú? ²⁷ Káma wángabɪsí na ɪjaa-dée -daá ɪna ɪdee na ɪfere báa weení bílɪnɪ wénbí báa weení waalá né. ²⁸ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ nebere we cé, badánzɪm naaní bana ɪkónɪ nyazɪ wúro.»

17

¹ Wé loḡo wóró né, Yeésu woogbóo na Yaakúbu na igoobú Yuháanu bobó bakpa bús kóbónḡi nakírú-ro boḡojóo beriké. ² Baazá-daá nna ge Yeésu-dée yáásí weegéé, nge waazá-daá wéndjée nyazi wísi bilé, nge idée kpíná izóóna né waavóló pári-pári nyazi djenyem. ³ Nge toozóóní waana na baadḡ balí bána Yeésu bánḡmatí. ⁴ Nge woódó Yeésu sɪsɪ: «Dádóo, dǵédée cénjé cɔwóo wánlám kazóo. A nyózoólée, mónzuú kéréézí nasúdoozo cé: Nyóó kóḡomóo, Múúsa kóḡomóo, Eliya kóḡomóo.» ⁵ Ibamáa ḡmatɪre ge, ḡmɪnɔ́o nakírú kínyelédjɪ né woovu boḡo. Nge baaní lowú nakírú ḡmɪnɔ́o-daá sɪsɪ: «Ceení ge mebiyaaló weení máábá mɔzólú yɪ né. Iro ge mááḡó médée soólím rɪŋa. Inɪná yɪ.» ⁶ Wanbaaráa waaní bilé né, nundáare waabá bilá we becé basála benyé íbá ade. ⁷ Amá Yeésu woogódúu bojó itekiná we itó we sɪsɪ: «Iḡoró nundáare íkalá mí.» ⁸ Baagósi ízá né, badana naáru, Yeésu riké ge baana. ⁹ Bowe béndim bús né, nge Yeésu waabási we sɪsɪ: «Ikefééri naáru wenbí mííná cé né háli ífé ilí ísɪḡáa-daá.» ¹⁰ Nna ge wanbaaráa woobózi Yeésu sɪsɪ: «We-ro ge wánḡmatí sɪsɪ aséé Eliya wángábisi naaní?»

¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Toovonúm, Eliya wángábisi na inyózi báa wenbí.» ¹² Amá ménveerím mí sɪsɪ Eliya wángábisi. Badatílí yɪ, nge baalaná yɪ wenbí bolowú fáa bí né. Bilé dḡḡo ge sɪ ina wahála bojó. ¹³ Nna ge wanbaaráa waadílí sɪsɪ -dée tóm ge wóndóm.

¹⁴ Yeésu na íwanbaaráa baadála zamóo-jó né, nge uró naáru woogóni íká íḡoná Yeésu ízá-daá itó yɪ sɪsɪ: ¹⁵ «Kóbóní, nɪ mebiyaaló konyomí, kazáladéédí wená yɪ wényelém páá. Wándarázálí nimíni yáá lím-daá. ¹⁶ Móógóna yɪ nyédée wanbaaráa, amá badabízi bawáazi yɪ.» ¹⁷ Nna ge Yeésu sɪsɪ: «Zaamáanu kɪna kídee uráa badafa Isóo toovonúm bíka badaavé né! Wé nḡnɪ ge móngúti mɔjóo míjó? Wé nḡnɪ ge mógúti mɔḡókí mí? Iḡoná ma bú imó cé. ¹⁸ Nge Yeésu waagazí zíini kíjaarí bú imó né kícaḡ kílí uró, bú ícaḡ íwáa nna nna. ¹⁹ Nge wanbaaráa woogódúu Yeésu-jó boobózi yɪ bána yɪ beriké né sɪsɪ: «Ngbaalá ge dḡó dádábízi dḡḡó zíini kímí?» ²⁰ Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Káma mídee toovonúm fáa toḡóo. Ménveerím mí toovomúm sɪsɪ a mídee toovonúm fáa waadála bánḡnáyóo bú, míndóm bús kɪna sɪsɪ kpezí nyádi cé ngózúu lí. Bilá bilé. Nabóru féyí mídánbuzi ílá né. ²¹ [Amá na solóndi na nóo fókí ge bánbuzi boḡoná zíini nḡnáa kɪna.]

²² Boduuzée Galilée nna ge Yeésu weevéeri we sɪsɪ: «Bángbáa becéle uráa, ²³ belé bángóo yɪ, amá toozo wíre wénvém ilí ísɪḡáa-daá.» Nna ge wanbaaráa waabá basús kaanḡá.

²⁴ Baadála Kapɛerɪnawóm né, nge wenbá bónboozí Isóo-dée ḡána-daá liideé kóḡóoye né boogóni boobózi sɪsɪ: «Mídee kóbóní wánḡóo Isóo-dée ḡána-daá liideé kóḡ, óoye?» ²⁵ Nge sɪsɪ: «Ín wénverí.» Waadála ḡána né, nge Yeésu weede níbááwo íbózi yɪ sɪsɪ: «Simóoni, sɪsɪ wé ge nyánmaazúnáa tóm tɪna: Wenbá-jó ge ade laadóo-ro cé wúrowá wánmóo lanpóo? Téédí-bíya yáá íḡoma-jó?» ²⁶ Nge woobúsi sɪsɪ íḡoma. Nge Yeésu sɪsɪ: «Bilé né bídekée tílási sɪsɪ téédí-bíya ífére lanpóo? ²⁷ Amá na bóókóni biyéle bayisi né, bo ngóló kolóo lɪré kóbónḡe-daá. Fulú tíḡḡe kaḡaa nḡḡe sɪ nbúu dḡe né dḡnóo, nyánnáa liideé weená nóo bínboozí mána nya sɪ dḡfére né. Kpoo ye nbó nvére mána nya.»

18

1 Búdée sáátı kım ge woogódúu Yeésu-jó bóbóózi yi sısı: «Weení ge kóbónı -daá?» 2 Yeésu waayáa bú naáru ıkóná yi bəlowótáá 3 ıtó we sısı: «Ménveerım mı toovonúm sısı a mídékée ıbıı nyazi bıya, mídánzoo -daá. 4 Bılé né, weení wánvoozi ıdı nyazi bú ceení né, wónyúu ku kóbónı -daá. 5 Weení waamoo bú nınána ceení ıgónı móróózi né, mádıtıya ge waamoo.

6 Weení rıya sı iyéle bıya bana baava ma toovonúm né badaá naáru ıla alaháacı né, a baadaná bodoo lowú namıre kóbónıde bəlo tenkú-daá, bəjoo sóncı. 7 Nbusú damáa na nya dıúılınıya, nınána nyenyelıı ıráa wanyısınáa Isóo né! Wenbí bınyelıı na ıró ıyısı né tэндem ketengere, amá nbusú na weení wenyelıı ırəwó ıyısıná Isóo né. 8 A bıgée nyánóonu yáa nyánovore wenyelıı ku ge nyánıısınáa Isóo, ce de nbédı bolını; káma bəjoo sóncı nzoo arıjana-daá nóonu yáa novore kóđomde féyı bıkılná nyánóozı léení yáa nyánovó léení we bıka nzoo azáaba nımını ıdándım ketengere né-daá. 9 A nyáázıre tıná ge nyánıısınáa Isóo, koorı de nbédı bolını; bəjoo sóncı nzoo arıjana-daá na ızıre kóđomde bıkılná aléení awe bıka nzoo ıdándım ketengere né-daá.

10 ıla laakáarı. ıkékreená bıya bem badaá naáru, káma ménveerım mıı sısı báa sáátı wenkı bedée sıne majaa weení ıwe né waazá-daá ge. 11 [Káma woogónı ge sı ılee wenbá beedelém né.]

12 «Mınmaazı sısı wé tım tına sı megéezi mıı tı dıó né ııro? A bıgée sısı ıró wená féeni nınówá, nge tıdaá kóđom weedelém, ıdenyelı nınówá kóđom féyı tına bəo-ro ıdee ıkájaa weení weedelém né? 13 Ménveerım mıı toovonúm sısı a bıgée waana yi, ıdee wenbı nınıı fee kóđom ımó ırə wánglıı nınówá kóđom féyı tıganáa rıya tıdetelém né. 14 Bılé dıdı ge mıjáa weení ıwe ısóódaá né tánjaa sısı bıya bem badaá báa kóđom ıtelém.»

15 «A bıgée ngoobú a waayısıná nya, bo ıjó nvéeri yi ıdee ıyısı nyána yi mıléení. A waanına nya ıtısı sısı waayısı, nyáábısıná yi Isóo-dée nıbáawo-daá. 16 Amá, a ıdanına nya, kəoo ıró kóđom yáa nəwóle ıbo ına yi. Nna né nyóoyúu serıya-dınáa nəwóle yáa noódoozo ınyóozı tım nınána Isóo-dée tım waanmáıı né. 17 A weegızı ıdanına we, feeri křıto-dée koduuzıya, a bılé ge weegızı ıdanına křıto-dée koduuzıya, ıbıı nya nyazi weení waası Isóo né yáa tikée msooró. 18 Ménveerım mıı toovonúm sısı wenbí rıya sı ıfókı bı ade laadóo-ro cé né, bónvokı bı ısóódaá, wenbí rıya sı ıbódı bı ade laadóo-ro cé né, bónbodı bı ısóódaá. 19 «Máadásı ménveerım mıı sısı ade laadóo-ro cé, a mıdaá nəwóle waalá nəó kóđomó, nge bəbóózi báa wenbí, majaa weení ıwe né wánváa we bı. 20 Káma lenlé ıráa nəwóle yáa noodoozo woodúuzı na máyıde-daá né, mówe bəlowótáá.»

21 Nge woogódúu ıjó ıbóózi yi sısı: «Kóbónı, a mogoobú wányısıná ma, bəro nınını ge ménjem yi. Hálı bəro ləbe yáa wé?» 22 Nge Yeésu woobúıı yi sısı: «Módótó nya sısı hálı bəro ləbe, amá hálı nııdoozo na saaláa bəro ləbe.» 23 Bəroozı ge bənggezınáa nyazi wúro weení waayáa ıdee bəwotá-dınáa sısı bókónı batı ımó kımé beedı ımó né. 24 Waabáazı né ge bəogóná yi ıró naáru ıle ıgımere kée liidee tutúúma. 25 ıvéyına liidee sı ıfére kımere né, nge ıdee kóbónı waava wéde sısı báya yi ına ıdeelo, na ıbıya na wenbí rıya bəwená né befere ıgımere. 26 Nna ge bəwotá-dúo weejé ısála kóbónı novó-daá ıđoná-ro wóndóm yi sısı: «Dına ma suuru,

a 18:15 18.15 baayáa koobúu cé dıó né, weení nyána yi ađını kóđomóu né ge.

ménverí nya bíríŋa.» ²⁷ Bulá idée kóbóní konyóm, nge weejé yi igiméere iyéle yi idée. ²⁸ Bɔwotá-dóo umó wánlú né, nge waana idondináa ina we bánlám tuméré né badaa naáru, ulé weedi yi kumére liideé cókoyóo. Nge weegbí yi wánŋmirí ilowú bika wóndóm yi sisi: «fere ma mágiméere.» ²⁹ Nge idondi weejé isála inová-daá wánvini yi sisi: «Diná ma suúru, ménverí nya.» ³⁰ Amá ulé weegizi. Wooboná yi ge boto sáraka sisi asée weevéere umó igiméere. ³¹ Idondináa waana wenbí bulá né, belé baabá basúo kaanŋá. Nge boobó beféeri bagóbóní wenbí ríŋa bulá né. ³² Nna ge igóbóní weeyéle bókóná yi, nge weevéeri yi sisi: «Nyégéee bɔwotá-dóo kidaavéenu; mééjé nya nyágiméere dɔna dɔríŋa ge káma nyááviní ma sisi méje nya. ³³ Bidobóózi sisi nyóó dɔdɔ níní ndondi konyóŋ ríŋináa máání nyágunyóŋ né?» ³⁴ Idée kóbóní waabá iyéee baaná. Nge weeyéle boboná yi sáraka baɔɔ yi tumé dóni-dóni níná sisi háli iféere igiméere ríŋa. ³⁵ Bulé dɔdɔ ge majaa weení ɔwe isóódaá né si ulá mí a bigéee mídaá baa weení teŋjem igoobú bitála iwenbiré-daá.

19

¹ Yeésu weedeé tómwá tumé wílú né, waalí Galilée laadóo-daá idée Yuudée laadóo-daá na yorodáani buwá-dée fúu lí níŋi. ² Zamóo kóbóní woovu yi, nge waawáazi we nína. ³ Nna ge woogódúu ijó si bayí yi kɔɔkáká, nge bobóózi yi sisi: «Dédée Mará waava níbaáwɔ sisi ɔrú idóo idyeló baa we ge waalá né boro?» ⁴ Yeésu woobúsi sisi: «Mídákála wentí baanmáa Isóo-dée tóm tákaridá-daá né ge? Baanmáa ge sisi: "Bigabaaziya aló na abaaló ge Isóo waalá we. ⁵ Nge wɔɔdó sisi: bɔɔɔzi ge abaaló wánlú igoo na ijaá bedée ina idyeló bɔɔɔ, na beléeni babísi tɔnɔsó kóɔɔmó. ⁶ Nna né, bodokúti begéee nɔwóle, amá tɔnɔsó kóɔɔmó." Bulé né, ɔrú ikátára wenbí Isóo waadá né.» ⁷ Nge wobóózi Yeésu sisi: «A bulé, wé ɔɔɔzi ge waazíizi sisi a ɔrú si ikízi idyeló, asée weejéle yi wasíika kínwílú sisi weegizi yi né?» ⁸ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Mídée wenbi-dóni-ro ge Múúsa waava mí níbaáwɔ sisi ikízi mídee aláa. Amá bigabaaziya né bidékée bilé ge bívónwe. ⁹ Ménveerím mí toovonúm sisi a naáru wɔɔdóo idyeló bidékéena sisi aló waalí ɔwóro ibó ina naáru bafíni, nge wɔɔgbóo aló kífaló, waalá wásangaríti.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée wanbaaráa wɔɔdó yi sisi: «A bulé ge bijóo ɔrú abaaló na idyeló bɔɔwótáa, a ɔrú tɔkpóo aló bijóo sóní.» ¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Iráa ríŋa téndísi, asée wenbá Isóo waava we bidée yíko né. ¹² Iramáa nebéere we bɔɔkpóo aláa né, ɔoo balɔrú wíre ge bedékée abaaláa; nebéere né ɔraa waalaná we; nebéere né -ro ge baabisiná badí iramáa. Weení wéndisi tóm máanmáti ti dɔ né, ítisi.»

¹³ Bulé bɔwóro ge ɔraa wɔɔgoná Yeésu bíya sisi itíni nóózi boro na isólo boro. Amá Yeésu-dée wɔɔdóo we. ¹⁴ Nge Yeésu wɔɔdóo ɔwanbaaráa sisi: «Iyéle bíya ikóni mójó. Ikóto we níbaáwɔ, káma wenbá baalí we né badíiná.» ¹⁵ Waadíni nóózi boro bité né, nge waalí dídáare dím dídaa.

¹⁶ Bulé bɔwóro ge abaaló naáru woogódúu ijó ɔto yi sisi: «Kóbóni, kazóo níbi wenbí ge bínbɔɔzi sisi mála na moyuú weezuú kidéndemé né?» ¹⁷ Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Wé-ro ge nyónbɔɔzi ma kazóo níbi tóm? Kóɔm ge kazóo níni. A nyózóolee nyúú weezuú kidéndemé né, la wenbí Mará wɔɔbóózi né. ¹⁸ Nna ge afobú umó wɔɔbóózi Yeésu sisi: «Mará weená?» Nge Yeésu woobúsi sisi: «Ndángóo ɔrú; nyána naáru ɔyeló yáa naáru waaló mídánvini; ndánŋmíli; ndánlizi seríya tite níŋi. ¹⁹ Ɔo ngoo na njaa

gírímá na nzóólí nyórówó nyazi nyádítíja.» ²⁰ Nna ge afobú umó sísti: «Máálá bilé umó buríja. Wé ge buga ma si mádásti malá.» ²¹ Nge Yeésu sísti: «A nyózooléé nzízízi buríja bidaá, bo nyá wenbí ríja nyówéná né nva kadanborósi na nyúú dǒóle isóódaá. A nyáálá bilé bité, na ngóni nvu ma.» ²² Afobú ceení waaní bilé né, nge waazóu kaaníja idéé defee káma íbá igéé dǒóle-dóu.

²³ Nge Yeésu wóodó íwanbaaráa sísti: «Ménveerím míi toovonúm sísti bínlám káále na dǒóle-dóu iyuú . ²⁴ Máádásti ménveerím míi sísti bivéyi raakúmí káále sísti kisuuná ijóowó bojóo bitála dǒóle-dóu isóo -daá.» ²⁵ Wanbaaráa waaní bilé né, nge bubá bilá we bíti: «Bilé né weení wónjyúú ku léédí Isóo-jó?» ²⁶ Nge Yeésu weebéém we itó we sísti: «Wenbí uráa tánbíizí né, bivéyi Isóo káále.» ²⁷ Nna ge wóodó Yeésu sísti: «Dǒó déyéle buríja difú nya né, nhíni ge déndenáa?» ²⁸ Nna ge Yeésu wóodó we sísti: «Ménveerím míi toovonúm sísti dúúlínya kífalúó Isóo si ílá né-daá, wónjowóu idéé asicé kowuro-gbelé-daá né, mínyóó wenbá míivú ma né dǒdǒo mínjowó kowuro-gbelá fuú na náále-daá ífusuná agó fuú na náále. ²⁹ Nge bilé ge weení ríja weeyéle déézi, koobíya abaaláa, aláa, caáwo, kóowó, bíya yáá fǒó máyíde-ro né wóngoyuú bidéé níínówá na itási iyuú weezuú kíéndem né. ³⁰ Amá dabata wenbá leleedǒo bedéé níbááwo né bégbiiri; bika dabata wenbá beegbíiri leleedǒo né, bete níbááwo.»

20

¹ «Íbée wenbí béggeezínáa né: Ðaána-dóu naáru waaluná tééré-tééré si ícáa tume-landáa balá yi tuméere idéé viinyi^a fǒó-daá. ² Ína tume-landáa baanmáti bisáa sísti wíre umó wénverí baa weení wíre tuméere liideé. Nge weeyéle bedéé tuméere lám viinyi fǒó-daá. ³ Tééere kéréfu kéeníire waadálíi né, nge waana nebéere dǒdǒo bazíjéé wónjó-daá badánlamí nedéere, ⁴ nge wóodó we sísti: Mínyóó dǒdǒo íbó médéé viinyi fǒó-daá íkála tuméere. Ménverí míi wenbí bínboozí né. ⁵ Nge belé beedéé. Idaawó na kéréfu natúdóozo ðaaníja waadálíi né, nge waadálám bilé nóó. ⁶ Ðaaníja-ro kéréfu natónówá ge waadálíi. Nge wóodómóoná tume-landáa nebéere kadóo-daá. Nge wóobóozí we sísti: wé ro ge dǒo tééré mízínéé ína bika mídánlamí nedéere? ⁷ Nge belé boobúsi yi sísti: "Naáru tǒkpóo dǒa sísti dǒibo dǒlǒa yi tuméere." Nge wóodó we sísti: "Mínyóó dǒdǒo íbó médéé viinyi fǒó-daá." ⁸ Ðaaníja waalá né, nge fǒó-dóu waayáa idéé tumé beejiró itó yi sísti: "Yaa tumé landáa bika njéle baa weení idéé wíre tuméere liideé. Baazíná wenbá biigbiiriná we né bika ndeexíná wenbá baadǒa né." ⁹ Wenbá baabáazi tuméere ðaaníja kéréfu natónówá né boogóni. Nge baamó wíre tuméere liideé. ¹⁰ Búdala wenbá baadǒa né, bojóo sísti bánmóu bicezí baaganáa, amá bemí dǒdǒo baamó wíre tuméere liideé ge. ¹¹ Baamó ye né, bánmudínáa ðaána-dóu sísti: ¹² "Bana dǒo beegbíiri bokóni né, áwa kǒdóm ge baalá tuméere, nge nyénverí dǒo wenbá dáálá tuméere na fifini wíre ríja né ðána we déyí-déyí?" ¹³ Amá ðaána-dóu woobúsi badaá kǒdóm sísti: "Mǒdǒndí módómúúli nya! Ðáávónnmáti bisáa sísti wíre tuméere liideé ge ménverí nya! ¹⁴ Mú nyédéé wíre tuméere liideé bika ndéé. Ménverí nyána tume-landǒo méégbíiri mǒngbóo yi né déyí-déyí. ¹⁵ Búdafa ma níbááwo sísti málaná médéé dǒóle wenbí mózooléé né? Yáá

^a **20:1** 20.1 Viinyi kée fǒdǒo bannáa ke Israyéélí laadóo-daá né ge; kándǒu sékítra ge, bika bánlanáa kebiya solóm.

máálá waaganáa kazóó né ge nyánlí sósú?" ¹⁶ Bilé ge wenbá beegbíiri né bóngóní bete níbaáwo bika wenbá beede níbaáwo né bekpíiri.»

¹⁷ Yeésu wángbáa Yerusalém né, nge waalzí fuú na nówóle fòlòó ína we bannòhé bika wénveerím we sísí: ¹⁸ «Iwélesi ma kazóó, dǎngbáa Yerusalém. Bángbáa becéle sarásí landáa kóbónáa na na bakú idóm botó sísí bákó yí ¹⁹ na bókpóó yí becéle wenbá baasí Isóó né sísí bámón yí, bamá yí, baká yí déni abelí-akóó-ro, amá wé náádóozo wíre ifé ilí ɪsɪdǎa-daá.»

²⁰ Nna ge Zebedée biyaalínáa igoo woogódúu Yeésu-jó ína ibíya. Nge woózóm waazá-daá sí ɪbóózi yí nabóro. ²¹ Nge Yeésu wóobóózi yí sísí: «Wé ge nyózóólée?» Nge woobúsi yí sísí: «Mózóólée sísí nyédée kowúróó-daá, nyéle mébiyaalínáa nówóle bana badaá kóqum ɪcòó nyánóóni kídjíwú-ro, waaganáa nyánóóni nibuwo-ro.» ²² Yeésu woobúsi sísí: «Mísi wenbí mínboozí né. Mínbuzí inyóó wahála kagbóó wenká sí mɔnyóó ke né?» Nge boobúsi yí sísí: «Ín dǎnbuzí.» ²³ Nge Yeésu wóodó we sísí: Mínyóó máwahála kagbóó, amá a buga weení ɪcòó mánóóni kídjíwú yáá nibuwo-ro né, bidékée móó mánváa kú bilé bidée adá. Wenbá majaa waagbíiri ye ɪsɪ né ge sí bafa ye.» ²⁴ Wanbaaráa fuú baaganáa waaní wentí nówóle bana bónboozí né, nge beeyeená we baaná. ²⁵ Amá Yeésu waayáa we ɪtó we sísí: «Mínyí bilé sísí yíriwa-dée wúrowá wánnaazí bedéédí-daá ɪráa ge na bedée yíko bika kóbónáa belé bánwílí we boqóni. ²⁶ Amá mínyóó né, bidobóózi bilé mílówótáa. Háli a bigée sísí mídáa naáru soólée ɪbísí kóbóní mílówótáa, ɪbísí mídée bɔwotá-dúu, ²⁷ bika a mídáa naáru soólée ɪbísí kaqaa níni, ɪbísí mídée yomí. ²⁸ Bilé ge tókóni sísí balá yí bɔwotá. Amá wóogóni ge sí ɪlá ɪráa bɔwotá bika ɪkpóó iweezuú ɪférená ɪráa zamóó-dée kíméere na boyuú léédí.

²⁹ Baalí Yerikóo téédí-daá né, zamóó kúboŋgí woovu Yeésu. ³⁰ Njema nówóle còó níbaáwo-jó ge baaní sísí Yeésu wéndɛe kú né, nge baabáazi agogo sísí: «Kóbóní, , ní dǎgonyóm.» ³¹ Nge zamóó wónqowóu we sísí bósu tóm. Amá bidée sáati ge belé baabá bongoó bínjaari sísí: Kóbóní, , ní dǎgonyóm!» ³² Nna ge Yeésu waazíŋ ɪyáa we ɪtó we sísí: «Wé ge mízoolée sísí mála míí?» ³³ Nge boodó yí sísí: «Dádóu, dǎzoolée dǎázá ifulú.» ³⁴ Bilá Yeésu konyóm né, nge weedekiná baazá. Nna-nna ge baabáazi náa; nge baagoró bofu yí.

21

¹ Sáati wenkí baajsoná Yerusalém sí batála Betɪfagée tee-biiyá Oliviyée tíini búu fárání né, nge Yeésu weedíri nówóle, ² iféeri we sísí: «Íbó tee-biiyá kowe mízá-daá né-daá; mínnáa baadi kpangbóó aló na kobú; ɪbódi sí ɪkoná ma. ³ A naáru waanmáti mí natíri, ɪbúsi yí sísí: Dádóu soólée sí. Bánjám beyéle ɪkéqéena sí.» ⁴ Bilá bilé ge na wentí waanmáti sísí: ⁵ «Ívéeri Sɪyóóni aláere sísí:

bee, nyédée wúro kegerɛɛ nyójó.

Íjoo dɔyooɔo bika igooóna kpangbóó aló

na kobú, fónú kpíndɛ bónjowó dɛ né dǐbú» né ikóodi. ⁶ Nge wanbaaráa woobó bakála wenbí nóó Yeésu waanmáti we né. ⁷ Bóogógóná kpangbóó na kobú; nge baalzí bedée kúsúúdi batíni síro Yeésu ɪkpa ɪcòó. ⁸ Nge ɪráa dǎbata bowe zamóó-daá né, boovo bogúsúúdi níbaáwo-ro; nebéere waajáa cókó boló níbaáwo-ro. ⁹ Zamóó kiwe waazá-daá na kiwe ɪwóró né wóngóó sísí: «Sám mɔóna kú !

Isóo ɪdɔ weení ɪgerɛɛ na umó Isóo ɪyɪdɛ-daá né alɪbáraka! Bása Isóo ɪsódáá bílí-bílí. ¹⁰ Yeésu waazúu Yerusalém téédɪ-daá né, nge téédɪ-daá rɪɲa woodulú bɪka ɪráa wónbɔɔzɪ sɪsɪ: «Weení ge ɪrɔ ceení?» ¹¹ Nge zamóo woobúsi sɪsɪ: «Andébi Yeésu, Nazarétɪ tɛɛ-biiyá kɔwɛ Galíleya laadóo-daá né ɲní ge.»

¹² Bilé bowóro ge Yeésu waazúu Isóo-dée ɔaána-daá ɪdɔo wenbá rɪɲa bánýám yáá bánmóu kpɪná ɲna né. Wɛɛvedí liide-gɛɛráa-dée tébɪriwá na avówa kófólómé yandáa-dée kpelási. ¹³ Nge wɔɔdó wɛ sɪsɪ: «Baanmáa Isóo-dée tóm tákarɪdá-daá sɪsɪ: "Sɪ bayáa máɔaána ge sɪsɪ Isóo séedɪ ɔaána", amá mínyóó mííbɪsɪná ke ɲmɪláa ɔaána.»

¹⁴ Nge ɲjɛma na ɲɔvó-dɪnáa woogódúu Yeésu-jó Isóo-dée ɔaána-daá, nge waawáázɪ wɛ. ¹⁵ kóbɔnáa na baana bíti-tɪmé Yeésu waalá né na ɲɲíní bíya wóngoó sɪsɪ: "Sám mɔóna kɔ " Isóo-dée ɔaána-daá né, nge bɛɛyɛɛ baaná.» ¹⁶ Nna ge bɔɔdó Yeésu sɪsɪ: «Nyáání wentí bánɲmatí né?» Nge Yeésu woobúsi wɛ sɪsɪ: «Ín, ketɛngere mídákalatá wentí baanmáa Isóo tóm tákarɪdá-daá sɪsɪ: "Nyáálá hálɪ bɪkpedína bíya kúmuwá na afólómáa wánzám nya" né?» ¹⁷ Nge Yeésu waalɪ téédɪ-daá iyéle wɛ ɲna ɪdɛɛ Betaniya ikódóo.

¹⁸ Kiivé tééré waalɪ wángabɪsí téédɪ-daá né, nge nyóósɪ waalá yɪ. ¹⁹ Waana fiigiyée tɪwó nakɪrɪ ɲíbaáwɔ-jó né, nge woodúu kɪjó, amá idoyuú nabóru asée fáádɪ riké. Nna ge wɔɔdó kɪ sɪsɪ: «Ketɛngere ɲdándadɔú bíya.» Nna-ɲna ge fiigiyé tɪwó waawílɪ. ²⁰ Yeésu-dée waana bilé né, nge bulá wɛ bíti bóndóm sɪsɪ: «Nɲíní ge bulá ge ɲna-ɲna kɪna tɪwó waaján kɪwílɪ?» ²¹ Nge Yeésu woobúsi wɛ sɪsɪ: Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ a mívá toovonúm bɪka mídálá síka, bɪdekée wenbí máálá fiigiyée tɪwó né biriké ge sɪ ɪlá, amá báa míídó bóu kɪna sɪsɪ: "Kpɛzɪ nyádɪ ɲna ɲzála tenkú-daá", bínlám bilé. ²² Wenbí rɪɲa sɪ ɪbóózɪ solóndɪ-daá na toovonúm fáa né, mínyúu bɪ.»

²³ Yeésu waazúu né, kóbɔnáa na woogódúu ɪjó sáátɪ wenkí wánwɪlɪ né botó yɪ sɪsɪ: «Na yíko wenkí ge nyánlanáa tɪmé ana? Nge awé waavaná nya yíko kɪm?» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi wɛ sɪsɪ: «Móó ɔɔɔɔ mónbɔɔzɪ mí tóm kóɔmɪtɪ kóm; a mííbúsi ma tɪ, móó ɔɔɔɔ ménveerím mí weení waava ma bɪdɛɛ yíko né. ²⁵ Weení weegédíríná ɪkónɪ ɪlírɪ ɪráa lím-daá ɪsɔ wɛ túúbá lím? Isóo yáá ɪráa?» Nge baalaná ɔamá sááwóra botó ɔamá sɪsɪ: «A ɔóóó sɪsɪ Isóo, wóndóm ɔáa sɪsɪ ngbaalá mídálá yɪ yaraɔá. ²⁶ A ngó ɔóóó sɪsɪ ɪráa, zamóo ténýelí ɔáa káma barɪɲa beedéézi sɪsɪ Yaayá kée ge.» ²⁷ Nge boobúsi Yeésu sɪsɪ: «Đádátɪlí weení weegédírɪ yɪ né.» Nna ge Yeésu ɔɔɔɔ wɔɔdó wɛ sɪsɪ: «Móó ɔɔɔɔ medénveeri mí yíko wenkí mánlanáa tɪmé ana né.»

²⁸ «Mínmaazɪ sɪsɪ wé tóm tuna tɪwó? Iró naáru wená na bíya abaaláa ɲɔwóɛ. Wogódúu kaɔaa ɲní-jó né, nge wɔɔdó yɪ sɪsɪ: "Mebiyaaló, sinje bo viinyi fɔó-daá ngála tɪméɛ." ²⁹ Ílé woobúsi yɪ sɪsɪ: "módónbolí." Bowóro né, nge waalá mányɪ lé ɪkóru ɪdɛɛ fɔó. ³⁰ Caawó woogódúu sɪlɛ ɲní-jó né, nge wɔɔdó yɪ tóm kóɔmɪtɪ tɪm nóó. Nge ɪlé woobúsi yɪ sɪsɪ: "Mónboɔé baabá", amá idobó. ³¹ Belééní bolowótáá, weení waalaná bajaa-dée sɔólím?» Nge boobúsi sɪsɪ kaɔaa ɲní. Nna ge Yeésu wɔɔdó wɛ sɪsɪ: «Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ na wásángaríwá wéndɛɛ mí ɲíbaáwɔ -daá. ³² Káma wɔɔgónɪ ɪwílɪ mí ɲíbaáwɔ toovonúm ɲgɪ amá mídálá yɪ yaraɔá. Amá tikée mɔuráa na wásángaríwá waalá yɪ yaraɔá. Mínyóó né, na bírɪɲa mína bilé né, mídálá túúbá ɪlá yɪ yaraɔá.

³³ «Iwélesi tóm-gɛɛzɛ neɔ́ere ɔɔɔ. Fɔ́-dóu naáru wooɔuu ná viinyi tiyisi, nge waalá káróo umulná ɔ́óó, ɔ́báa lénlé bánnyaazí viigni biya né, uma lénlé fereɔ́aa wónjowóo na befére né buwóro. Nge wɔ́ogbóo fɔ́o kém icéle wenbá bánvarím viinyi né bika ɔ́ɔ́e níbááwó. ³⁴ Viinyi biya kɔ́rɔ-dée sáátɔ waadála né, nge weediri ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa wenbá bánvarím viinyi né bɔ́jɔ sɔ́sɔ bóbo bakámo ɔ́mó ɔ́ɔ́e bɔ́kɔ́góna ɔ́mó.^a ³⁵ Amá wenbá bánvarím viinyi né, beegbí ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa. Baabá bamá kúɔ́m, nge baagɔ naáru, bika bɔ́yóo naaru bó ɔ́sɔ. ³⁶ Nge fɔ́o-dóu weedétiri bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa nebére. Belé bɔ́ɔ́ɔ́o becezi kaɔ́aa níba. Wenbí nɔ́o baalá kaɔ́aa níba né ge baadálám we. ³⁷ Kegbiirinóo-dée né, fɔ́o-dóu weedéri ibiyaaló. Ilomaazé-daá sɔ́sɔ: "Bánɔ́o mebiyaaló gírímá." ³⁸ Amá wenbá bánvarím viinyi né, baana biyaalóo né, nge bɔ́ɔ́o ɔ́amá sɔ́sɔ: «Tíibi-dóo nbilé! Igónɔ! Ɖíkó yi bika ɔ́kɔ́o tíibi.» ³⁹ Nge beegbí yi balɔ́ná viinyi fɔ́o wóro bakágó. ⁴⁰ «Bilé né, a viinyi fɔ́o-dóu wɔ́ogónɔ, nɔ́nɔ́i ge wánlám wenbá bánvarím viinyi né?» ⁴¹ Nge boobúsi yi sɔ́sɔ: «Wényeli bako kánnyaáadi-dɔ́náa beɔ́, ɔ́dánɔ bagonyom, na ɔ́kɔ́o viinyi fɔ́o icéle wenbá bánvarím viinyi né kífaláa. Na a viinyi biya kɔ́rɔ waadála, belé bɔ́kɔ́góna ɔ́ɔ́e.» ⁴² Nna ge Yeésu wɔ́ɔ́o we sɔ́sɔ: «Ketengere miɔ́akala tá baanmáa ɔ́sɔo-dée tóm tákarɔɔ́a-daá sɔ́sɔ: "Bóore wendé maaráa weegizi-ɔ́e né, ɔ́ɔ́bɔ́sɔnáa cunbɔ́ore-daá bóore Ɖádóo ɔ́sɔo waala ná bilé. Mááɔ́e kóboŋɔ ge biɔ́e ɔ́aa." ⁴³ Ménveerím míi sɔ́sɔ: Bɔ́ɔ́ozi, benléé míjɔ becéle yiri nakiri wenki kínlám lakási kazóo nízi né. ⁴⁴ [Weeni ɔ́rɔna sɔ́ ɔ́sála bóore ɔ́m ɔ́rɔo né, wánbɔ́ori, a ngó ɔ́ɔ́zála weeni-ro né, ɔ́innám yi.]» ⁴⁵ kóboŋáa na baanɔ́i tómwá Yeésu weegéézi né, baadilí sɔ́sɔ bɔ́ɔ́m ge wánŋmatí. ⁴⁶ Baajáa sɔ́ bakpa yi, amá baanɔ́i zamóo-dée nundáare, káma zamóo ɔ́kíná sɔ́sɔ Yeésu kée ge.

22

¹ Nge Yeésu waadánmáti we na tóm-gɛɛzɛ sɔ́sɔ: ² «Wenbí béngɛɛzínáa né nɔ́o: Wúro naáru waayaa ná ɔ́jina ibiyaaló-dée hiije-ro. ³ Nge weedéri ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa sɔ́sɔ bóbo bakáyaa wenbá bayáa we ɔ́jina né. Amá belé beegizi kɔ́ndé. ⁴ Nge weedétiri bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa kífaláa sɔ́sɔ bóbo beféeri wenbá bayáa we né sɔ́sɔ: "Máágbírɔ kídjím, máágó médeé náánɔ abaaláa na mánónɔ kɔ́ná ajóo núm né. Birɔna biizúlu. Igónɔ hiije-dée ɔ́jina." ⁵ Amá belé badatánbɔ́sɔnáa laakáari. Báa weeni weeɔ́e ge ɔ́nɔnáa ɔ́dɔ. Nebéere weeɔ́e bɔ́ɔ́o-daá, nebéere ɔ́ɔ́e beɔ́e kɔ́yako. ⁶ Nebéere belé beegbí bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa banáazi we bika bako we. ⁷ Wúro weeyé baaná, nge weedéri ɔ́ɔ́e sójawa bakágó ɔ́raa-góóra beɔ́, bika beɔ́ezi beɔ́e tééɔ́i nimini. ⁸ Nge wɔ́ɔ́o ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa sɔ́sɔ: "Hiije-dée ɔ́jina waagbíri, amá wenbá baayáa we ɔ́ji né, badatála beɔ́i kɔ́. ⁹ Bilé né, ibó níbaadará ɔ́káyaa wenbá rɔ́na sɔ́ una we né sɔ́sɔ bókoŋi beɔ́i hiije-dée ɔ́jina." ¹⁰ Nge ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa waalɔ́i níbáanɔ́i-daá botúúzi wenbá rɔ́na baana né, kazóo níba na badaavé né. Nge ɔ́raa woozu hiije ɔ́aana-daá.

¹¹ Wúro waagázɔo sɔ́ ɔ́béem wenbá baagáyaa we né, nge waana ɔ́ro naáru badaá; ɔ́le idosúu hiije tóko. ¹² Nge wɔ́ɔ́o yi sɔ́sɔ: "Mɔ́ɔ́ɔ́nɔ, nɔ́nɔ́i ge nyáálá ngázɔo cé bika nyévéyina hiije tóko?" ɔ́ro ceeni tana kítoṃti. ¹³ Nge wúro wɔ́ɔ́o ɔ́ɔ́e bɔ́wɔ́tá-dɔ́náa sɔ́sɔ: "ɔ́vókɔ ɔ́nózi na ɔ́nɔvó ɔ́kɔ́o yi ɔ́o

^a 21:34 21.34 Yahúúɔ́wá-dée né, a ɔ́ro weejéle naáru ɔ́vóo wánvarím, bínbí né, bánɔ́rɔ́i ge.

temeenuú-dáa asu. Nna ge wénwii ɔ́lá mányí lé." ¹⁴ Toovonúm, ɔ́ráa ɔ́abata ge baayáa, amá ɔ́óko ge si balízi.»

¹⁵ Nna ge woobó bakála sááwóra nɔ́níní bayí Yeésu nɔ́o-jó na ɔ́nmáti na bobúu yi kɔ́ɔká né. ¹⁶ Nge beedíri bedéé na Eróodi-déé -daá ɔ́ráa sɔ́sɔ́ bóbo beféeri Yeésu sɔ́sɔ́: «Kóboní, ɔ́ányi sɔ́sɔ́ toovonúm ge nyánɔ́matí bika nyánwílí Isóo-déé níbááwɔ na toovonúm, ngó bilé ge ndánnu naáru nundááre bika ndénbeemná ɔ́ró ɔ́zá-daá na nɔ́matí. ¹⁷ Bilé né, feeri ɔ́áa wentí nyánmaazí tómm tina tɔ́ro né: "Biwa níbááwɔ yáá bídafa sɔ́sɔ́ ɔ́ífere Róoma wúro kóboní lampóo?" ¹⁸ Amá Yeésu nyi bedéé lónu-ro né, nge sɔ́sɔ́: «Munáávikíwá bana! Wé-ro ge mɔ́nyím ma kɔ́ɔká? ¹⁹ Iwílí ma lideé mɔ́nverenáa lampóo né.» Nge baawílí yi lideé jítóo kóɔmóo. ²⁰ Nge Yeésu wɔ́ɔbózi we sɔ́sɔ́: «Weení kɔ́jɔ́o na yíɔ́e ge kɔ́ro?» ²¹ Nge boobúsi yi sɔ́sɔ́: «Róoma wúro kóboní ge.» Nna ge Yeésu wɔ́ɔɔ wɔ́e sɔ́sɔ́: «Ijéle Róoma Wúro Róoma wúro-déé níbi bika icéle Isóo Isóo-déé níbi.» ²² Yeésu wɔ́ɔɔ bilé né, nge bɔ́bá bɔ́lá we bíti bedéé beyéle yi.

²³ Bídée wíre ɔ́mí, -dɔ́náa wenbá bóndóm sɔ́sɔ́ né, boogóduu ɔ́jó ɔ́ɔbózi yi sɔ́sɔ́: ²⁴ «Kóboní, wɔ́ɔɔ sɔ́sɔ́ a ɔ́ró abaaló talóru ge waazí, igoobú wónɔ́bɔ́wɔ́o leelú na ɔ́loru bíya babísi koobúu waazi né ɔ́dée bíya. ²⁵ Ngó ɔ́jó ɔ́dédée, koobíya lobe wená. Kaɔ́aa níni weení wɔ́ɔgbóo aló né waazí, níhɔ́náa ɔ́dalóru né, inewú wɔ́ɔgbóo leelú, ²⁶ bilé ge bulaná sɔ́le níni na toozo níni háli lobe níni. ²⁷ Baríja baazí wóro né, nge leelú ɔ́ɔɔo waazí. ²⁸ Tóo, níhɔ́náa baríja ɔ́ɔgbóo yi né, wíre wendé ɔ́sɔ́ɔ́a si befé bilé né, badaá weení ge leelú waaló?» ²⁹ Yeésu woobúsi we sɔ́sɔ́: «Míwe yɔ́sɔ́ti-daá! Káma míisi Isóo-déé tómm tákaráɔ́a belenté ɔ́dée yíko. ³⁰ ɔ́sɔ́ɔ́a wénvém né, aláa na abaaláa ɔ́ɔdóndókpɔ́wó ɔ́amá. Amá bónjɔ́wɔ́o ge nyazi ɔ́sɔ́ɔ́áa. ³¹ Biwa ɔ́sɔ́ɔ́a-déé fém tómm né, mɔ́dákála Isóo-déé tómm-daá baanmáa sɔ́sɔ́: ³² «Móo ge Ibrahim na Isaáka na Yaakúbu bedéé Isóo né? Idekéé ɔ́sɔ́ɔ́a-déé Isóo, amá weezíni-dɔ́náa dée níni ge ɔ́géé.» ³³ Zamóo waaní bilé né, nge ɔ́dée wílí waalá we bíti.

³⁴ waaní sɔ́sɔ́ bilé ge Yeésu waagá tómm né, nge boodúúzi ɔ́amá. ³⁵ Nge badaá kóɔmí weení ɔ́géé né si ɔ́yí Yeésu kɔ́ɔká né, wɔ́ɔbózi yi sɔ́sɔ́: ³⁶ «Kóboní, Mará-daá wendé ge kóboní?» ³⁷ Yeésu woobúsi yi sɔ́sɔ́: «Nyónzɔ́lí Nyádóo Isóo na nyéwénbiré ríja na nyégezeja ríja na nyólomaazé ríja.» ³⁸ Mará-daá kóboníde nblé, ɔ́náa kaɔ́aa níde. ³⁹ Kóboníde síle níde ɔ́lílí ɔ́e né ndó: «Nyónzɔ́lí nyóro wó nyazi nyáɔ́tíja.» ⁴⁰ Mará amó alééní ge -déé Mará na andébiwá-déé wílí teleséna.

⁴¹ tuuzée bilé né, nge Yeésu wɔ́ɔbózi we tómm ⁴² sɔ́sɔ́: «Wentí ge mɔ́nmaazínáa ? Weení biyaaló ge ɔ́géé? Nge boobúsi yi sɔ́sɔ́: «Dáwɔ́ɔa biyaaló ge ɔ́géé.» ⁴³ Nge Yeésu wɔ́ɔɔ wɔ́e sɔ́sɔ́: «Bɔ́lá níni ge Kezeja ɔ́acɔ́ri-cɔ́ri níga waanmatíná yi ɔ́yáa Leeró sɔ́sɔ́ "Mádóo". Káma wɔ́ɔɔ ge sɔ́sɔ́:

⁴⁴ «Dádóo wɔ́ɔɔ Mádóo sɔ́sɔ́:

Cɔ́o mégíɔ́iwú-ro

Háli mandɔ́o nbáɔ́áanáa nyánɔ́vó-de.»

⁴⁵ «A bilé ge waayáa yi sɔ́sɔ́ "Mádóo", bɔ́lá níni ge ɔ́géé ibiyaaló ɔ́ɔɔo?

⁴⁶ Badaá naáru toyúú tómm-bú ibúsi. Bídɔ́ja-ro ge naáru tokúti ɔ́bózi yi tómm.

23

¹ Bilé ɔ́wóro ge Yeésu waanmatíná zamóo na

² sɪsɪ: « na bánlɪzɪ kɔ Múúsa-dée kutoluú. ³ Bilé né, ɪlá bɪka ifu wentí rɪŋa bánŋmatí mí né, amá ɪkámáázɪ balakásɪ. Káma badánlam wentí bánŋmatí né. ⁴ Bónvokí sɔótɪ yɪni ndɪ bándɪní ɪráa faamɪnɪ-rɔ, amá bɛm badɪtɪŋa bedéndendekiná tɪ na niiká basɪná wɛ. ⁵ Bánlam balakásɪ rɪŋa ge sɪsɪ na ɪráa ɪna wɛ. Bɔwɔzɪ né, bɔngbɔwɔs tɔná bátawá^a bándám bɛnyé na banóozɪ-rɔ; bɪka bónzuú kpáyɪwá tɪwená kpéédɪ kɪbíízɪtɪ né^b ⁶ Kóbɔɔ-dɪdáare ge bɔwɔzɔlɪ cɔwɔs dɪɪnawá-daá na , ⁷ bɪka bɔwɔlɛɛ ɪráa wɔndɔwɔzɪ wɛ bɛnzɛɛ wɛ né, bɪka bánɣáá wɛ sɪsɪ «Isóɔ-dée tóm wɪlɪd́áa kóbɔnáa» zamóɔ-daá. ⁸ Bɪga mínyóó né, ɪkósóólɪ sɪsɪ báyaa mí sɪsɪ Isóɔ-dée tóm wɪlɪd́áa kóbɔnáa, káma Isóɔ-dée tóm wɪlɪd́ɔ kóbɔnɪ kóɔm ge míwená, bɪga mírɪŋa né, koobíya ge mígɛɛ. ⁹ Ikáyaa naáru ade laadóɔ-rɔ sɪsɪ míjáa, káma Caawó kóɔm ge míwená, ɪnáá Caawó ɪwɛ ɪsódáá né. ¹⁰ Ikéyéle bayáa mí sɪsɪ "Níbááɔɔɔ", káma Níbááɔɔɔ kóɔm ge míwená, ɪnáá . ¹¹ Mídáá kóbɔnɪ ɪbɪsɪ mídɛɛ bɔwɔtá-dóɔ. ¹² Weení ɪrɪŋa wángbaazɪ ɪdɪ né, béndísɪ yɪ, bɪka weení ɪrɪŋa wéndísɪ ɪdɪ né, bángbaazɪ yɪ.

¹³ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Míndóɔ ɪráa wɔwɔ. Mídítɪŋa mídánzɔs, ngó mídénɣɛlɪ wenbá bɔwɔlɛɛ né basóɔ.

[¹⁴ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Mínlɛɛ leeláa-jó wenbíyóɔ rɪŋa bɔwená né, bɪka mínlám solónɪ kɪbíízɪtɪ dɔdɔ na bana mí. Bɔwɔzɪ ge mídɛɛ tóm fɔsnáa wánbáázɪ bulá dóni.] ¹⁵ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Míndɛɛ níbáánɪ báa lé tenkú-rɔ na ade laadóɔ-rɔ na sɪsɪ iyú naáru ɪlá túúbá. Na a míyúu yɪ, ɪbɪsɪná yɪ níminɪ ɪró ɪdɛɛ-ndɪ waagɪlɪ mí nabóle né. ¹⁶ Nbusú d́amáana mí níbááɔɔɔ njema wenbá míndóm sɪsɪ: "A ɪró woodjuuná bɪdɛkɛɛ tóm, amá a ɪró woodjuuná Isóɔ-dée d́aána-daá síká, asée waalá wentí woodjuuná sɪsɪ wánlam né. ¹⁷ Kɔjɔó féyɪ-dɪnáa njema mí. Ngbetɪi waagɪlɪ ná ge ye? Síká yáa Isóɔ-dée d́aána wenká keeyéle ge síká waabɪsɪ Isóɔ-dée níbɪ né? ¹⁸ Míndótóm dɔdɔ sɪsɪ: «A ɪró woodjuuná , bɪdɛkɛɛ tóm, amá a ɪró woodjuuná saróɔ baalá batɪnɪ kɔrɔ né, asée waalá wentí woodjuuná sɪsɪ wánlam né. ¹⁹ Njema bana! Ngbetɪi waagɪlɪ ná ge ye? Saróɔ yáa kayaalandɛ wendɛ diiyéle ge saróɔ waabɪsɪ Isóɔ-dée níbɪ né? ²⁰ Bilé né, ɪdɪlɪ sɪsɪ weení woodjuuná né woodjuuná wenbí rɪŋa bɔwɛ dɪrɔ né. ²¹ Weení woodjuuná né, woodjuuná wenbí rɪŋa bɔwɛ kadaá né. ²² Weení woodjuuá Isóɔ-daá né, woodjuuná Isóɔ-dée kowuro-gbelé na Isóɔ weení ɪjóɔ kɔrɔ né.

²³ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Mínlɛɛ yáázɪwá mínlánáa d́óózi né-dée fuú-rɔ kóɔmɪbɪ, bɪka míngbɛɛnáa wenbí bɪjaareɛ né Mará-daá: bilɛ bɪnábílɛ: toovonúm fúu, kɔnyɔnɪrɛ na ɪró ɪsmná Isóɔ. Tɪlé ge bɔmóóná ɪd́aaná na ɪtásɪ tɪŋanáa. ²⁴ Níbááɔɔɔ njema, mínjɛtɪ lɪm mínlɪzɪ bɔdɔɔ bɪká mínnýóó míngbedína raakúm!

²⁵ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Mínyaalɪ yɪka na nɪnyóɔ wórɔ bɪka bɪdáa na ŋmɪlɪ-gbɪná na wenbí mílɛɛná dóni né. ²⁶ Farɪizi-dóɔ njem! Yaalɪ yɪka-daá naanɪ na kowórɔ dɔdɔ ɪlá d́acɪrɪ-cɪrɪ.

²⁷ Nbusú d́amáana mí na munáávikíwá. Míjóɔ ge nyazɪ bɔóláánɪ baavóláázɪ tɪ né. A ɪró bɛéna tɪwórɔ, tɪjóɔ bɛém, amá tɪdáana ɪsɪd́áa mɔwá na kpɪná ándázɪ né. ²⁸ Bilé dɔdɔ ge mínyóó, ɪráa ɪzá-daá né, bɛbɛéna mí sɪsɪ toovonúm-dɪnáa, ngó nbéém né, mídáá né, munááfɪsɪ na kidaavéénɪtɪ riké ge.

^a 23:5 23.5 Yahúúɔwá-dée, tɪdáa ge bánŋmaá Isóɔ-dée tóm bándɔɔ. Yahúúɔwá-dée, kpéédɪ wánwɪlɪ kɔ sɪsɪ ɪró fóo Isóɔ-dée Mará.

^b 23:5 23.5

29 Nbusú na míí wíhǵáa na munáávikíwá. Mínyóó wenbá mínmaa -dée bɔɔláánɪ bika mínnyɔɔzɪ toovonúm-dínáa-dée ndɪ 30 bika míndóm sɪsɪ: «A dǵfónwe dǵáaajaanáa-dée sáátɪ, dǵátátasɪná we dɪko andébiwá. 31 Bilé ge mídíttɪna mínlízɪ mídí seríya sɪsɪ mígéena wenbá baagɔ andébiwá né bebiya. 32 Bilé né ɪdéézɪ wenbí míjáanáa waabáázɪ né. 33 Míí dɔmáa bɔɔzá ana dǵó! Nɲíní ge sɪ ɪlá na ɪlí azáaba nɪgbamóó narɪ-daá? 34 Bɔɔɔzɪ ge méngediríí míí , asénsi-dínáa na . Míngúɔ badaá nebére, ɪká nebére dǵɛnɪ abelí akóo-ro basí. Mínzutí badaá nebére agbáázá mídée bika ɪttɪnɪ bɔwóró ɪlí téédɪ ɪsɔɔw téédɪ 35 na bika ɪráa toovonúm-dínáa, kɔgbɔɔ Abílu ɪró toovonúm-dóó háɪ ngónɪ Sákárɪ Barasíí biyaaló weení mííngó yɪ ɪsɔɔ-dée dǵáana na sarásɪ yaalandé bɔɔwótáá né bedée azimá-dée nɪgbamóó narɪ ɪttɪ míró. 36 Ménveerím míí toovonúm sɪsɪ zaamáánɪ kɪna kídee ɪráa-ro ge nbusúwá ttɪm ttírɪna dǵó sɪ ttíí.

37 Yerusalém, Yerusalém, nyóó weení nyángúɔ bika nyónjɔwóɔ ttɪndɪnáa bó né, bɔɔɔ nɲíní-nɲíní ge móózóólɪ sɪ modúúzi nyébiya nɲínáa kondóówu wónduuzɪ kibiya kigelíni-de né, amá nyéégízi. 38 Bilé né, ɪsɔɔ wándalɪnáa míí mídǵáana. 39 Káma ménveerím míí toovonúm sɪsɪ ketengere mídándanáa ma háɪ wíre wendé sɪ ɪtó sɪsɪ: «Sám móóna kɔ weení ɪgerɛɛ na Dádóɔ yídǵe-daá né.»

24

1 Yeésu waalɪ ɪsɔɔ-dée dǵáana-daá wéndǵé né, nge ɪdée wanbaaráa woogóduu ɪjó bánwɪlɪ yɪ ɪsɔɔ-dée dǵáana-dée máa-dée kazóo. 2 Nna ge Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Mányɪ sɪsɪ míbéena bírɪna dǵó ya, bídángáa bóóre dǵídínée dǵɪwó-ro. Bírɪna bínnuudí.»

3 ɪjóó olivíyée ttínnɪ bóo-daá né ge woogóduu ɪjó fɔɔɔɔ-ro bɔbóózɪ yɪ sɪsɪ: «Feeri dǵáa sáátɪ wenkí sɪ bílá bilé né, na nyédée kondé na dǵúúlnya kɔróo-dée seríya.»

4 Nge Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «ɪguná laakáárɪ, naáɔ ɪketelésɪ míí. 5 Káma ɪráa dǵabata wóngɔnɪ na máyídǵe-daá, bɔtó sɪsɪ: «Móó ge Leeró», na betelésɪ ɪráa dǵabata. 6 Mínnúí banmátɪ yóónɪ ttjóóna né, na bolínnɪ ndɪ tómm. ɪkanɪ nɪndááre! Bímóóna bilé bírɪna bítála. Amá bídekée sɪsɪ dǵúúlnya kɔróo waadalaná. 7 Káma yírɪ wónjɔó yírɪ, wúro ɪyóo wúro; Farándíwá ndɪ-ndɪ-daá nyóósɪ wánlám, ade ɪséle. 8 Bilé bírɪna bilé né, bíjóó ge nyazɪ aló fuwá-dóo-dée nɔɲásɪ kabaazɪya. 9 Na bayá míí, banaazɪ míí bika bako míí. Wenbá rɪna baasɪ ɪsɔɔw né, bánlízɪ míí bádǵáare máyídǵe-roɔzɪ. 10 Na ɪráa dǵabata ɪbédɪ toovonúm fáa. Bánlɪ dǵamá wóró bika balízɪ dǵamá bádǵáare. 11 bɔbɔttɪnáa dǵabata wándǵɔɔ balɪ na betelésɪ ɪráa dǵabata. 12 Kídaavéénítɪ lám wónǵóó háɪ bíyéle ɪráa ttutúúma-dée sɔɔlím ɪfóo. 13 Amá weení wónǵókí ɪdɪ háɪ bíkádóló né, ɪsɔɔw wénléé yɪ. 14 Bénveerím dǵúúlnya rɪna ɪsɔɔ-dée -dée laabááɔ kíféngɪ kɪna, na yírɪ báa wenkí ɪnɪ kɪsɪ seríya. Bilé bɔwóró ge dǵúúlnya wángɔrɔɔ.»

15 «A mííngónɪ ɪna "Fɔróssɪɔ láálí-dóo" waanmátɪ ɪdóm né ɪkónɪ ɪsúu (weení wángalɪ né, ɪnnɪ bugutoluú kazóo), 16 bídée sáátɪ né, wenbá bɔwe Yuudée laadóo-daá né bésé bedǵe bóónɪ-daá. 17 Weení ɪwe dǵám kɔjɔó-daá dáálɪ ro* né, ɪketɪ sɪsɪ sɪ ɪkpóó ɪgbɪná awe dǵám-daá né. 18 Weení ɪwe fɔów né ɪkabísɪ ɪwóró sɪsɪ sɪ ɪkógbóó ɪdée kpáyɪ. 19 Nbusú dǵamá na aláa beyée na fúúzi né, na wenbá bebiya wánmɔzúɔ we wé amów né. 20 ɪzólo

* 24:17 24.17 Bɔɔlóm dǵámɪnnɪ belé bedée né, bánlám ge nyazɪ dáálɪ na bama yaagbanǵe halɪ dáálɪ kɪm kɔɔ.

Isóo sɪsɪ sɪ ise né, bíkasaaná kaanɪŋá sáátɪ yáá fɛɛzɪre wíre. ²¹ Sáátɪ kɪmí, ɪráa wánnáa fúkúmsi ketengere badanáa ta sɪ ɔ̄oo d̄úúlɪnya kabaazɪya háli ngónɪ lɛɛɛɔ́ né. Ngó bulé ge naáru tándanáa sɪdaká. ²² A Isóo ítátúó wé-bíya bɛm, naáru ítábíízɪ ɪc̄oo weezuú-daá. Amá wenbá waada ɪlɪzɪ we né b̄oɔɔzɪ, waad̄oo wé-bíya bɛm. ²³ Bulé né, a naáru wɔɔdó míɪ sɪsɪ we cé yáá ɪwe lí, ɪkafa yɪ toovonúm. ²⁴ Káma lɛɛráa bobɔtɪnáa na anɔ́ɛbiwá bobɔtɪnáa wángurúú balá mamáaciwá kóɔɔndɪ na mááɔ́ɛwá na a b̄ɪn̄jɔ́, betelɛsɪ bɪkpedína wenbá Isóo waada ɪlɪzɪ we né. ²⁵ Bulé né máábásɪ míɪ.

²⁶ «Bulé né, a beevéeri míɪ sɪsɪ ɪbée yɪ tɛɛwólóo-daá, ɪkobó. Yáá a b̄oɔdó míɪ sɪsɪ ɪbée yɪ, ɪmósée cé, ɪkafa we toovonúm. ²⁷ Káma ɪŋɪnáa b̄ɪnnyaláázɪ wíɪ yaalɪɔ́ɔ́ fárán̄dí na bikólósi sɪ yaazaladé fárán̄dí né, bulé ge sɪ bulá -dée kɔndé wíre. ²⁸ Lénlé wenbí b̄ɪn̄zím né b̄owe né, ɪna ge abɛntéwá wónduuzí.»

²⁹ «Wé-bíya bɛm baaján̄ bɛdée fúkúmsi wóró né, wíɪ-daá, b̄ɪnlám temeenuú; fɛɔ́dó-dée ɔ́ɛnyem tóndolósi, wɪlásɪ wánlɪ ɪs̄óɔ́dáá s̄ɪnzalɪ b̄ɪka ɪs̄óɔ́dáá yíkowá iséle. ³⁰ Na -dée ɔ́aazɪtɪ ɪɔ̄ɔ tɪlɪ ɪs̄óɔ́dáá, na ade laadóo-ɔ̄ɔzɪ yíriwá rɪŋa ɪbáázɪ mɛɛdí bɛnwíí. Bánnáa ɪkálɪn̄á ɪs̄óɔ́dáá ɪm̄ɪndɪ-ɔ̄ɔzɪ ɪna ɪdée yíko rɪŋa na . ³¹ Wéngediríi ɪdée na ɔ́ɔgandɪre kóɔɔndɛ botúúzi wenbá waada ɪlɪzɪ we d̄úúlɪnya gootá natɪnáázá-daá fúu cé na fúu lí né.

³² ɪgbelemná figíyée tɪwó. A bigée kɪdée wɪláázɪ waalá siini b̄ɪka fáádɪ wánzúó, mínyɪ sɪsɪ lunguré waajúú. ³³ Bulé ɔ̄ɔɔ ge mínyóó ɔ̄ɔɔ, a mín̄á wentí rɪŋa máán̄mátɪ míɪ né, ɪdlɪ sɪsɪ waajúú, wán̄dálɪ míɔ́ɔm wánásɪ. ³⁴ Ménveerím míɪ toovonúm sɪsɪ zaamáánɪ kɪna kɪdée ɪráa tɛndém na b̄ɪrɪŋa máádí ɔ́ né bitála. ³⁵ Ade na ɪs̄óɔ́dáá wéndelém, amá mɛdée ɪmatrɛ tɛndelém ketengere.

³⁶ Amá naáru waasɪ b̄ɪdée wíre yáá alowáátɪ. b̄owe ɪs̄óɔ́dáá né baasɪ cáńfáná Biyaalóú, asée Caáwɔ riké. ³⁷ Wenbí bulá -dée sáátɪ né nóó sɪ b̄ɪlaná -dée kɔndé sáátɪ. ³⁸ B̄ɪdée sáátɪ kɪmí, naaní na téeɛwɔ kóɔɔngɪ ɪbáázɪ nɪ lím ɪɔ̄ ɪráa né, ɪráa wénd̄jɪ bónn̄yóó, bóngb̄owóú aláa b̄ɪka bánv́aa bebíya háli wíre wendé Núhum waazúú né ɪtála. ³⁹ Bideféeri we natɪrɪ háli lím kóɔɔnbɪ ɪkónɪ b̄ɪɔ̄ barɪŋa. Bulé ɔ̄ɔɔ ge sɪ bulá -dée kɔndé wíre. ⁴⁰ ɪráa n̄wóle we f̄óo-daá ge na b̄ɪselí kóɔ̄m biyéle sɪle ɪn̄í. ⁴¹ Aláa n̄wóle we bánnamí namíre-ɔ̄ ge na b̄ɪselí kóɔ̄m biyéle lí ɪn̄í. ⁴² Bulé né ɪvére, káma míɪsɪ wíre wendé Mídóú sɪ ɪkónɪ né. ⁴³ Mínyɪ bulé sɪsɪ a ɔ̄ɔ́-dóú ɪfɔnnɪ nuvoowú-dée alowáátɪ wenkí ɪm̄ɪló sɪ ɪkónɪ né, wénveríi ɪc̄ɔɔná waazá na ɪm̄ɪlú ɪk̄kónɪ ɪs̄úú ɔ́aána-daá. ⁴⁴ B̄oɔɔzɪ né, mínyóó ɔ̄ɔɔ ɪgbíírɪ míɔ́ɔmáa káma sɪ ɪkónɪ né alowáátɪ wenkí míyáaɔ́amáa né ge.

⁴⁵ «Weení ge b̄owótá-dóú ɪzɪzée b̄ɪka ɪgée tɪlɪɔ̄ ɪgóɔɔnɪ waazɪ yɪ wénbɛém ɪɔ́aána-daá b̄owótá-d̄ɪnáa-ɔ̄, b̄ɪka wánv́aa we kíd̄jím sáátɪ wenkí b̄ɪb̄óózɪ né? ⁴⁶ A bigée b̄owótá-ɔ̄úú ɪmó ɪgóɔɔnɪ waagábɪsɪ, nge w̄ɔɔm̄ɔɔná yɪ wánlám tɪmɛre wendé waad̄ɔ yɪ né, ɪnaa wenbí-niini-dóú. ⁴⁷ Ménveerím míɪ toovonúm sɪsɪ wánzɪ yɪ kóɔɔndɪ ɪdée ɔ́óle rɪŋa-ɔ̄. ⁴⁸ Amá a ɪgée b̄owótá-dóú tɪte ɪn̄í, wóndóm ɪwenbire-daá sɪsɪ: "Mágóɔɔnɪ tángábɪsɪ ɔ́asam" ⁴⁹ nge weɛɔ́ɔ́e wánmám ɪna wenbá tɪmɛre-daá né, wénd̄jɪ b̄ɪka ɪna nȳɔ̄ráa bónn̄yóó, ⁵⁰ b̄owótá-dóú ɪmó ɪdée kóɔɔnɪ wán̄dalɪ wíre na alowáátɪ wenkí ɪyaad̄óúna né. ⁵¹ ɪgóɔɔnɪ wónd̄ɔwóú yɪ na ɪfɛre yɪ munáávikíwá-dée kɪverewɔ. ɪna ge wénwíi b̄ɪka wánlám mányɪ lé.

25

¹ «Bilé né, wenbí bénggezúnáa né ndó: aléewá fuú badatulí ta abaaláa né wɔɔgbɔɔná fitílawaá balí weetáháru ketí. ² Badaá nɔónówá kée laakááru bumsi-dínáa, bika nɔónówá baaganáa kée ásénsi-dínáa. ³ Nɔónówá laakááru bumsi-dínáa wɔɔgbɔɔ bedée fitílawaá né, bedekpedína núm a bándóu fitíla-daá né aziya. ⁴ Amá nɔónówá baaganáa kée asénsi-dínáa, belé beegbedína núm aziya bedée kpárábáyáawá-daá. ⁵ Weetáháru tofolí kondé né, dóm waalá aléewá bem baríja bɔkpɔɔ dóm. ⁶ Nuvoowóre ge dugogoore wɔɔwɔ sɪsɪ: "Ibée weetáháru, ilí isím yi!" ⁷ Nna ge aléewá bem baríja beevé bángburi bavítílawá. ⁸ Nɔónówá laakááru bumsi-dínáa wɔɔdɔ ásénsi-dínáa sɪsɪ: "Iva d́aa mídeé núm, d́edée fitílawaá wándím." ⁹ Ásénsi-dínáa woobúsi we sɪsɪ: "Aayí. Bidándalí d́ana mí, bilé né ibó yand́aa-jó ikámó." ¹⁰ Sáati wenkí beed́ee móu né ge weetáháru waadála. Wenbá bángburi badí badámáa né, boovu yi basóu hiije d́aana-daá, nge bɔɔdɔ tará. ¹¹ Bilé bɔwóro ge aléewá baaganáa waadála bóndóm sɪsɪ: "Kóboní, kóboní bátoló-d́aa." ¹² Amá woobúsi we sɪsɪ: "Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ máasi mí." ¹³ Bilé né, ivére kama míisi wíre yáa alowáati wenkí si ikóni né.»

¹⁴ « tɔɔɔɔ ge nyazi uró weení si id́ee níbaáwu ge waayáa id́ee bɔwotá-dínáa italíná we id́ee d́óole né. ¹⁵ Weejéle kódom sika liidee kákprizi nasíle na nínówá, naáru sika liidee kákpaná, nge weejéle toozo níni sika liidee nínówá. Weejéle báa weení biluná id́ee konkári-ro. Nge weed́ee id́ee níbaáwu. ¹⁶ Weení beejéle yi sika liidee kákprizi nasíle na nínówa né, waajan ibó ilaná ye tuméré iyuú alibóo sika liidee kákprizi nasíle na nínówá. ¹⁷ Sika liidee kákpana-dóu woobó lá bilé d́odó iyuú alibóo sika liidee kákprina d́odó. ¹⁸ Amá weení beejéle yi sika liidee nínówá né woobó íbáa bɔwó ade ikpɔɔ id́ee kóboní-d́ee liidee umósi rina. ¹⁹ Bɔwóro kpeteree né, bɔwotá dínáa bana bedée kóboní waadála, nge waayáa badaá báa weení sɪsɪ ití yi wenbí waalaná iliidee né. ²⁰ Weení beejéle yi sika liidee kákprizi nasíle na nínówá né wɔɔgóni igóboni ízá-daá, nge waazí sika liidee kákprizi nasíle na nínówá kífalá itó sɪsɪ: "Kóboní, nyééjéle ma sika liidee kákprizi nasíle na nínówá ge, bee sika liidee kákprizi nasíle na nínówá móoyúu alibóo né ndó." ²¹ Nna ge igóboni wɔɔdɔ yi sɪsɪ: "Nyáálá kazóo, nyégée bɔwotá-dóu kazóo níni na toovonúm-dóu; mééjéle nya cóko, nge nyááláná kɪ tumére na toovonúm né, ménjelii nya tumére kóboníde. Kóni mána nya d́ifáari." ²² Weení beejéle yi sika liidee kákpana né wɔɔgóni igóboni ízá-daá itó yi sɪsɪ: "Kóboní, nyééjéle ma sika liidee kákpana ge, bee sika liidee kákpana móoyúu alibóo né." ²³ Nna ge igóboni wɔɔdɔ yi sɪsɪ: "Nyáálá kazóo, nyégée bɔwotá-dóu kazóo níni na toovonúm-dóu; mééjéle nya cóko nge nyááláná kɪ tumére na toovonúm né, ménjelii nya tumére kóboníde. Kóni mána nya d́ifáari." ²⁴ Weení beejéle yi sika liidee nínówá né, wɔɔgóni igóboni ízá-daá né, nge sɪsɪ: "Kóboní, manyi sɪsɪ nyégée uró weení ɪjɔɔ káale né ge: Lénlé ndódúu né ge nyóngorí, bika nyángóm lénlé ndálára né, ²⁵ biyéle máání nundáare né, móóbóna nyédée sika liidee nínówá mabáa bɔwó ade mɔgbóo ye mamósi rina. Bee ye, mééjéle nya nyéliidee." ²⁶ Amá igóboni woobúsi yi sɪsɪ: «Bɔwotá-dóu tite níni bigaadóu. Nyányi bilé sɪsɪ lénlé módódúu né ge móngorí bika mángóm lénlé mádálára né. ²⁷ Bilé né nýaaboná méliidee nzíi bánkɪ; máagábisi d́ó né, mayaamu méliidee na

a 25:3 25.3 Belé bedée né, núm ge bándóu bedée fitílawaá-daá bidée sáati.

adée alibóo. ²⁸ Bilé né ɔ́lé siká liideé nínówá ɔ́jó icéle weení ɔ́wená siká liideé míli né. ²⁹ Káma weení ɔ́wená né, bándasí yí na iyúú bíbá bídóo, amá weení ɔ́wéyína né, bénléé wenbíyóo ɔ́wená né. ³⁰ Biɔ́ga bɔ́wotá-dóo tite níní ɔ́mó né, ɔ́lo yí temenuú-daá aso. Nna ge wénwíí ɔ́lá mányí lé.»

³¹ Sáátí wenkí sí ɔ́kóní ɔ́dée -daá ɔ́gána ríɔ́na né, wónjowóo ɔ́dée kowuro-gbelé ásícé níde-ro. ³² Yíriwá ríɔ́na wónduuzí waazá-daá. Wándaríí ɔ́ráa níɔ́náa wándaríí ɔ́sú fééni fòolòó, namíní fòolòó né. ³³ Wánzúí fééni ɔ́gíɔ́wú-ro, ɔ́sú namíní ɔ́nɔ́wó-ro. ³⁴ Na wúro ɔ́tó wenbá bɔ́we ɔ́gíɔ́wú-ro né sísí: "ɔ́góní, mínyóó wenbá majaa waadɔ́ mí alibáraka né, ɔ́mɔ́ kowuro-dóo wenká baagbíí ɔ́basí mí dɔ́o balám djuúlínya né. ³⁵ Káma nyóósí waalá ma, nge mííwá ma kíɔ́jím medí; dɔ́oolóo waalá ma, nge mííwá ma lím mɔ́nyóo, mówe ɔ́gónɔ́, nge míímó ma; ³⁶ mójɔ́oó tunbóóló, nge míízúu ma kpíná; mányaadí né, míízúlu móró; mówe sáraka-daá né, mííɔ́nó mójɔ́." ³⁷ Na wenbá baalá ɔ́sɔ́o-dée sɔ́olím né bobúsi yí sísí: "Dádóo, sáátí wenkí ge dǎáná nya nyóósí wená nya ge dǎává nya kíɔ́jím ndí yáá dɔ́oolóo wená nya ge dǎává nya lím nnyóo? ³⁸ Sáátí wenkí ge dǎáná nya nyówe ɔ́gónɔ́ ge dǎámó nya yáá nyójɔ́oó tunbóóló ge dǎózúu nya kpíná? ³⁹ Sáátí wenkí ge dǎáná nya nyánnyaadí yáá nyówe sáraka-daá né dǎózúlu nyóró?" ⁴⁰ Na wúro ibúsi we sísí: "Ménveerím mí toovonúm sísí: Báa sáátí wenkí ge mílǎ mogoobíya bana badaá báa kúmúu naárɔ́ né, móó ge mílǎ." ⁴¹ Na ɔ́tó wenbá bɔ́we ɔ́nɔ́wó-ro né sísí: "ɔ́laná ma bolíní mínyóó wenbá ɔ́sɔ́o waalá mí láálí né. Ibó ɔ́dée níminí ɔ́dándím ketengere baagbíí yí ɔ́basí na ɔ́dée zíiniwá né ɔ́daá. ⁴² Káma nyóósí waalá ma, mídáfá ma kíɔ́jím medí; dɔ́oolóo waalá ma, mídáfá ma lím mɔ́nyóo; ⁴³ Mówe ɔ́gónɔ́, mídámó ma; mójɔ́oó tunbóóló, mídósúu ma kpíná; Máanyaádi bíka mójɔ́o sáraka, mídóbó ɔ́súlu móró." ⁴⁴ Na belé dɔ́dɔ́ bobúsi sísí: "Dádóo, sáátí wenkí ge dǎáná nya nyóósí yáá dɔ́oolóo wená nya; nyégée ɔ́góm yáá nyójɔ́oó tunbóóló; nyánnyaadí yáá nyówe sáraka-daá ge dǎásíná nya?" ⁴⁵ Na wúro ibúsi we sísí: "Ménveerím mí toovonúm sísí báa sáátí wenkí ge mídála mogoobíya bana badaá báa kúmúu naárɔ́ bilé né, móó ge mídála." ⁴⁶ Na bedée azáaba kíéndemé né kídaá. Biɔ́ga wenbá bánlám ɔ́sɔ́o-dée sɔ́olím né, belé bedée weezuú kíéndemé né kídaá.»

26

¹ Yeésu weedé tómwá tina tíriɔ́na wílí né, nge wɔ́odó sísí: ² «Mínyí sísí biɔ́ga wé náále na bedí -dée jíngáárí. Bángbáa becéle na baká yí dɔ́nɔ́ abelí akóo-ro.» ³ Nge kóbonáa na woodúúzi dǎamá Kayífu, ɔ́sɔ́o sarásí landó kóboní-dée dǎána-daá. ⁴ Baanmáti baní dǎamá sísí bakpa Yeésu súmúú-daá bíka bakɔ́ yí. ⁵ Amá sísí: «Bíkalá jíngáárí ɔ́wóre na bókókóní bitulúsi zamóo.»

⁶ Yeésu we Betáániya téédí-daá Símoní -dée dǎána-daá né, ⁷ nge aló naárɔ́ woogóduu ɔ́jó ɔ́gána kpárábá kazóo ngí kídaá na liideé boné tulaarí. Nge waabírí tulaarí Yeésu kojɔ́o-daá sáátí wenkí ɔ́lé ɔ́we wéndjii kíɔ́jím né. ⁸ waana bilé né, nge beeyée baaná. Nge sísí: «Wé-ro ge wɔ́ovóósí tulaarí bilé? ⁹ Bayaabízí bayá kí liide-boné, bɔ́kpóo kiliideé bafa kadanborósi.» ¹⁰ Yeésu waaní bilé né, nge sísí: «Wé-ro ge mínlám aló ɔ́mó nɔ́wóya? Kazóo níbi ge waalá ma. ¹¹ Káma báa sáátí wenkí mína kadanborósi ge, amá bídekée báa sáátí wenkí ge sí iyúú móó míjɔ́. ¹² Waabíríná ma tulaarí né, médeé bím ge waajám ikpíí bilé. ¹³ Ménveerím mí toovonúm sísí

báa lé ge si beféeri laabaáaru kíféngi djuúlunya ríŋa-daá, bánŋmatí wenbí waalá né botoozúná urɔ.»

¹⁴ «Nna ge fuú na nowóle-daá kóɔm weení bánŋyáa yi sisi Yudási Isikariyoo né, weedé kóbónáa-jó ¹⁵ itó we sisi: «We ge mínváa ma a bigée máágbá Yeésu mejéle mí?» Nge belé beejéle yi liideé gbóó ákóosaaláa.

¹⁶ Bidiŋa-ro ge waazóo níbaáni na ikpa Yeésu icéle we.

¹⁷ Kpónó badaɔ ki faadini né-dée jingáari wire kaɔaa nde ge woogóni bobózi Yeésu sisi: «Le ge nyózoole sisi dikpuri nya -dée jingáari kidiim?» ¹⁸ Nge woobúsi we sisi: «Ibó téedí-daá ŋmáani-jó itó yi sisi kóbóni sisi: Médée alowáati waajóo, nyédeé ge mána médée wanbaaráa si didi fele ndée-dée jingáari.» ¹⁹ Nge wanbaaráa waalá wenbí nóo Yeésu waanmati we né bakpíri fele ndée-dée jingáari.

²⁰ Kidiáni né, nge Yeésu na iwanbaaráa fuú na nowóle boojoo si beji kidiim. ²¹ Bowe bendji né, nge Yeésu sisi: «Ménveerim mí toovonum sisi midáa kóɔm wányám ma.» ²² Wanbaaráa waazóo kaanŋá, nge bónboozí yi kóɔm-kóɔm bángáa damá sisi: «Dádóo, mótó yáa wé?»

²³ Nge woobúsi we sisi: «Mána weení wányám ma né dendi nnyoo kóɔmoo-daá.» ²⁴ wendéé ŋŋináa baanmáa Isóo-dée tóo takaridá-daá urɔ né, amá nbusú na weení si iyá yi né. A batáloro bodóo, biyaalá sóñci.»

²⁵ Nna ge Yudási, weení wányám yi né, woobózi sisi: «Mótó ge bigée yáa wé kóbóni?» Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Nyóódo ná.»

²⁶ Bowe bendji kidiim né, Yeésu woogbóo kpónó, waazá Isóo koro bité né, nge webeli ki icéle itó sisi: «Imo itoo, módonsoo nbulé.» ²⁷ Bulé boworo né, nge woogbóo viinyi biya-dée solóm na kagbóo, waazá Isóo koro bité né, nge weejéle ke iwanbaaráa itó we sisi: «Miriŋa nyoo, ²⁸ kama médée azimá nbulé, bináa kediyá azimá bubiri uráa tutúuma-ro na becé we bedée alaháaciwá né. ²⁹ Ménveerim mí sisi módononyoo viinyi biya-dée solóm bim hali wire wendé si modókonyoo solóm kifabi mána mí majaa-dée kowuroo-daá né.» ³⁰ Beedée jingáari yendiwá basá Isóo bité né, nge baali bedée oliviyée tini bus-daá.

³¹ Nna ge Yeésu woodo we sisi: «Nuvoowú kina kiditŋa, minzée iyéle ma, kama baanmáa Isóo-dée tóo takaridá-daá sisi: «Mángóo ketirú na féeni iya damá fuure-daá.» ³² Amá a méevé malí usdáa-daá, méndée mí níbaáawo mobó Galilée laadoo-daá.» ³³ Nna ge sisi: «Báa baríŋa bénzée beyéle nya, mótó médénzée ketengere meyéle nya.» ³⁴ Nna ge Yeésu woodo yi sisi: «Ménveerim nya toovonum sisi nuvoowú kina kiditundŋa, naani na kalibáawo iboo né, nyónjooli boro nabúdoozo sisi nyáasi ma.» ³⁵ Nna ge woodo yi sisi: «Báa binboozí sisi mána nya disi, módonom sisi máasi nya.» Nge wanbaaráa baaganáa ríŋa dudo woodo bilé.

³⁶ Bána Yeésu boobó bulé hali batála didaare bánŋyáa de sisi Getsemaanée né didaá. Nna ge Yeésu woodo iwanbaaráa sisi: «Ijóo cé, na mobó lí magázóo Isóo.» ³⁷ Nge weegbedina na Zebedée biyaalnáa léeni. Bidee saati ge waazóo kaanŋá bika ilaakari koráa. ³⁸ Nna ge woodo we sisi: «Malaakari waazóo kaanŋá páa hali binjeli mazí. Ijóo ce uooná mízá mána mí.» ³⁹ Nge woodori idi uli bolini coko, nge waabá igojoo ade usolo sisi: «Majaa, a binlam, laná ma bolini na wahála kagbóo kana. Amá bidékée wenbí mózoole né ilána, wenbí nyózoole né ilána.» ⁴⁰ Yeésu woooloo ikabisi iwanbaaráa toozóni-jó né, nge woowooná we bondóm. Nge woodo sisi: «A bulé midábizi uooná mízá báa alowáati coko mána mí? ⁴¹ Ijóo mízá bika usolo Isóo na ikasála sitáni-dée kodosi-daá. Iro

wená sɔɔlím sɪ ɪlá, amá tɔnɔsɔ tafíya.» ⁴² Nge woodorí ɪdɪ ɪlɪ bolíni cɔko síɪle-dée ɪsɔlɔ sɪsɪ: «Majaa, a rídánlaná ma bolíni na wahála kagbɔɔ kana, nge bínbɔɔzɪ sɪsɪ mɔnyɔɔ ke ge, nyédée sɔɔlím ɪláná.» ⁴³ Waadákabɪsɪ ɪwanbaaráa-jó né, wɔɔdɔmɔɔná we bɔndóm, káma dóm caarée we. ⁴⁴ Nge Yeésu weeyéle we itorí ɪdɪ ɪlɪ bolíni cɔko dɔdɔ ɪsɔlɔ toozo-dée na tóm-biya kɔdɔmáa bém. ⁴⁵ Nge waagábɪsɪ wanbaaráa-jó ɪtɔ we sɪsɪ: «míbámáa dóm mínveezí! Alowáátɪ wenkí sɪ bakpa bayaná alaháácí landjáa né waajús. ⁴⁶ Iguró! Dídíé! Ibée, weení wányám ma né waadála.»

⁴⁷ Babamáa ηmatire ge Yudási, fuú na nɔwóle-daá kɔdɔm waadála ɪgána ɪráa fuúre bágána tókobíwá na dǎázɪ. kɔbɔnáa na weegédíríná we. ⁴⁸ Yudási, weení wányám yɪ né, waavóngéveeri we sɪsɪ: «Weení sɪ megbíríkɪ yɪ mezée yɪ né, Yeésu nbilé. Igba yɪ.» ⁴⁹ Nna-ńna ge waanóm ɪkéde Yeésu-jó ɪtɔ yɪ sɪsɪ: «Méezée nya kɔbɔnɪ.» Nge weegbíríkɪ Yeésu. ⁵⁰ Nge Yeésu wɔɔdɔ yɪ sɪsɪ: «Mɔdɔndɪ, la wenbí nyóógónɪ lám né.» Nna ge baaganáa woogóduu bakpa Yeésu. ⁵¹ Bɪnáa Yeésu na wenbá né badaá kɔdɔm weegbée ɪdée tókobí ɪcésɪ ɪsɔɔ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ-dée bɔwɔtá-dús, nge bɪjé ɪlé ɪnɪgbamɔsɔ. ⁵² Nge Yeésu wɔɔdɔ yɪ sɪsɪ: «Bɪsɪná nyédée tókobí ndɔ kɪdɪdáare, káma wenbá rɪŋa bónyooná tókobí né, tókobí ge sɪ basɪná. ⁵³ Nyánmaazɪ sɪsɪ mádánbízɪ mavɪnɪ majaa ikéjéle ma malááyíkawá yooráa tutúúma fuwé fuú na náále na bɔwórɔ? ⁵⁴ Bɪnlám nɪnɪ na wentí ɪsɔɔ-dée tóm waanmátɪ sɪsɪ bɪmɔóna bilá bilé» né ikóódi?» ⁵⁵ Alowáátɪ kɪm ge Yeésu wɔɔdɔ zamɔɔ sɪsɪ: «Míígálɪ ɪkónɪ sɪ ɪkpa ma na tókobíwá na dǎázɪ nyazɪ mégée ɪráa-gósurɔ? Báa wɪre wendé, mójɔɔ -daá ge mánwɪlɪ ɪráa ɪsɔɔ-dée tóm, mídákpa ma. ⁵⁶ Amá bilé bɪrɪŋa bilá ge na wentí waanmáa né ikóódi. Nge Yeésu-dée wanbaaráa waaya dǎamá bese beyéle yɪ.

⁵⁷ Wenbá baagba Yeésu né, beɔeená yɪ ɪsɔɔ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ kayíifu weení na tuuzée ɪdée né-jó. ⁵⁸ ɪlé woovu Yeésu ɪjɔóna yɪ bolíni háɪ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ-dée dǎána-daá ɪsɔs ɪcɔɔ ɪna ɪlé ɪdée bɔwɔtá dɪnáa sɪ ɪna nɪnɪ sɪ bɪtená né. ⁵⁹ kɔbɔnáa na yahúúdíwá-dée kɔbɔnáa baaganáa wánjáádɪ sɪ bobuuná Yeésu tóm na bakɔ yɪ; ⁶⁰ Bodoyuú kúbúunátɪ na bɪrɪŋa ɪráa dǎabata waalɪzɪ seríya bobótɪ nɪŋɪ né. Kegbɪirínɔɔ ge ɪráa nɔwóle wɔɔgónɪ ⁶¹ bɔtɔ sɪsɪ: «ɪrɔ ceení wɔɔdɔ sɪsɪ: "Mánbuzɪ mɔyɔ na mabɪsɪ mama ke we náádoozo."» ⁶² Nna ge ɪsɔɔ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ waagorɔ ɪtɔ yɪ sɪsɪ: «Nyéváyina natírɪ sɪ nbúsi wentí ɪráa bana bónbuunáa nya né?» ⁶³ Amá Yeésu sumáa ge. Bɪnáa ɪsɔɔ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ sɪsɪ: «Na ɪsɔɔ weezuú-dús-dée yídɛ-daá mónbɔɔzɪ nya sɪsɪ nvéeri-dǎa a nyóɔ ge , .» ⁶⁴ Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Nyóódɔ ná. Bɪriké wentí sɪ mevéeri mí né ge sɪsɪ sɪná leleedɔ, mínáa ɪjɔɔ ɪsɔɔ yíko-dús-dée nóónɪ kɪdɪwú-rɔ. Míndanáa yɪ wángalɪnáa ɪsɔódáa wéngedím ηmíndɪ-rɔ.» ⁶⁵ Nna ge ɪsɔɔ sarásɪ landɔ kɔbɔnɪ weelerɪ igúzúúdi^a ɪtɔ sɪsɪ: «Weegbeena ɪsɔɔ. Bidokúti bɪbɔzɪ seríya-dús dɔdɔ. Míínɪ waanmátɪ ɪkpeena ɪsɔɔ né. ⁶⁶ Mɪnmaazɪ sɪsɪ wé?» Nge boobúsi sɪsɪ: «ɪmɔóna bakɔ yɪ.» ⁶⁷ Nge bɔɔdɔ ndɔɔlɪmá waazá-daá, bamá yɪ cɔdíwá, nebére ɪcé yɪ kadaázɪ ⁶⁸ bɪka bɔndóm sɪsɪ: «Leeró, turkɪ, weení waamaná nya?»

⁶⁹ Bɪdée sáátɪ, cɔɔ asɔ tɔɔ-rɔɔzɪ. Nge aló bɔwɔtá-dús woogóduu ɪjɔ ɪtɔ yɪ sɪsɪ: «Nyóɔ dɔdɔ nyágána Yeésu Galilée nɪnɪ ge. ⁷⁰ Amá wɔɔjɔɔlɪ ɪráa rɪŋa ɪzá-daá ɪtɔ sɪsɪ: «Máásɪ wentí nyóndóm né.» ⁷¹ Sáátɪ wenkí wéndɛé

^a 26:65 26.65 Bɪdée sáátɪ, Israyéélɪ bɪya wénlerɪ bogúsúúdi ge a bɪgée sɪsɪ nabóro waalá bojɔɔ káale nyazɪ: nbusú, wenbɪré gosɪré, líiya, kɔdóm yáa batús ɪsɔɔ bilé.

ḡḡ wḡḡḡ nḡ, kífaló waana yi iféeri wenbá bḡwe nna nḡ sḡsḡ: «Ceení kána Yeésu nazaréeti nni ge.» ⁷² Waadási ɪcḡḡlɪ iduuná sḡsḡ: «Máási ɪró ceení.» ⁷³ Bɪdási cḡkḡ nḡ, wenbá bavunwe nna nḡ, boogódúu bḡtḡ sḡsḡ: «Toovonúm ge, nyḡḡ ḡḡḡ nyégéé ɪdéé ɪró ge, nyédéé nmatire wánwɪlɪ bilé.» ⁷⁴ Nna ge waanmatí sḡsḡ: «Isḡḡ ifḡ mánɪgbamḡ a ḡé bḡbḡtɪ ge ménbelɪ. Máási ɪró ceení.» Nge kalubááwḡ waajan kibḡḡ. ⁷⁵ Nge wḡḡḡḡḡ tḡm Yeésu wḡḡḡḡ yi sḡsḡ: «Naaní na kalubááwḡ ɪbḡḡ nḡ, nyḡnjḡḡlɪ bḡro nabúdoozo sḡsḡ nyáási ma» nḡ. Nge waalɪ ɪbá iwíi.

27

¹ Kiivé tééré nḡ, kḡbḡnáa na wḡḡḡḡ bacáa lomaazé na bako Yeésu. ² Nge bḡḡḡḡkɪ yi nibé boboná yi becélé laadóḡ-déé níbáadéerḡ Piláátɪ.

³ Yúdási weení waayá Yeésu nḡ, waana sḡsḡ baazízi sḡsḡ bángḡḡ Yeésu nḡ, waalá mányɪ lé ɪkpḡḡ liideé gbḡḡ ákḡosaaláa iboná icéle kḡbḡnáa na

⁴ sḡsḡ: «Máálá alahááci mayá ɪró weení ɪdalá nabḡḡ nḡ.» Amá belé boobúsi yi sḡsḡ: «Wentí waananá ḡáa. Nyḡḡ nbilé.» ⁵ Nge Yúdási wooboná liideé ɪḡ Isḡḡ-déé ḡáana-daá. Nge weḡḡéé ɪḡḡ ɪḡ nibiiré ɪsí. ⁶ kḡbḡnáa wḡḡgbḡḡ liideé bḡtḡ sḡsḡ: «Bɪdafa níbááwḡ sḡsḡ ḡɪḡḡ liideé ana Isḡḡ-déé ḡáana-daá kḡḡḡḡnɪ wḡró káma ɪró-déé azimá liideé ge agéé.» ⁷ Baalaná ḡamá sááwḡra bité nḡ, nge bḡḡgbḡḡ liideé amḡ bamḡ cḡḡ maaró-déé fḡḡ bḡnbím ɪḡḡma. ⁸ Bḡḡḡḡzɪ ge hálɪ na sinje bánýaa fḡḡ kem sḡsḡ azimá-déé fḡḡ. ⁹ Bilé ge wentí waanmatí sḡsḡ: «bḡḡgbḡḡ liideé gbḡḡ ákḡosaaláa nḡnáa Israyéelɪ biya waamáazi sɪ befére ɪró nḡ, ¹⁰ bamḡ cḡḡ maaró-déé fḡḡ nḡnáa ḡádḡḡ waavónzɪzɪ ma nḡ» woogóodi.

¹¹ Booboná Yeésu laadóḡ-déé níbáadéerḡ-jḡ sɪ bafḡḡná yi, nge ɪlé wḡḡḡḡḡzɪ yi sḡsḡ: «Nyḡḡ ge Yahúúḡúwá-déé wúro?» Nge Yeésu woobúsi yi sḡsḡ: «Nyḡḡḡḡ ná.» ¹² Nge Isḡḡ sarási landáa kḡbḡnáa na tééḡḡ-daá kḡbḡnáa-kḡbḡnáa woobuuná yi tḡmwá ḡabata, amá idobúsi we natíri.

¹³ Nna ge Piláátɪ wḡḡḡḡ yi sḡsḡ: «Nḡḡannɪ wentí ríḡa bḡnbuunáa nya né?»

¹⁴ Amá Yeésu tobúsi yi natíri wenti ríḡa waanmatí yi né tɪró hálɪ bíbá bilá laadóḡ-déé níbáadéerḡ Piláátɪ bití.

¹⁵ Fele ndéé jingáári báa wenkí laadóḡ-déé níbáadéerḡ wéndéréjém sáraka-dḡḡ kḡḡḡm weení zamḡḡ wḡḡzḡḡlɪ sḡsḡ ɪce nḡ. ¹⁶ Bɪdéé sáátɪ nḡ, sáraka-dḡḡ kḡbḡnɪ naáḡḡ we sáraka-daá, bánýaa yi sḡsḡ Barabáási.

¹⁷ Bɪnáá Piláátɪ wḡḡḡḡzɪ zamḡḡ kiduuzéé nnaamḡ nḡ sḡsḡ: «Weení ge mízḡḡléé sḡsḡ méje? Barabáási yáá Yeésu weení bánýaa yi sḡsḡ né?»

¹⁸ Káma Piláátɪ nyɪ bilé sḡsḡ sḡḡzɪ weeyelená bakpa Yeésu becélé yi. ¹⁹ Sáátɪ wenkí Piláátɪ cḡḡḡ tḡm yaavḡḡḡḡ nna nḡ ge ɪḡeɪló weegédiri beféeri yi sḡsḡ: «Nkaḡḡ nyḡḡḡḡ ɪró ḡéyi-ḡéyi-dḡḡ ceení-déé tḡm-daá. Káma nuwoowú kɪna mááná wahála ḡabata médéé ḡḡḡzire-daá ɪróḡzɪ.» ²⁰ kḡbḡnáa na tééḡḡ-daá kḡbḡnáa-kḡbḡnáa waadási zamḡḡ sḡsḡ kibḡḡzɪ Barabáási-déé cém bɪka bako Yeésu.

²¹ Laadóḡ-déé níbáadéerḡ waadási ɪbḡḡzɪ we sḡsḡ: «Belééni badaá, weení ge mízḡḡléé sḡsḡ méje» Nge boobúsi yi sḡsḡ: «Barabáási.»

²² Bɪnáá Piláátɪ wḡḡḡḡzɪ we sḡsḡ: «Né we ge málaná Yeésu weení bánýaa yi sḡsḡ Lḡerḡ né?» Baríḡa boobúsi yi sḡsḡ: «Báka yi ḡéni abelí akḡḡ-ró.»

²³ Nge waadási ɪbḡḡzɪ we sḡsḡ: «Taalí wenkí ge waalá?» Amá belé baabá ge babamáa kḡóodi bɪnjaaría sḡsḡ: «Báka yi ḡéni abelí akḡḡ-ró.» ²⁴ Piláátɪ waana sḡsḡ waawíɪ we bɪka bíbamáa bḡḡ kpáa nḡ, nge waajírɪ lím ɪsám ɪnḡḡzɪ zamḡḡ ɪzá-daá ɪtḡ sḡsḡ: «Mánḡḡnɪ féyí ɪró ceení-déé sɪm tḡm-daá. Míjḡ nbilé.»

²⁵ Nge zamḡḡ ríḡa woobúsi yi sḡsḡ: «Idéé sɪm-déé nɪgbamḡ narí ɪtɪ ḡána ḡébíya-ḡḡró.» ²⁶ Nna ge Piláátɪ weejé we Barabáási. Bɪḡa

Yeésu ɔ́lé nẹ́, weeyéle bosúti yi agbáázá bité nẹ́, nge wɔ̀ɔgbɔ̀o yi icéle we sɔ̀sɔ̀ bóbóná yi baká d́éni abelí akóo-ro.

²⁷ Nge laadóo-dée níbaadɛeró Piláátí-dée sɔ̀jowá wooboná Yeésu ɔ́dée kowuro-dugoré-daá; botúúzi sɔ̀jowá baaganáa ríja balára bamilíná yi. ²⁸ Baalízí yi igbiná izóona nẹ́, bosúu yi tóko kíseemóu. ²⁹ Nge baalóu wɔ̀lází sɔ̀joo sɔ̀wá-sɔ̀wá nẹ́ nyazi kowuro-vuloo bofu igujoo; bacáa d́igeré baɔ̀u inóonu kíjiiwú-daá. Nge boozóm waazá-daá bánmɔ̀jé yi b́ondóm sɔ̀sɔ̀: «D́éézéé nya yahúúɔ̀wá-dée wúro.» ³⁰ B́ondónáa yi ndoolimá b́ika b́ongbɔ̀wóu d́igeré bánmám igujoo-daá. ³¹ Baamóm yi bité nẹ́, nge baalízí yi tóko boozúu yi nẹ́, babisíná ɔ́dée-ndi bosúu yi. Nge beed́eena yi si bakága d́éni abelí akóo-ro.

³² Baalí b́endjé nẹ́, beegéti abaaló naáru igéé Sirééni téédí-daá níni. Bánýaá yi sɔ̀sɔ̀ Símóonu. Nge baagba yi dóole ɔ̀sɔ̀ Yeésu-dée d́éni abelí akóo. ³³ Baadála d́idáare wendé bánýaá-dé sɔ̀sɔ̀ Goligóota nẹ́, Goligóota kutoluú ge sɔ̀sɔ̀ kujoo b́ooɔ̀o d́idáare, ³⁴ nge baava yi viinyi bíya-dée solóm baajaná faadíní nyéni-ndi nẹ́ sɔ̀sɔ̀ inyoo. Waadím nẹ́, idetisi inyoo.

³⁵ Baagá yi d́éni abelí akóo-ro bité nẹ́, nge b́ooɔ̀o tété igbiná-ro batára ye d́amá. ³⁶ Nge beedí b́ooɔ̀o nína b́enverii ɔ̀ro. ³⁷ Nge baanmáa kpálifoo-ro bosúsi igujoo-ro wenbí-ro baagba yi nẹ́ sɔ̀sɔ̀: «Ceení ge Yeésu yahúúɔ̀wá-dée wúro.» ³⁸ Nge baagá ɔ̀ráa-góoráa nɔ̀wóle batasíná yi. Kóɔ̀m igíjiiwú-ro, waaganáa inbɔ̀wó-ro. ³⁹ Níbaá-d́eeraa wándóodí yi, bánmɔ̀jé yi, ⁴⁰ b́ika b́ondóm sɔ̀sɔ̀: «Nyoo weení nyónyóm Isóo-dée d́aana nbisi nma ke we náádoozo nẹ́, nyádítija lee nyádi a nyégéé , b́ika ngédi d́éni abelí akóo-ro.» ⁴¹ Bilé d́oɔ̀ ge Mará wɔ̀lází na téédí-daá kóbónáa-kóbónáa na kóbónáa wánmɔ̀jé yi b́ondóm yi sɔ̀sɔ̀: ⁴² «Weelée baaganáa, amá ɔ̀dánbízi ɔ́lé ɔ̀di. A igéé Israyéeli wúro, ikédi leledó d́éni abelí akóo-ro na d́ifa yi tovonúm! ⁴³ Isóo ge waava tovonúm nẹ́, Isóo ikóni ɔ́lé yi leledó a ɔ̀oolée yi, káma wɔ̀ɔ̀o sɔ̀sɔ̀: "mégéé ge."» ⁴⁴ Bilé nóo ge b́ikpedína ɔ̀ráa-góoráa wenbá baagá ina we d́éni abelí akóo-ro nẹ́ bándóodí yi.

⁴⁵ Kpoo idaawó kéréfu fuú na natíle nbó d́aanija kéréfu natúdoozo, bulá temeenuú laadóo ríja-ro. ⁴⁶ D́aanija kéréfu natúdoozo bilé ge Yeésu woogoo b́icáari sɔ̀sɔ̀: «Elí, Elí, lemá sabaktaní», bugutoluú sɔ̀sɔ̀: «Médée Isóo, médée Isóo, ngbaalá ge nyéjé ma ndáli.» ⁴⁷ Wenbá b́owe nína ge baaní nẹ́, badaá nebére sɔ̀sɔ̀: «Elíya ge wánýaá.» ⁴⁸ Nge badaá naáru waajan ise ɔ̀gbóo kicé ilii viinyi bíya-dée solóm nyígáazi níni-daá ɔ̀kpoo isúu d́igere nóo-daá ɔ̀kpáazi Yeésu nóo-jó sɔ̀sɔ̀ inyoo. ⁴⁹ Baaganáa sɔ̀sɔ̀: «Izím d́ibée sɔ̀sɔ̀ Elíya wóngóni ɔ́lé yi?»

⁵⁰ Amá Yeésu woodókoo b́icáari, nge iweezuú waalí. ⁵¹ Nge Isóo-dée d́aana-daá láámilé waadára nabóle kogboo ɔ̀sɔ̀-daá ngóni ade; Ade weezéle, bítangbalíni ɔ́fée, ⁵² b́ooláani ifulú b́ika Isóo-dée ɔ̀ráa d́abata bánzím nẹ́ ifé. ⁵³ Yeésu weevé ɔ̀li b́ooláani-daá nẹ́, belé d́oɔ̀ baalí, nge baazóu Yesusalém Isóo-dée téédí-daá balzí badí bawíli ɔ̀ráa d́abata. ⁵⁴ Róoma sɔ̀jja kóbóni na sɔ̀jowá baaganáa b́enverii Yeésu nẹ́, baana ade weezéle na wenbí ríja bulá nẹ́, nge nundáare kóbónjé waazóu we botó sɔ̀sɔ̀: «Tovonúm, ɔ̀ro ceení kééna .»

⁵⁵ Aláa d́abata we nína bagazínjé bolíni begebeéna; D́oo Galilée laadóo-daá ge boogóvú Yeésu b́angalám yi b́owotá. ⁵⁶ Badaá, bee Maríyama Magídaláa aló, Maríyama Yaakúbu na Isífu b́ogoo na Zebedée biyaalínáa igoo b́owe nína.

⁵⁷ Ɖaáɪŋa waalá né, ɔ́óòlɛ-dóu bánɣaá yi sɪsɪ Isifu ɪgée Arimatée téeɔɔ-daá níni bɪka ɪgée Yeésu-dée wanbaaró ɔ́ɔɔ né, waadála. ⁵⁸ Iró umó woobó umooná Piláati ɪbóózi yi Yeésu tonuó. Nge Piláati waava níbaáwo sɪsɪ bécéle yi kɪ. ⁵⁹ Isifu woogbóo kɪ né, nge woogoodiná kɪ kásáná. ⁶⁰ Nge woogbóo kɪ ɪɔɔ bolááwo kífalú waabáa kɪ ɪɔɔ bítangbalú-daá né kɪdaá; nge weebiláazi búóre kóbónɔ́de ɪto boolááwo nɔ́. Búle bowóró né, nge weedé. ⁶¹ Bɪdée sáati kum, Maryáma Magɪdaláa aló na Maryáma líini bowe nína, bojóo bolááwo ɪzá-daá.

⁶² Kíivé né, bángbuɪrí fɛɛzɪre wíre kifé né nbulé, nge kóbónáa na booyóozi bobó Piláati-jó. ⁶³ Nge boodó yi sɪsɪ: «Kóbóní, ɔ́óóóózi sɪsɪ bobótó ceení woodó ɪna waazá né sɪsɪ: "Wé náádoozo wíre ménvém." ⁶⁴ Búle né, fa níbaáwo sɪsɪ befére boolááwo háli wé náádoozo na ɪwanbaaráa ɪkókoni banmíli yi bɪka botó zamóo sɪsɪ: "Weevé ɪli ɪsɪɔ́a-daá". Bobóti kegbiirinóo níni tɪna tɪngilí kaɔaa níni.» ⁶⁵ Nge Piláati weevéeri we sɪsɪ: «ɪbée fereɔ́a. Iboná we befére bolááwo nɣínáa mízoolée né.» ⁶⁶ Nge boobó sɪ befére bolááwo. Baadázazi kɪnó-ro búóre kóbónɔ́de-ro na a naáro weedekíná ɔ́e, batúli.

28

¹ Beedj Sabáati kifé láhaɔɔ tээрé-tээрé né, Maryáma Magɪdaláa aló na Maryáma líini boobó sɪ bebéém boolááwo. ² Nna-nna ge ade waabá biséle. Ɖádúu-dée malááyika waalí ɪsóódaá ɪti ɪbiláazi búóre ɪti ɪcáo ɔ́ɔ. ³ Wéndée nyazi wɪlúo bɪka ɪgbɪná ɪzóóna né aabá avolomáa pári-pári nyazi ɔ́óm-bó. ⁴ Nge buɔɔ fereɔ́a nɪndaáre, bɛnzeli bɪka babísi nyazi ɪsɪɔ́a. ⁵ Amá malááyika woodó aláa sɪsɪ: «Mínyóo ɪkaní nɪndaáre. Mányi sɪsɪ Yeésu baagá yi ɔ́eni abelí akóo-ro né ge mínjáadi. ⁶ ɪvéyi cé káma weevé ɪli ɪsɪɔ́a-daá nɣínáa waavónóm né; ɪgóni ɪbée lenlé baavónvízi yi né. ⁷ ɪbó ɔ́asam iféeri ɪwanbaaráa sɪsɪ: Weevé ɪli ɪsɪɔ́a-daá. Wéndée míi níbaáwo ɪɔ́e Galilée. Nna ge míngomoonáa yi. Wentí sɪ mevéeri míi né nbulé.» ⁸ Na nɪndaáre na wenbi-níini kóbónɔ́de ge boodoóziná balí boolááwo-jó bese bobó bekévéri Yeésu-dée wanbaaráa laabáaru kum. ⁹ Nna-nna ge Yeésu woogóni ɪkétɪ we ɪtó we sɪsɪ: «Méézée míi!» Nge boogóduu ɪjó bosóm ɪnóvó-daá bokúu yi téeɔɔ. ¹⁰ Nge Yeésu woodó we sɪsɪ: «ɪkaní nɪndaáre. ɪbó iféeri mogoobíya sɪsɪ bédé Galilée. Nna ge banganáa ma.»

¹¹ Aláa bemí bowe níbaáwo-daá né, nge fereɔ́a-daá nebére woobó téeɔɔ-daá bafa kóbónáa wenbí rɪŋa buɪlá né-dée laabáaru. ¹² Belé boodúuzi ɔ́amá bána balá sáawóra né, nge baava sójawa fereɔ́a bemí liide-boné, ¹³ beféeri we sɪsɪ: «Wentí sɪ ɪŋmáti né nɔ́: ɪdée wanbaaráa woogóni nuvoowú banmíli yi sáati wenkí ɔ́ondóm né. ¹⁴ A ngó tóm waadála laadóo-dée níbaadexé, ɔ́óo sɪ ɔ́ɪlɪzína yi bugutoluú na mínyóo mídonnyúu nɔ́wóya nakíri.» ¹⁵ Nge belé baamɔ liideé balá nɣínáa baanmáti we né. Bedée ɣmatɪre ɔ́m ɔ́ɔ, háli na sinje bánŋmatí tóm tɪm yahúúɔ́wá lɔ́wótáa.

¹⁶ Buɔa wanbaaráa fuú na naáru né, beedé Galilée búu wenkí Yeésu waavónvéeri we sɪsɪ bóbo né-kɪro. ¹⁷ Baana yi né, nge boozóm ɪnóvó-daá bokúu yi téeɔɔ, amá badaá nebére waalá síka. ¹⁸ Nge Yeésu woogóduu bojó ɪtó we sɪsɪ: «Baava ma yíko rɪŋa ɪsóo-daá na ade laadóo-ro. ¹⁹ Búle né, ɪbó ɪbɪsɪná yíri-báa wenkí-dée ɪráa médée wanbaaráa, ɪlíri we lím-daá ɪso we túúbá lím na Caáwo na Biyaaló na Kezená ɔ́acɪri-nga-dée yíɔ́e-daá,

²⁰ iwíli we bofu balá wenbí ríṅa máázízí mí né. Buga né, mówe mǐjǒ ge baa wíre wendé hálí dǔúlínya koróo.